

Crna Gora

CRNA GORA
SKUPŠTINA CRNE GORE

20

Zaštitnik ljudskih prava
i sloboda Crne Gore
Ombudsman

PRIMLJENO:	29. 11	20 23	GOD.
11. KLASIFIKACIONI BROJ VEZ:	00-72/23-62		
EPA:	91 XXVII		
SKRAĆENICA:	PRILOG:		

Kabinet Zaštitnika

020/241-642

Savjetnici

020/225-395

Centrala

020/225-395

Fax:

020/241-642

E-mail:

ombudsman@t-com.me

www.ombudsman.co.me

Broj: 03-~~539~~/23-1

Podgorica, 15.06.2023. godine

CRNA GORA
SKUPŠTINA CRNE GORE

PRIMLJENO:	15.06.	20 23	GOD.
1. KLASIFIKACIONI BROJ VEZA:	00-72/23-20		
EPA:	778 XXVII		
SKRAĆENICA:	PRILOG:		

SKUPŠTINA CRNE GORE

PODGORICA

Poštovani/e

U skladu sa odredbom člana 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Sl. list CG“, br. 042/11, 032/14 i 021/17), dostavljamo vam primjerak Godišnjeg izvještaja o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022.godinu, u štampanoj i elektronskoj verziji (CD).

Ostale primjerke Godišnjeg izvještaja o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture Zaštitnika za 2022.godinu, dostavićemo nakon završenog štampanja i koričenja u što kraćem roku.

S poštovanjem,

Generalni sekretar

Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Danko Damjanović

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore
GODIŠNJI IZVJEŠTAJ NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU
TORTURE ZA 2022. GODINU

Podgorica, mart, 2023. godine

SADRŽAJ

I UVOD.....	4
II USLOVI ZA RAD NPM-a.....	4
III METODOLOGIJA RADA.....	5
IV REALIZOVANE AKTIVNOSTI	6
4.1 POLICIJSKE PROSTORIJE ZA ZADRŽAVANJE.....	6
4.1.1 Odjeljenje bezbjednosti Bijelo Polje:	7
4.1.2. Odjeljenje bezbjednosti Podgorica	12
4.1.3 Odjeljenje bezbjednosti Bar	15
4.1.4 Odjeljenje bezbjednosti Berane.....	19
4.1.5. Odjeljenje bezbjednosti Budva	23
4.1.6. Odjeljenje bezbjednosti Cetinje.....	28
4.1.7. Odjeljenje bezbjednosti Danilovgrad.....	30
4.1.8. Odjeljenje bezbjednosti Herceg Novi	32
4.1.9. Odjeljenje bezbjednosti Kolašin.....	35
4.1.10. Odjeljenje bezbjednosti Kotor	38
4.1.11. Odjeljenje bezbjednosti Mojkovac	42
4.1.12. Odjeljenje bezbjednosti Nikšić.....	45
4.1.13. Obilazak Odjeljenja bezbjednosti Plav.....	49
4.1.14. Odjeljenje bezbjednosti Pljevlja.....	51
4.1.15. Odjeljenje bezbjednosti Rožaje	55
4.1.16. Odjeljenje bezbjednosti Tivat	60
4.1.17. Odjeljenje bezbjednosti Ulcinj	62
4.1.18. Stanica policije Andrijevica	63
4.1.19. Stanica policije Tuzi.....	65
4.1.20. Odjeljenje bezbjednosti Žabljak.....	66
4.1.21. Generala zapažanja i zaključci u odnosu na Upravu policije	68

4.2. UPRAVA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA – zatvori	78
4.2.1. Zatvor u Bijelom Polju	78
4.2.2. Uprava za izvršenje krivičnih sankcija – A i F paviljon, zatvor za žene i zdravstvena služba	79
4.2.3. UIKS – Ishrana pritvorenih i zatvorenih lica	82
4.2.4. Generalna zapažanja i zaključci u odnosu na UIKS	84
4.3 JAVNE ZDRAVSTVENE USTANOVE – psihijatrijska odjeljenja	85
4.3.1. Odsjek za psihijatriju Opšte bolnice u Nikšiću	85
4.3.2. Odjeljenje za psihijatriju Opšte bolnice u Bijelom Polju	87
4.3.3. Specijalna psihijatrijska bolnica Dobrota	89
4.3.4. Generalna zapažanja u odnosu na tretman psihijatrijskih pacijenata/kinja	93
4.4 USTANOVE SOCIJALNE ZAŠTITE	93
4.4.1. JU Centar „Ljubović“	93
4.4.2. JU Zavod „Komanski most“	95
4.4.3. JU Dom starih u Bijelom Polju	97
4.4.3. JU Dom starih u Pljevljima	99
4.4.4. JU Dom starih „Grabovac“ u Risnu	101
4.5 POSTUPANJE DRŽAVNIH ORGANA U ODNOSU NA TRAŽIOCE MEĐUNARODNE ZAŠTITE U CRNOJ GORI	104
4.5.1. ANALIZA POSTUPANJA DRŽAVNIH ORGANA U ODNOSU NA TRAŽIOCE MEĐUNARODNE ZAŠTITE U CRNOJ GORI	104
4.5.2. Prinudna udaljenja stranaca	106
V MEĐUNARODNE I DOMAĆE AKTIVNOSTI NPM-a	107
5.1. Saradnja sa Potkomitetom za prevenciju torture	107
5.2. Učešće na konferencijama, okruglim stolovima i radnim sastancima	108
VI PREDSTAVLJANJE RADA NPM-a	114

I UVOD

Zaštitnik/ca ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa Ustavom Crne Gore i Zakonom o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore¹, vrši poslove Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM,) u cilju prevencije mučenja i drugih oblika surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja lica lišenih slobode, u skladu sa Zakonom i Opcionim protokolom uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka². NPM preduzima mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, sprovođenjem redovnih i kontrolnih obilazaka mjesta u kojima se nalaze ili se mogu naći lica lišena slobode ili lica kojima je ograničeno kretanje, odlukom suda ili drugog državnog organa.

U 2022. godini ukupno je realizovano 40 obilazaka. Zaštitnik/ca kao NPM je realizovao/la navedene obilaske kao redovne i kontrolne obilaske. Svi obilasci su bili nenajavljeni, u skladu sa metodologijom rada NPM-a.

NPM je ostvario dobru saradnju sa službenim licima u ustanovama prilikom svih obilazaka, tako da su članovi tima NPM-a imali neograničen pristup svim službenim prostorijama, dokumentaciji kao i mogućnost povjerljivog razgovora sa pritvorenim licima, zatvorenicama i zatvorenicima, kao i pacijentkinjama i pacijentima na psihijatrijskim odjeljenjima.

II USLOVI ZA RAD NPM-a

Na čelu NPM na nivou institucije je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, zamjenica za oblast zaštite od zlostavljanja, bezbjednost i NPM Mirjana Radović, dok su stručne poslove vršili savjetnici/ce Zaštitnika/ce prema unutrašnjem rasporedu, kao i, zavisno od potrebe, savjetnici/ce iz drugih sektora u instituciji Zaštitnika/ce (prava djeteta, zaštita od diskriminacije, oblast pravosuđa).

U rad NPM-a bili su uključeni članovi/ce radnog tijela NPM-a za oblasti psihijatrije i sociologije. Tokom godišnjih aktivnosti, vođeno je računa i o ravnopravnom tretmanu angažovanih lica na

¹ Službeni list Crne Gore", br. 042/11 od 15.08.2011, 032/14 od 30.07.2014, 021/17 od 31.03.2017)

² Zakon o potvrđivanju Opcionog protokola uz konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ponižavajućih kazni ili postupaka ("Službeni list Crne Gore" - Međunarodni ugovori, broj 9/08)

poslovima NPM u odnosu na pripadnost polu. Takođe, bili su obezbijeđeni tehnički uslovi za realizaciju aktivnosti zasnovanih na prethodno utvrđenom Godišnjem planu obilazaka.

III METODOLOGIJA RADA

NPM je i u 2022. godini sprovodio svoju preventivnu funkciju kroz obilaskе policijskih prostorija za zadržavanje, zatvora, psihijatrijske bolnice i psihijatrijskih odjeljenja i drugih mjesta gdje se nalaze ili mogu naći lica lišena slobode i lica kojima je ograničeno kretanje. Obavljajući nenajavljene, najavljene, redovne, vanredne i kontrolne obilaskе, NPM utvrđuje i analizira zatečeno stanje i daje preporuke, u cilju unaprijeđenja sveukupnih uslova i postupanja sa ovim licima, prevencije torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupaka ili kazni.

Tim NPM-a je realizovao aktivnosti na osnovu godišnjeg Plana rada, koji je pripremljen nakon konsultativnog sastanka sa NVO koje se bave pravima lica lišenih slobode, pravima psihijatrijskih pacijenata/kinja i svih onih kojima je na neki način ograničeno kretanje.

Svaki obilazak se sastojao od pripremne faze, tokom koje je pripremljena potrebna dokumentacija, a članovi/ce tima upoznati sa konkretnim zadacima. Održan je pripremni sastanak monitoring tima, na kome su se svi članovi/ce upoznali sa svim pribavljenim materijalom, dokumentacijom o ustanovi koja je predmet obilaska, analiziran je prethodni izvještaj o obilasku i eventualno izvještaj NVO ili drugi web dostupan materijal i informacije, koje bi mogle biti od koristi prilikom definisanja pravaca i obima predstojećeg monitoringa.

Obilasci su realizovani kroz 6 (šest) faza – uvodnim razgovorom sa starješinom ustanove, obilaskom ustanove, razgovorom sa zatečenim licima, razgovorom sa zaposlenima, uvidom u dokumentaciju i završnim razgovorom sa straješinom ustanove.

Predstavnici NPM-a kontinuirano ukazuju na važnost apsolutne zabrane bilo kakve vrste kažnjavanja ili odmazde prema licima lišenim slobode koja su razgovarala sa članovima i članicama NPM-a i pružila im bilo koju vrstu informacije, kao i sa službenim licima zbog razmjene informacija sa timom NPM-a, utisaka, stavova, zapažanja ili mišljenja.

Nakon obavljenog obilaska tim NPM-a bi ukazao upravi ustanove svoja zapažanja i utiske te ukazao na nepravilnosti koje je moguće i neophodno odmah otkloniti.

Na osnovu detaljne obrade pribavljenih informacija i podataka, analizom zatečenog stanja i poređenjem sa prethodno zatečenim stanjem u konkretnoj ustanovi i drugim pribavljenim

informacijama, sačinjavan je izvještaj o stanju ljudskih prava i stepenu ispunjenosti prethodno datih preporuka.

Nacrt izvještaja dostavljen je ustanovi sa pozivom da se izjasne o nalazima i preporukama NPM-a. Nakon toga, utvrđen je konačan tekst izvještaja koji je dostavljen ustanovi i po potrebi nadležnom ministarstvu i potom objavljivan na web stranici institucije Zaštitnika/ce, podstranici NPM, zajedno sa odgovorom ustanove u kojoj je obavljen monitoring.

IV REALIZOVANE AKTIVNOSTI

U 2022. godini obavljeno je 40 obilazaka i sačinjen 31 izvještaj. Obilasci su realizovani u Odjeljenjima bezbjednosti Podgorica, Budva, Danilovgrad, Cetinje, Nikšić, Tivat, Bar, Bijelo Polje, Pljevlja, Žabljak, Berane, Kolašin, Ulcinj, Kotor, Rožaje, Plav, Herceg Novi, Stanicama policije Andrijevića i Tuzi, Domovima za stare Bijelo Polje, Pljevlja, „Grabovac“ u Risnu, u objektima u kojima se hospitalizuju psihijatrijski pacijenti SPB Dobrota, Odjeljenje za psihijatriju u Bijelom Polju, Odsjek za psihijatriju u Nikšiću, u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija- zatvoru za žene, paviljonima A i F, zdravstvenoj službi i stacionaru za smještaj pacijenata/kinja koji se nalazi u Istražnom zatvoru.

U saradnji sa UNHCR realizovan je projekat „Analiza postupanja državnih organa u odnosu na tražioce međunarodne zaštite u Crnoj Gori“. Tim NPM-a je zajedno sa predstavnicima UNHCR-a obavio obilaske graničnih prelaza – Ranča, Šćepan Polje, Grnčar, Dobrakovo, Debeli brijeg, Dračnovac, Sukobin, Božaj i Centar za prihvrat odsjek Božaj- Direkcije za prihvrat stranaca, UIKS-a, Direkcije za prihvrat stranaca koji traže međunarodnu zaštitu u Spužu, Prihvatilišta za strance i centra za primjenu blažih mjera. Najvažnija zapažanja dati ovdje a koja se tiču graničnih prelaza i link na izvještaj.

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture Crne Gore u 2022. godini obavio je 40 obilazaka predviđenih Planom i objavio 31 izvještaj, kao rezultat monitoringa i analiza.

Na osnovu obavljenih obilazaka i analiza zatečenog stanja u 2022. godini Zaštitnik kao NPM uputio je **81 preporuku** ustanovama i nadležnim ministarstvima, ponovljeno je 79 preporuka, djelimično je ispunjeno 7 preporuka. Ustanove i nadležna ministarstva implemenitrala su 39 upućenih preporuka.

4.1 POLICIJSKE PROSTORIJE ZA ZADRŽAVANJE

4.1.1 Odjeljenje bezbjednosti Bijelo Polje:

Zaštitnik/ca kao Nacionalni preventivni mehanizam, obavio je kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Bijelo Polje 24.3. i 30.6.2022. godine, radi ocjena stanja i ispunjenosti ranijih preporuka Zaštitnika/ce.

Od početka 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 56 lica su bila lišena slobode, dok je zadržanih lica bilo 28.

Ispunjenost ranije datih preporuka

Prostorije za zadržavanje nalaze se u podrumskom dijelu objekta. Prostorije su u alarmantnom stanju i po ocjeni Zaštitnika/ce ne zadovoljavaju minimalne standarde za upotrebu. Najopštiji standard je sledeći: „Sve policijske ćelije treba da budu čiste i dovoljno prostrane da prime predviđeni broj lica, kao i da imaju adekvatno vještačko osvetljenje (tj. dovoljno da se pri njemu može čitati) i ventilaciju; po mogućnosti, ćelije treba da imaju i prirodno (dnevno) osvetljenje. Dalje, ćelije treba da budu opremljene namještajem koji omogućava odmor (npr. fiksirana stolica ili klupa), a lica koja se zadržavaju preko noći treba da budu snabdjevena čistim dušekom i čistim ćebetom (odnosno čaršafom, ako je toplo)“.³

Zaštitnik/ca podsjeća da je Evropski sud u predmetu Bulatović protiv Crne Gore utvrdio kršenje člana 3. EKLP i ovom prilikom ESLJP je ponovio da član 3 propisuje obavezu da: „država obezbijedi da zatvorenici/ce budu pritvoreni/ne u uslovima koji su u skladu sa poštovanjem ljudskog dostojanstva, da ih način i metod izvršenja mjere ne podvrgavaju bolu i teškoćama intenziteta koji premašuje neizbježan nivo patnje koji je svojstven lišenju slobode.“⁴

Dimenzije prostorija u ovom Odjeljenju nijesu u skladu sa standardom CPT-a (European Committee for the Prevention of Torture)⁵ ni kada su dimenzije u pitanju. Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati⁶: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Navodimo da domaći Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode nije u skladu sa standardom CPT-a, zbog čega je Zaštitnik/ca i podnio inicijativu za izmjenu ovog Pravilnika kako bi isti bio upodobljen sa standardima CPT-a⁷.

³ CPT, Holandija (Aruba) 2007, 17;

⁴ Evropski sud za ljudska prava, Bulatović protiv Crne Gore, Predstavka br. 67320/10, stav 120;

⁵ Standardi CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43.

⁶ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008);

⁷ Vidjeti na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf.

Tim NPM-a je izvršio uvid u više dopisa kojima su se nadležni iz OB Bijelo Polje obraćali povodom renoviranja prostorija za zadržavanje, dok je neke od njih i izuzeo. **I pored toga što su nadležni u OB-u preduzeli sve da prostorije budu renovirane u smislu obraćanja nadležnim službama u Upravi policije, Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi za katastar i državnu imovinu, kao i pisanja više urgencija radi rješavanja tog zadatka, od strane nadležnih ništa nije preduzeto povodom toga. Zaštitnik/ca ukazuje da su prostorije za zadržavanje u OB Bijelo Polje najneuslovnije prostorije u kojima se lica zadržavaju na nivou svih organizacionih jedinica Uprave policije, te je sa tim u vezi, nakon prethodnog obilaska, dao preporuku da se stave van upotrebe dok se u potpunosti ne renoviraju i adaptiraju u skladu sa standardima.**

Preporuka – da se stave van upotrebe prostorije za zadržavanje dok se u potpunosti ne renoviraju i adaptiraju u skladu sa standardima – nije ispunjena.

Zaštitnik/ca je nekoliko puta ukazivao na potrebu snimanja audio i video uređajem u skladu sa CPT standardima. Zaštitnik/ca podsjeća, da elektronsko (tj. audio i/ili video) snimanje policijskih „saslušanja“ predstavlja važnu dodatnu mjeru zaštite protiv zlostavljanja. Takva sredstva obezbjeđuju kompletan i autentičan zapis o postupku takvog razgovora i time u velikoj mjeri olakšavaju istragu o bilo kakvim tvrdnjama o zlostavljanju. Ovo je u interesu i osoba koje su bi eventualno bile zlostavljane od strane policije kao i u interesu službenika/ca policije suočenih sa neosnovanim tvrdnjama da su primjenjivali fizičko zlostavljanje ili psihološke pritiske. Elektronsko snimanje policijskih „saslušanja“ takođe smanjuje mogućnost da optuženi kasnije lažno poriču da su dali određena priznanja.

Preporuka - da se obezbijede prostorije za saslušanje i njihovo opremanje opremom za audio i/ili video snimanje - nije ispunjena.

Tim je izvršio uvid u dosjee koje se odnose na upotrebu sredstava prinude, dok je neke od njih i izuzeo. Uvidom u iste, konstatovano je da policijski službenici/ce prilikom upotrebe sredstava prinude sačinjavaju posebne službene zabilješke, što predstavlja pozitivnu praksu u ovakvim situacijama. Naime, Zaštitnik/ca, kako u preventivnom tako i u svom reaktivnom djelovanju (po pritužbama) kada se radi o izvještavanju o upotrebi sredstava prinude preporučuje da se sve sl. zabilješke sačinjavaju posebno jer je sagledavanje konkretnih situacija kada je u pitanju upotrebe sredstava prinude iz više uglova (svaki službenik/ca da prenese svoje viđenje stvari) veoma bitno za utvrđivanje svih činjenica i okolnosti vezno za taj događaj.

Takođe, zakonom je propisano da policijski službenik/ca koji je upotrijebio/la i/ili naredio/la upotrebu sredstava prinude, odnosno učestvovao/la u primjeni sredstava prinude, samostalno i bez konsultacija sa drugim učesnicima/cama događaja, podnosi pisani izvještaj neposrednom

rukovodiocu/teljki, bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 časa od upotrebe sredstva prinude.⁸ Dakle, postojanje obaveze da policijski službenik/ca samostalno i bez konsultacija sa drugim učesnicima/cama podnosi izvještaj, prema mišljenju Zaštitnika/ce podrazumijeva i da službene zabilješke moraju biti sačinjene posebno. Sa tim u vezi, Zaštitnik/ca kao NPM konstatuje da je ranije data preporuka u ovom pravcu ispunjena.

Preporuka - da se službene zabilješke o upotrebi sredstava prinude sačinjavaju pojedinačno – **ispunjena**.

Prema riječima policijskih službenika/ca, lice lišeno slobode se prilikom lišenja slobode bez odlaganja obavijesti i pouči da ima pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin/ka, odnosno predstavnika/cu odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva. Ovo se evidentira u službenoj zabilješci o lišenju slobode lica, koju potpisuje policijski službenik/ca.

Međutim, u dosijeima koji su izuzeti utvrđeno je da ne postoji sačinjen zapisnik o tome, na kojem bi trebao postojati i potpis zadržanog lica i policijskog službenika/ce koji/a ga je o pravima upoznao/la, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova.⁹ Naime, uspostavljanjem ovakve prakse bi se osiguralo da je lice poznato sa svojim pravima a samim tim i bitnim procesnim garancijama u cilju prevencije zlostavljanja a čime bi se postigla i zaštita policijskih službenika/ca od eventualnih neosnovanih optužbi u vezi sa upoznavanjem sa svojim pravima.

Preporuka - da se formular koji se popunjava u vezi sa obavještenjem rodbine odnosno trećeg lica popunjava u cjelosti, odnosno da se lice svojeručno potpiše čime bi se dokazalo da je upoznato sa svojim pravima - **nije ispunjena**.

Uvidom u izuzete dosijee, u Zapisnik o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica (LLS/ZL), utvrđeno je da se u dijelu naznačenom kao „polje 5“ evidentiraju situacije kada je pružena ljekarska pomoć licima lišenim slobode odnosno zadržanim licima te da se isto popunjava u cjelosti i detaljno.

Preporuka - da se formular koji se popunjava u vezi sa pružanjem ljekarske pomoći popunjava u cjelosti, odnosno da budu unijete informacije u svim rubrikama – **ispunjena**.

⁸ "Službeni list Crne Gore", br. 070/21 od 25.06.2021, 123/21 od 26.11.2021) – član 96;

⁹ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180;

Direktor Uprave policije donio je Instrukciju o postupanju službenika Uprave policije prema licima lišenim slobode i zadržanim licima, koja se primjenjuje od 1. aprila 2021. godine, čiji je sastavni dio novi obrazac Zapisnika o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica (LLS/ZL) kao i novi obrazac Informativnog lista. U ovom OB-u počeli se primjenjuju novi obrasci.

Obzirom da su obrasci sačinjeni detaljno i da se u potpunosti popunjava dio koji se odnosi na zdravstvene preglede za lica lišena slobode odnosno zadržana lica, preporuka koja se odnosi na razmatranje mogućnosti uvođenja jedinstvenog registra, u kojem se evidentiraju lica koja su tražila pristup ljekaru se može smatrati ispunjenom jer uvidom u dosije može se tačno utvrditi koja lica su tražila pristup ljekaru.

Preporuka - da se razmotri mogućnost uvođenja jedinstvenog registra, u kojem se evidentiraju lica koja su tražila pristup ljekaru – **ispunjena**.

Policijski službenici/ce u ovom OB-u nemaju redovne sistematske preglede, što je vrlo bitan parametar u cilju ocjenjivanja mogućnosti sposobnosti vršenja određenih poslova od strane službenika/ca.

Takođe, Zaštitnik je više puta ukazivao na važnost psihološke podrške policijskim službenicima/cima, zbog težine posla kojim se bave i tzv. „sindroma sagorijevanja“. I dalje se, kao i u većini organizacionih jedinica Uprave policije ne pruža psihološka podrška policijskim službenicima/cama, što je naročito potrebno nakon stresnih situacija sa kojima se službenici/ce često na terenu srijeću.

Preporuka - da se obezbijedi službenicima redovni zdravstveni sistematski pregledi, kao i psihološka podrška- **nije ispunjena**.

Kada je u pitanju organizacija rada, službenici/ce OB-a i dalje su angažovani na poslovima obezbjeđenja sudova i tužilaštva, iako je Zakonom o Državnom tužilaštvu¹⁰ propisano da „Poslove obezbjeđenja obavljaju zaposleni u državnom tužilaštvu na poslovima obezbjeđenja ili pravna lica ovlašćena za obavljanje poslova zaštite i obezbjeđenja“. Takva odredba nalazi se i u važećem Zakonu o sudovima¹¹.

¹⁰ Službeni list Crne Gore", br. 011/15 od 12.03.2015, 042/15 od 29.07.2015, 080/17 od 01.12.2017, 010/18 od 16.02.2018, član 173.

¹¹ Službeni list Crne Gore", br. 011/15 od 12.03.2015, član 68;

Kao što je navedeno u prethodnim izvještajima NPM-a¹², s obzirom da policijski službenici/ce ovog Odjeljenja obavljaju taj posao, to utiče na dnevni raspored poslova i zadataka.

Preporuka - da se riješi problem angažovanja službenika/ca OB Bijelo Polje na poslovima sudskog/tužilačkog obezbjeđenja - **nije ispunjena.**

Zaključak:

Na osnovu zatečenog stanja Zaštitnik/ca kao NPM ističe da preporuke date Upravi policije o rekonstrukciji prostorija za zadržavanje nijesu ispunjene. Naime, uvidom u izuzete dopise utvrđeno je da su se nadležni iz OB Bijelo Polje više puta obraćali nadležnim u Upravi policije, kao i Upravi za katastar i imovinu, kako bi se prostorije renovirale. Uprava policije mora težiti ka postizanju određenih standarda i jednakih uslova boravka za sva lica lišena slobode ili zadržana, u svim objektima.

Zaštitnik/ca podsjeća na ranije datu preporuku da bi Uprava policije trebala razmotriti izmještanje prostorija za zadržavanje iz podrumskog dijela i izgradnju novih prostorija koje bi zadovoljavale potrebne standarde (kao što je urađeno u OB Berane i OB Ulcinj).

Prema riječima službenika/ca, određena je prostorija koja bi mogla biti uređena za uzimanje obavještenja od građanina/ke, koji razgovori bi se audio i vizuelno snimali, međutim da oprema za takvo nešto nije obezbijeđena.

Zaštitnik kao NPM pohvaljuje dobru praksu to što službenici/ce sačinjavanja odvojene službene zabilješke o upotrebi sredstava prinude.

Zaštitnik/ca ukazuje na neophodnost rješavanja problema policijskih službenika/ca kojima je neophodna podrška u obavljanju vrlo stresnih i odgovornih radnih zadataka. U tom smislu je neophodno raditi na prevenciji obolijevanja kako kroz redovne zdravstvene sistematske preglede tako i kroz pružanje neophodne psihološke podrške.

I dalje ovaj OB opterećuje tzv. "preuzimanje službenika/ca" za potrebe obezbjeđivanja suda ili tužilaštva, odnosno okolnost da policijski službenici/ce, uprkos zakonskom rješenju nastavljaju da obavljaju poslove sudskog obezbjeđenja, što sve ima uticaja na ažurnost obavljanja redovnih poslova.

¹² https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/63.news_report.html
https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/37.news_report.html

Timu je saopšteno da je u OB Bijelo Polje, novom sistematizacijom koja tek treba da bude usvojena, predviđen veći broj izvršilaca čime će se nadoknaditi određeni nedostaci u redovnom funkcionisanju.

Takođe, timu je rečeno da, kao i u većini organizacionih jedinica Uprave policije (CB, OB, Stanicama policije) službenici/ce imaju problema sa snabdijevanjem uniformama koje se ne obnavljaju redovno, odnosno u skladu sa tekućim potrebama.

Dakle, ono što predstavlja trenutno najveći problem u OB Bijelo Polje, kada je u pitanju poštovanje ljudskih prava i sloboda građana/ki a na šta je Zaštitnik/ca i ranije ukazivao/la je loše stanje u prostorijama za zadržavanje koje se moraju hitno renovirati i rekonstruisati, jer uslovi u kojima borave lica lišena slobode i zadržana lica u tim prostorijama su u izuzetno loši i neadekvatni, i mogu dovesti do kršenja prava propisanih kako Ustavom i domaćim zakonodavstvom tako i prava propisanih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

Zaštitnik/ca kao NPM je upravo iz ovog razloga dva puta obavio/la obilazak ovog Odjeljenja bezbjednosti tokom 2022. godine, kako bi ukazao/la na ozbiljnosti ovakvog stanja u prostorijama za zadržavanje ali i radi provjere ispunjenosti drugih datih preporuka tokom ranijih obilazaka.

Izvještaje o obilasku se nalaze na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/88.news_report.html

https://www.ombudsman.co.me/imgarticles_npm/98/izvtaj%20o%20obilasku%20ob%20bijelo%20polje.pdf

4.1.2. Odjeljenje bezbjednosti Podgorica

Tim Nacionalnog preventivnog mehanizma, obavio je kontrolni nenajavljeni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Podgorica.

Tokom 2022. godine, do momenta obilaska 423 lica su bila zadržana u OB Podgorica, dok je bilo lišeno slobode 2.683 lica. U razgovoru sa komandrom dežurne službe, timu je saopšteno da svaka Stanica u okviru OB Podgorica vodi svoju evidenciju kada su u pitanju sredstva prinude, što je i razumljivo obzirom na obim posla i teritorijalnu nadležnost ovog OB-a.

U trenutku obilaska u prostorijama za zadržavanje se nalazilo 14 zadržanih lica. Tim je obavio povjerljivi razgovor sa dva zatečena lica koja su iskazala volju da razgovaraju.

Zadržana žena sa kojom je prvo obavljen razgovor, nije imala primjedbi na postupanje policijskih službenika od momenta lišavanja slobode do dovođenja a i samog boravka u prostoriji za zadržavanje. Takođe, u ćeliji su zatečena ćebad i čista posteljina, međutim prostorija nije bila ni

provjetrena ni čista. Saopštila je da nije imala potrebe da bude ljebarski pregledana i da takvo nešto nije tražila.

Muškarac sa kojim je obavljen razgovor je saopštio da su policijski službenici postupali sa njim dobro, da su ga lišili slobode u Budvi, da čeka razgovor sa tužiocem i da nema primjedbu na postupanje policijskih službenika.

Nakon obilaska, utvrđeno je da su nadležni u OB Podgorica ispoštovali dvije ranije date preporuke koje se odnose na materijalne uslove u OB Podgorica, dok je Zaštitnik/ca ponovio one preporuke koje nijesu ispoštovane i dao/la nove preporuke u cilju unaprijeđenja poštovanja prava lica lišenih slobode i zadržanih lica.

Ispunjenost ranije datih preporuka:

Kada su u pitanju materijalni uslovi u prostorijama za zadržavanje, tim je utvrdio da su higijenski zapuštene. Toalet je takođe bio neuredan i zapušten, bez toalet papira i sapuna. Prostorije u kojima su se nalazila zadržana lica su bile opremljene ćebadima. Ventilacija je u svim prostorijama funkcionisala. Takođe, u svakoj prostoriji je bio omogućen dotok čiste vode, dok se komunikacija sa dežurnim službenicima ostvarivala preko interfona koji je funkcionisao. U odnosu na djelove hodnika koji su bili neosvijetljeni, a na koje je Zaštitnik/ca ukazao u prethodnom izvještaju iz 2020. i 2021. godine, nedostatak je otklonjen uvođenjem vještačkog osvjetljenja.

Službenici/ce su ukazali timu NPM-a kao i tokom svih prethodnih obilazaka, da sijalice često prestaju da rade, da su to posebne sijalice koje se ne mogu u slobodnoj prodaji naći, već se naručuju, pa čekaju na njih i do dva mjeseca.

Preporuka - da se obezbijedi kontinuirano vještačko osvjetljenje u hodnicima koji vode do prostorija za zadržavanje – **ispunjena**

Jedan od standarda CPT-a navodi da osobama koje se nalaze u policijskom pritvoru duže od 24 časa treba omogućiti rekreaciju na svježem vazduhu svakog dana, do one mjere do koje je to moguće.¹³ Osnovni razlog koji se navodi kao nemogućnost realizacije ove preporuke je bezbjednost, kao i prethodnih godina.

Preporuka - da se zadržanim licima omogući boravak na svježem vazduhu - **nije ispunjena.**

¹³ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010, paragraph 47

U prethodnom izvještaju timu NPM-a je objašnjeno da se lica koja budu dovedena u pratnji policije u objekat policije, ne evidentiraju u "Dežurnoj službi" - već, navodno, inspektori/ke vode svoje evidencije. Stav NPM-a je da to, informacije o razgovorima sa građanima čini teško dostupnim, netransparentnim i nepouzdanim.

Evropski komitet za prevenciju torture navodi da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjicheni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.¹⁴

Preporuka - da se sva lica koja su dovedena u pratnji policijskih službenika u prostorije OB Podgorica, evidentiraju u dežurnoj službi, uz bilježenje svih neophodnih podataka - **ispunjena**

Zaključak i preporuke

Obilaskom u mjesecu avgustu 2022. godine konstatovano je da higijena u prostorijama za zadržavanje nije na zadovoljavajućem nivou.

Preporuka koja je data u 2020. i 2021. godine da se osvijetle hodnici koji vode ka prostorijama za zadržavanje je ispoštovana.

Zaštitnik/ca je i u prethodnom izvještaju konstatovao da nije omogućeno zadržanim licima da borave na svježem vazduhu, što i u ovoj zaključnoj ocjeni ponavlja i ukazuje na potrebu poštovanja ovog CPT standarda. Takođe ukazuje kao i u prethodnom izvještaju da je neophodno da se obezbijedi jasan prikaz iz prostorija za zadržavanje na monitoru koji se nalazi u dežurnoj službi.

Zaštitnik kao NPM, Odjeljenju bezbjednosti Podgorica, upućuje preporuke na osnovu stanja zatečenog obilaskom:

- da se redovno čiste i održavaju čistim prostorije za zadržavanje;
- da se očisti toalet koji koriste lica koja borave u prostorijama za zadržavanje.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:
https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/112.news_report.html

¹⁴ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

4.1.3 Odjeljenje bezbjednosti Bar

U maju je obavljen nenajavljeni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Bar.

Tokom kontrolnog obilaska obavljen je razgovor sa pomoćnicom komandira, načelnikom kriminalističke policije i zatečenim dežurnim službenicima.

Od početka 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 199 lica su bila lišena slobode, dok je zadržanih lica bilo 22.

U OB Bar u dežurnoj službi se vodi jedinstvena evidencija koja se odnosi na lica koja pristupaju po pozivu. Međutim, prema riječima službenika iz dežurne službe, neki građani/ke koje inspektori/ke dovode u OB Bar radi uzimanja zapisnika o obavještenju od građan/ke se ne evidentiraju u evidenciju u dežurnoj službi. Evidencija u sadrži: r.br.; datum; vrijeme zadržavanja; ime i prezime stranke; br. Ident.dokumenta; ime i prezime službenika koji prima stranku; potpis PS kao i napomenu u vezi sa istim.

CPT je istakao da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjčeni/na, svjedok/inja, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.¹⁵

Zaštitnik/ca navodi da je evidentiranje svih građana/ki koji pristupaju u OB Bar radi uzimanja obavještenja u svojstvu građanina/ke od ključnog značaja kada je u pitanju zadržavanje lica u svojstvu građanina/ke shodno ZKP-u¹⁶, koji mogu biti zadržana najduže do 6 sati.

Ispunjenost ranije datih preporuka

Prostorije za zadržavanje nalaze se u prizemnom dijelu objekta. Obje prostorije su u upotrebi. Dimenzije prostorija su nepromijenjene u odnosu na stanje koje je utvrđeno i opisano u prethodnim izvještajima o obilascima ovoga OB-a¹⁷.

Preporuka – da se jednokrevetna prostorija za zadržavanje upodobi standardima CPT-a u pogledu dimenzija (širina)¹⁸ - **nije ispunjena.**

¹⁵ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

¹⁶ Zakon o krivičnom postupku, (Sl. list CG br. 057/09, 049/10, 047/14, 002/15, 035/15, 058/15, 028/18)-čl. 259;

¹⁷Prethodni izvještaju dostupni na: https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/43/izvje--taj-o-obilasku-cb-bar.pdf;

https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/25/izvje--taj-o-obilasku-cb-bar.pdf;

https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/60.news_report.html

¹⁸ CPT/Inf(92)3-part1, Paragraf 43.

U prostorijama se i dalje nalaze samo fiksirane klupe, dok stolice i dalje nijesu obezbijeđene. Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode¹⁹, propisano je da prostorije za zadržavanje moraju biti opremljene fiksiranim klupama i stolicama i krevetom sa dva pokrivača.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje u potpunosti opreme fiksiranim klupama i stolicama kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode.- **nije ispunjena.**

U ženskoj prostoriji za zadržavanje, česma nije funkcionisala.

Preporuka – da se u prostorijama za zadržavanje u obezbijedi pravilno funkcionisanje česmi kako bi lica koja tu borave imali kontinuiran pristup vodi - **nije ispunjena.**

Zidovi nijesu bili okrečeni (vidljivi urezani natpisi). Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode²⁰ propisano je da prostorije za zadržavanje moraju da budu okrečene neutralnim bojama.

Preporuka – da se okreče prostorije za zadržavanje u skladu sa Pravilnikom - **nije ispunjena.**

Električni ormar bio je zaključan, obezbijeđen i nedostupan neovlašćenim licima.

Preporuka – da se električni ormar zaključa i da pristup imaju samo ovlašćena lica - **ispunjena.**

Prema riječima policijskih službenika/ca, zadržano lice se prilikom lišenja slobode bez odlaganja obavijesti i pouči da ima pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin/ka, odnosno predstavnika/cu odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva.

U dosijeima koji su izuzeti utvrđeno je da ne postoji sačinjen zapisnik o tome, na kojem bi trebao postojati i potpis zadržanog lica i policijskog službenika/ce koji ga je o pravima upoznao, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova²¹.

¹⁹ "Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012. godine;

²⁰ "Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012. godine – član 7 stav 2;

²¹ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180;

Preporuka – da se o upoznavanju lica sa pravima lica lišenih slobode sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika/ce koji ga je sa pravima upoznao - **nije ispunjena.**

Prema navodima policijskih službenika/ca, zadržanim i licima lišenim slobode se obezbeđuju tri obroka, ukoliko se zadržavaju duže od 12 sati, shodno Pravilniku o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova.²² Uvidom u dosijee zadržanih lica konstatovano je da se u zapisniku o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica, u polje pod rednim brojem 9, upisano je vrijeme kad je obrok ponuđen.

Preporuka – da se u OBR-1 obrascu (obavezno za lica koja borave više od 12 časova) uvijek konstatuje kada je lice ponuđeno obrocima ili ukoliko je odbio da ih prihvati - **ispunjena.**

Prema riječima pomoćnice komandira Stanice policije, prijedlogom nove sistematizacije upućene od strane menadžmenta OB Bar, koji je usvojen od strane menadžmenta Uprave policije, predviđeno je 154 mjesta u OB Bar, zajedno sa Sektorom kriminalističke policije te da je trenutno upražnjeno 22 mjesta u OB Bar.

Ako imamo u vidu da je 22 mjesta upražnjeno, zaključuje se da OB Bar obavlja redovne poslove sa nedovoljnim brojem službenika.

Takođe i dalje je istaknut problem tzv. preuzimanje službenika/ca za potrebe suda ili tužilaštva. Naime, Zakonom o sudovima²³ koji je stupio na snagu 20. marta 2015. godine, propisano je formiranje službe sudskog obezbjeđenja. Iako je u vezi sa tim, Vrhovni sud donio odluku da se, kao nova organizaciona jedinica, u toj instituciji obrazuje Služba za poslove sudskog obezbjeđenja za sve sudove, odluka još uvijek nije sprovedena, pa policijski službenici/ce nastavljaju da obavljaju taj posao.

Zaštitnik/ca kao NPM zapaža da i u ovom OB-u, kao i u većini organizacionih jedinica Uprave policije službenici/ce obavljaju redovne zadatke sa nedovoljnim brojem službenika/ca, što doprinosi sindromu tkz „sagorijevanja na poslu“.

Preporuka – razmotriti mogućnost dodatnog zapošljavanja službenika/ca u skladu sa stvarnim potrebama - **nije ispunjena.**

²² Službeni list Crne Gore, br.021/14 i 066/15 od 26.11.2015.godine;

²³ Službeni list CG", br. 22/2008, 39/2011, 46/2013 i 48/2013.

Zaključci i preporuke

Zaštitnik kao NPM zaključuje da u pogledu materijalnih uslova u OB Bar i dalje nema značajnijeg napretka. Iako OB Bar nastoji i ulaže napore za unapređenje uslova, očigledno je da nailazi na prepreke na koje ne mogu uticati, a o čemu svjedoče obraćanja nadležnima, po kojima nije postupano. Naime, nadležni u OB Bar su se više puta obraćali dopisima nadležnima u Upravi policije radi sređivanja prostorija za zadržavanje ali bezuspješno. Prostorije za zadržavanje i dalje nijesu u skladu sa CPT standima.

Direktor Uprave policije donio je Instrukciju o postupanju službenika Uprave policije prema licima lišenim slobode i zadržanim licima, koja se primjenjuje od 1. aprila 2021. godine, čiji je sastavni dio novi obrazac Zapisnika o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica kao i novi obrazac Informativnog lista. U ovom OB-u primjenjuju nove obrazce ali se ne implementiraju u potpunosti. Naime, svaki zapisnik o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica mora biti popunjen u potpunosti, što predstavlja i pisani dokaz da je licu omogućeno da koristi svoja prava čime se takođe i štite policijski/ske službenici/ce od eventualnih neosnovanih optužbi. Primjećeno je i da se informativni listovi uručuju zadržanom licu, a ukoliko lice odbije da ga prihvati ili odbije da potpiše da je upoznat sa istim to konstatuje od strane policijskog/ke službenika/ce.

Zaštitnik/ca je u ranijem periodu ukazivao/la na potrebu snimanja audio i video uređajem u skladu sa CPT standardima. Zaštitnik/ca podseća, da elektronsko (tj. audio i/ili video) snimanje policijskih informativnih razgovora predstavlja važnu dodatnu mjeru zaštite protiv zlostavljanja pritvorenika. Takva sredstva obezbeđuju kompletan i autentičan zapis o postupku uzimanja obavještenja od građanina/ke i time u velikoj mjeri olakšavaju istragu o bilo kakvim tvrdnjama o zlostavljanju. Ovo je u interesu i osoba koje su zlostavljane od strane policije kao i pripadnika/ca policije suočenih sa neosnovanim tvrdnjama da su primjenjivali fizičko zlostavljanje ili psihološke pritiske.

Neophodno je dalje, razmotriti mogućnost saslušanja lica audio – video uređajem koje je predviđeno i novim zakonom o unutrašnjim poslovima²⁴ radi prevencije i zaštite od neosnovanih ili eventualno netačnih pritužbi lica koja se saslušavaju i jačanja procesnih garancija protiv mučenja i zlostavljanja.

²⁴Radnje policijskih službenika mogu se snimati uređajima za audio-vizuelno snimanje u cilju zaštite bezbjednosti lica i imovine vršenjem policijskih poslova, kontrole primjene policijskih ovlašćenja, kao i zaštite policijskih službenika. (član 44)

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM ponavlja ranije date preporuke i daje sljedeće preporuke OB Bar:

- da se sva lica koja pristupaju u OB Bar radi uzimanja obavještenja u svojstvu građanina/ke evidentiraju kroz dežurnu službu, precizno navodeći sve neophodne podatke u skladu sa CPT standardima;
- da se zapisnici o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica popunjavaju u potpunosti (sva polja koja se odnose na zadržano lice/lice lišeno slobode);
- da se licima lišenim slobode/zadržanim licima uručuju novi obrasci informativnih listova u skladu sa Instrukcijom direktora Uprave policije;
- da se službene zabilješke o upotrebi sredstva prinude sačinjavaju pojedinačno tj. da svaki službenik koji je primjenjivao sredstva prinude da sačinjava službenu zabilješku samostalno.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:
https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/103.news_report.html

4.1.4 Odjeljenje bezbjednosti Berane

Kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Berane obavljen je 4.10.2022. godine.

Od početka 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 196 lica je bilo lišeno slobode, dok je zadržanih lica bilo 43. Broj lica koja su došla pozivu bio 111.

Ispunjenost ranije datih preporuka

U OB Berane se nalaze renovirane prostorije za zadržavanje, koje su opremljene novim inventarom.

U prostorijama za zadržavanje obezbijedena je prirodna svjetlost kroz blindirano staklo na prozoru.

Vještačko osvjetljenje je radilo u punom kapacitetu.

Sistem za ventilaciju i grijanje je pravilno funkcionisao.

Dimenzije prostorija ispunjavaju standarde koji su propisani Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode²⁵.

Međutim, naglašavamo da važeći Pravilnik nije u skladu sa standardom CPT-a. Trenutno se koristi sljedeći kriterijum (koji je Evropski sud za ljudska prava usvojio kao mjerodavan) prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida, 2,5 metra između poda i plafona²⁶, na šta je tim NPM-a ukazao.

Podsjećamo da je Zaštitnik/ca kao NPM, 2016-te godine podnio Inicijativu²⁷ za izmjenu važećeg Pravilnika o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje upodobu standadima CPT-a, u pogledu površine i dimenzija – **nije ispunjena**.

U postojećim prostorijama nijesu postavljeni fiksirani stolovi i klupe kako je to propisano i domaćim Pravilnikom²⁸.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama, kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode – **nije ispunjena**.

Zaštitnik/ca je tokom prethodnih obilazaka ovog OB-a, više puta ukazivao/la na prostor u kojem se čuvaju lične oduzete stvari.

Stvari i predmeti koje policijski službenik/ca koji izvršava zadržavanje oduzima od lica koji su zadržani u prostorijama za zadržavanje u OB Berane se čuvaju u ormaru u dežurnoj službi, na bezbjednom mjestu, shodno Pravilniku o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova²⁹, o čemu se vodi posebna evidencija – knjiga koja se nalazi u prijemnoj prostoriji.

Tim NPM-a je uočio da ormar u kojem se nalaze lične oduzete zaključan, i da pristup istom imaju samo policijski/ske službenici/ce iz dežurne službe.

²⁵ "Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012;

²⁶ CPT/Inf(92)3-part1, Paragraf 43;

²⁷ Broj: 03- 1472/16 od 26.12.2016. godine, https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf;

²⁸ Isto;

²⁹ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine;

Preporuka - da se prostor u kojem se čuvaju lične stvari, oduzete od zadržanih lica i lica lišenih slobode, zaključava – **ispunjena**.

U odnosu na ćebad i duške koji se koriste u prostoriji za zadržavanje, tim NPM-a je zapazio da su isti u momentu obilaska bili čisti, oprani i uredni.

Preporuka - da se ćebad i posteljina u prostorijama za zadržavanje, kao i dušeci na krevetima redovno čiste i održavaju čistim – **ispunjena**.

U odnosu na raniju preporuku Zaštitnika/ce kao NPM-a OB-u Berane, da se vodi posebna Evidencija o licima koja su pozvana radi prikupljanja obavještenja od građanina/ke a koja shodno ZKP-u³⁰ mogu biti zadržana najduže do 6 sati, Zaštitnik/ca konstatuje da se ista vodi i da sadrži neophodne podatke shodno standardu CPT-a.

CPT je istakao da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjičeni/a, svjedok/kinja, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.³¹

Preporuka - da se vodi pisana evidencija u Odjeljenju bezbjednosti Berane o licima koja su pozvana radi prikupljanja obavještenja od građanina/ke tkz. „informativni razgovor“, a koja mogu biti zadržana najduže do 6 sati – **ispunjena**.

Uvidom u jedan od izuzetih dosijea, utvrđeno je da u Zapisniku o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica, nije konstatovano da je lice primilo informativni list, odnosno da je odbilo da primi isti, kao ni da postoji potpis dežurnog/e službenika/ce. S tim u vezi, Zaštitnik/ca ukazuje da je neophodno da se lice na ovaj način upozna sa svojim pravima.

Preporuka – da se u svim slučajevima konstatuje potpisom na Zapisnik o obezbjeđenju lica lišenih slobode i zadržanih lica, da je lice upoznato sa svojim pravima ili da je odbilo da potpiše isto (dio za informativni list) – **nije ispunjena**.

U dosijeima u koje je tim imao uvid a i u dosijeu koji je izuzet utvrđeno je da ne postoje sačinjeni zapisnik o tome, na kojem bi trebao postojati i potpis zadržanog lica i policijskog službenika/ce

³⁰ Zakon o krivičnom postupku, (Sl. list CG br. 057/09, 049/10, 047/14, 002/15, 035/15, 058/15 , 028/18)-čl. 259;

³¹ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

koji/a ga je o pravima upoznao/la, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlaštenja u obavljanju tih poslova³².

Mogućnost eventualnog zlostavljanja najača je u prvim satima lišenja slobode, odnosno u momentima kada građanin/ka iz tog svojstva prelazi u svojstvo osumnjičenog/ne odnosno lica lišenog slobode.

Upravo u tim momentima korišćenje prava mora biti omogućeno, prije svega pravo na advokata, pravo na ljekarski pregled i pravo da se obavijesti osoba koje to lice želi, odnosno korišćenje tih prava mora biti ponuđeno licu a samim tim i konstatovano da je licu omogućeno korišćenje istog.

Preporuka – da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog/ske službenika/ce koji/a ga je o pravima upoznao/la, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlaštenja u obavljanju tih poslova – **nije ispunjena**.

Zaključak

Na osnovu zatečenog stanja u OB Berane Zaštitnik/ca konstatuje da je određeni broj ranije datih preporuka ispoštovan. U konkretnom, jedna od veoma bitnih preporuka koja se odnosi na vođenje pisane evidencije o licima koja pristupaju u OB po pozivu, a koja predstavlja bitan mehanizam utvrđivanja eventualne povrede prava građana/ki je ispoštovana i sada se u OB-u vodi pisana evidencija sa svim neophodnih podacima koji su potrebni da ta evidencija sadrži.

CPT je istakao da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjičeni/a, svjedok/kinja, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.³³

Takođe, i neke od ranije datih preporuka ovom OB-u su ispoštovane čime se konstatuje da nadležni u OB-u ulažu određeni napor kako bi ispoštovali preporuke i omogućili poštovanje prava lica lišenih slobode/zadržanih lica u većem obimu i punom kapacitetu.

Međutim, Zaštitnik/ca kao NPM ukazuje da nadležni moraju uložiti dodatni napor radi potpunog ispunjavanja svih ranije datih preporuka, posebno onih koje se odnose na proceduralne garancije

³² „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180;

³³ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

protiv zlostavljanja, a koje se prije svega odnose na upoznavanju o svojim pravima lica lišena slobode i to u prvim časovima lišenja slobode, kada je mogućnost povrede prava lica najveća.

CPT naglašava da bi pravo na pristup advokatu u potpunosti bilo delotvorno, ono treba da bude zajemčeno od samog početka lišavanja slobode. Zapravo, CPT je u više navrata utvrdio da je period neposredno nakon lišavanja slobode vreme kada je rizik od zastrašivanja i fizičkog zlostavljanja najveći. Nadalje, pravo na pristup advokatu trebalo bi da se primenjuje od trenutka lišenja slobode, bez obzira na tačan pravni status dotične osobe, tačnije, ostvarivanje tog prava ne bi trebalo da zavisi od toga da li se lice formalno proglašava „osumnjčenim/om“. Na primer, u mnogim pravnim sistemima u Evropi, osobe mogu biti obavezane da dođu i provedu određeni vremenski period u policijskim prostorijama u svojstvu „svjedoka/kinje“ ili radi „informativnog razgovora“, CPT zna iz iskustva da takva lica mogu biti izložena ozbiljnom riziku od zlostavljanja.³⁴

Nakon uvida u izuzete dosjee, Zaštitnik/ca kao NPM ukazuje da u izuzetim dosijeima, dio u Zapisniku o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica koje se odnosi na ponuđene obroke, nije ispunjen iz čega proizilazi pretpostavka da licu nijesu ponuđeni obroci tokom zadržavanja u prostorijama za zadržavanje.

Zaštitnik/ca ukazuje da je neophodno poštovati sve aspekte zaštite prava zadržanog lica, koji se između ostalog ogledaju i u obezbjeđivanju obroka zadržanim licima, te da je bilježenje istog takođe neophodno radi dokazivanja da je licu omogućeno da koristi prava, odnosno dokazuje da su prava iskorišćenja.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/99.news_report.html

4.1.5. Odjeljenje bezbjednosti Budva

Zaštitnik/ca kao Nacionalni mehanizam za prevenciju torture obavio je kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Budva.

Od početka 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 53 lica su bila lišena slobode, dok je zadržanih lica bilo 11. Odjeljenje bezbjednosti Budva vodi odvojene evidencije o licima koja dolaze po pozovu kojih je bilo 103 i lica koja ulaze u OB Budva kojih je bilo 138. Ovaj način vođenja evidencija je pohvalan. Sredstva prinude su bila korišćena u jednom slučaju, i bila su opravdana, kako je kasnije utvrđeno.

³⁴ CPT/Inf(2011)28-part 1; Izvod iz 21. opšteg izveštaja – tačka 19; <https://rm.coe.int/16806ccd23>

Zaštitnik/ca kao NPM zaključuje da kontinuirano opterećenje službenika/ca može izazvati, prije svega umor i nezadovoljstvo kod policijskih službenika/ca, što se može nepovoljno odraziti na pravilno odnosno zakonito obavljanje poslova tj. primjenu policijskih ovlaštenja.

Zaštitnik/ca je obaviješten o problemima koje imaju sa gorivom, papirom, štampačima, sijalicama, baterijama za radio vezu kao i materijalnim uslovima u kojima rade. Zaštitnik/ca je već konstatovao i ukazao u prethodnom izvještaju na nedostatke koje ima OB Budva, ali do danas od strane Uprave policije nije ništa preduzeto.

Zaštitnik/ca ukazuje kao i u prethodnim izvještajima da prostorije za zadržavanje nijesu u skladu sa CPT standardima, ali da OB Budva daje svoje napore da prostorije u kojima se lica zadržavaju budu maksimalno očišćene i higijena bude zadovoljavajuća, što je i tim NPM-a konstatovao ovom posjetom.

Ispunjenost ranije datih preporuka

Odjeljenje bezbjednosti Budva raspolaže sa tri prostorije za zadržavanje. Tokom pregleda prostorija za zadržavanje, tim NPM-a je konstatovao da nije ispoštovana preporuka koja je data tokom nekoliko ranijih obilazaka, a koja se odnosi na upodobljavanje prostorija za zadržavanje sa standardima CPT-a, u pogledu površine i dimenzije.

Dimenzije prostorija u ovom Odjeljenju ostale su nepromijenjene i kao što je NPM ranije konstatovao, nijesu u skladu sa standardom CPT-a (European Committee for the Prevention of Torture)³⁵. Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati³⁶: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Ponavljamo da domaći Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode nije u skladu sa standardom CPT-a, zbog čega je Zaštitnik/ca i podnio/jela inicijativu za izmjenu ovog Pravilnika kako bi isti bio upodobljen sa standardima CPT-a³⁷. Nakon obilaska konstatovano je da preporuka koja je upućena u ovom pravcu, prema Upravi policije i OB Budva nije ispoštovana.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje upodobu sa CPT standardima – nije ispunjena.

³⁵ Standardi CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43.

³⁶ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008);

³⁷Vidjeti na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf.

U samo jednoj prostoriji je postavljena jedna fiksirana klupa. Pravilnikom i CPT standardima predviđa se da u prostoriji za zadržavanje osim kreveta bude postavljena fiksirana klupa i sto.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama – **nije ispunjena.**

Zaštitnik/ca je u Izvještaju za 2020. godinu konstatovao/la da je pokrivenost koja se odnosi na putanju kojom se sprovode lica u OB Budva dobra, osim tzv “mrtvog ugla” u podrumskom dijelu u blizini jednokrevetne prostorije za zadržavanje, koja može biti zloupotrijebljena. Sa tim u vezi, Zaštitnik/ca konstatuje da je ta, ranije data preporuka ispunjena.

Da se pokrije video nadzorom dio hodnika u podrumskom dijelu u blizini jednokrevetne sobe za zadržavanje lica lišenih slobode – **ispunjena.**

Tim je tokom obilaska obavio razgovor i sa načelnikom kriminalističke policije, kao i sa zatečenim službenicima/cama i inspektorima/kama koji u najvećoj mjeri obavljaju razgovore sa građanima/kama i lišavaju slobode učinioceljeljke krivičnih djela odnosno prekršaja.

Prema riječima policijskih službenika/ca, zadržano lice se prilikom lišenja slobode bez odlaganja obavijesti i pouči da ima pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin/ka, odnosno predstavnika/cu odgovarajuće međunarodne organizacije, ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva.

Zaštitnik/ca je nekoliko puta ukazivao/la na potrebu snimanja audio i video uređajem u skladu sa CPT standardima, a sad već i u skladu sa novim Zakonom o unutrašnjim poslovima. Naime, neophodnost audio i vizuelnog snimanja propisana je i domaćim i međunarodnim propisima. Zaštitnik/ca podjseća, da elektronsko (tj. audio i/ili video) snimanje policijskih informativnih razgovora predstavlja važnu dodatnu mjeru zaštite protiv zlostavljanja pritvorenika. Takva sredstva obezbeđuju kompletan i autentičan zapis o postupku informativnog razgovora i time u velikoj mjeri olakšavaju istragu o bilo kakvim tvrdnjama o zlostavljanju. Ovo je u interesu i osoba koje su zlostavljane od strane policije i pripadnika/ca policije suočenih sa neosnovanim tvrdnjama da su primjenjivali fizičko zlostavljanje ili psihološke pritiske.

Da se razmotri mogućnost snimanja audio i video uređajem, uz dosljedno poštovanja ljudskih prava-**nije ispunjena.**

U ovom OB-u i dalje ne postoji posebna prostorija, za čuvanje stvari i predmeta koje policijski službenik privremeno oduzima, kako je to propisano Pravilnikom o oduzimanju, čuvanju i postupanju sa predmetima koje policijski službenik privremeno oduzima³⁸.

Da se razmotri mogućnost obezbjeđivanja magacina u sklopu CB Budva, u kojem će se čuvati oduzete stvari iz krivičnih djela i prekršaja, koje će se skladištiti u skladu sa zakonom i podzakonskim propisima-**nije isunjena**.

Policijski/e službenici/ce u ovom OB-u nemaju redovne sistematske preglede, što je vrlo bitan parametar u cilju ocjenjivanja mogućnosti sposobnosti vršenja određenih poslova od strane službenika/ca.

Takođe, Zaštitnik/ca je više puta ukazivao/la na važnost psihološke podrške policijskim službenicima/cama, zbog težine posla kojim se bave i tzv. „sindroma sagorijevanja“. I dalje se, kao i u većini organizacionih jedinica Uprave policije ne pruža psihološka podrška policijskim službenicima/cama, što je naročito potrebno nakon stresnih situacija sa kojima se službenici/ce često na terenu srijeću.

Da se obezbijedi policijskim službenicima/cama redovni zdravstveni sistematski pregledi, kao i psihološka podrška- **nije ispunjena**.

Tokom 2021. godine, institucija Zaštitnika – Sektor za zaštitu od torture, bezbjednost i NPM je u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova organizovao obuke na temu poštovanja ljudskih prava u pogledu postupanja policijskih službenika prema građanima/kama i upoznavanja sa standardima CPT-a kada je u pitanju postupanje policijskih službenika/ca. Zaštitnik/ca kao NPM smatra kao dobru praksu ovakvu vrstu saradnje u cilju unaprijeđenja poštovanja ljudskih prava od strane policijskih službenika/ca.

Da se organizuju obuke u oblasti ljudski prava – **ispunjena**.

Licima koja su zadržana više od 12 časova, shodno Pravilniku o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova³⁹, obezbjeđuju se tri obroka dnevno. Uvidom u izuzete dosije, u zapisniku o obezbjeđenju lica lišenog slobode ovaj podatak se bilježi u posebnom odjeljku, i upisuje se vrijeme kad je obrok ponuđen kao i podatak ako je obrok odbijen.

³⁸ „Službeni list Crne Gore“, br. 066/15 od 26.11.2015. godine;

³⁹ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 186;

Da se da se u Zapisnik o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica svakog puta konstatuje vrijeme kada je licu ponuđen obrok, odnosno da li je obrok odbio – **ispunjena**.

U ovom OB-u i dalje nijesu obnovljene i obezbijeđenje rezervne uniforme za policijske službenike/ce uključujući i obuču. Prema kazivanju zatečenih policijskih službenika/ca, u OB Budva uniforme i obuća nijesu obnovljene od 2016. godine, i nemaju dovoljan broj komada uniformi.

Da se obnove i obezbijede rezervne uniforme policijskim službenicima/cama, kao i obuća - **nije ispunjena**.

Prema tvrdnjama zatečenih službenika/ca OB Budva nema dovoljno službenika/ca koji bi odgovorili problemima i izazovima koje imaju u radu pogotovu u ljetnjem periodu. Naime, Budva predstavlja metropolu turizma u Crnoj Gori, i neophodno je obezbijediti veći broj službenika/ca, kako bi se moglo odgovoriti zahtjevima građanstva i čuvati javni red i mir. Prema kazivanju nadležnih u OB-u, izrada sistematizacije je u toku, njeno usvajanje se očekuje ubrzo i istom je predviđeno više radnih mjesta u OB Budva.

Da se uradi sistematizacija koja će predvidjeti više radnih mjesta i popuniti ta radna mjesta - **djelimično ispunjena**.

Zaključak

Na osnovu zatečenog stanja Zaštitnik/ca kao NPM ističe da preporuke date Upravi policije o rekonstrukciji objekta OB Budva, uz detaljno objašnjenje u kakvim uslovima rade policijski/e službenici/ce nijesu realizovane.

U odnosu na preporuke date ovom OB-u, koje se odnose na materijalne uslove u prostorijama za zadržavanje nijesu ispunjene. Prema riječima načelnika OB-a, nadležni u OB Budva su više dopisa slali Upravi policije kako bi se realizovale date preporuke, ali postupanja po istim nije bilo. Iako u OB-u navode razloge za nerealizaciju ovih preporuka (rekonstrukcija prostorije bi podrazumijevala zahtjevnije radove), Uprava policije mora težiti ka postizanju određenih standarda i jednakih uslova boravka za sva lica lišena slobode ili zadržana, u svim objektima Uprave policije.

Konačno, Zaštitnik/ca kao NPM koristi priliku da preporuči Upravi policije da krene u popunjavanje novih radnih mjesta u skladu sa nacrtom novog Akta o sistematizaciji (odmah nakon što bude usvojen) i u skladu sa nalazima ojača kadrovske kapacitete OB Budva.

S tim u vezi, Uprava policije i OB Budva, bi trebali uložiti dodatne napore, kako bi ranije date preporuke ovom OB-u bile ispoštovane, sve u cilju zaštite lica lišenih slobode i zadržanih lica ali i policijskih službenika/ca koji prema tim licima primjenjuju policijska ovlašćenja.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:
https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/89.news_report.html

4.1.6. Odjeljenje bezbjednosti Cetinje

Nenajavljeni kontrolni obilazak OB Cetinje obavljen je dana 10. novembra 2022. godine.

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2022. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno 89, a zadržano 11 lica.

Sredstva prinude su bila korišćena šest puta, u svim slučajevima opravdano, dok ocjena opravdanosti za događaj u naselju Medovina još nije bila gotova. Kao i prethodnog puta, utvrđeno je, da se inicijalne službene zabilješke sačinjavaju posebno odnosno da svaki službenik/ca sačinjava sopstvenu zabilješku.

Ispunjenost ranije datih preporuka

Situacija u odnosu na dimenzije prostorije za zadržavanje ostala je nepromijenjena. Da bi se navedeno realizovalo potrebna je podrška Uprave policije i resosrnog ministarstva.

Preporuka - da se prostorije za zadržavanje upodobе standradima CPT – u pogledu površine i dimenzija - **nije ispunjena.**

Kada su materijalni uslovi u pitanju i stavka u vezi opremljenosti prostorija nije implementirana.

Preporuka - da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama, kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode – **nije ispunjena.**

Timu je saopšteno da bi u narednom periodu trebali biti preduzeti koraci sa adaptaciju prozorskog okna u obe prostorije za zadržavanje. U prostorijama je dosta mračno i teško može da se pročita određeni sadržaj. Ambijent u prostorijama za zadržavanje trebao bi biti humanizovan, a prirodna svjetlost je jedan od osnovnih preduslova. U konačnom prirodna, tj. sunčeva svjetlost pomaže kod izlučivanja serotonina i endorfina, hormona koji utiču na poboljšanje raspoloženja i utiču na sniženje razine stresa.

Vještačko osvjetljenje je funkcionisalo.

Preporuka - obezbjediti u prostorijama za zadržavanje odgovarjuće prirodno svjetlo, kao i vještačko osvjetljenje – **djelimično ispunjena**

U aktuelnom momentu obilaska NPM-a higijena je bila na zadovoljavajućem nivou i sredstva za održavanje higijene bila su dostupna.

Preporuka – obezbjediti održavanje higijene u sanitarnom čvoru, kao i potrebne količine sredstava za održavanje lične higijene– **ispunjena**

Tim je pregledao na koji način se obilježavaju oduzeti predmeti. U posebnoj prostoriji, bili su uredno obilježeni i odloženi.

Preporuka – obezbjediti da se svi oduzeti predmeti pravilno obilježavaju– **ispunjena**

Uprava policije djelimično je riješila probleme zatečene tokom obilaska u 2021. godini, te je u aktuelnom momentu OB imao dio potrebnog kancelarijskog mobilijara, ali je u ovom segmenetu važno kontinuirano obezbjeđivati adekvatne uslove za rad. NPM je pored ovih stavki zapazio i nedostatak ljudskih resura, koji predstavljaju najvažniju kariku u funkcionisanju svake ustanove.

Preporuka Upravi policije– preduzeti korake kako bi se materijalni uslovi u kojima rade službenici/ce OB Cetinje unaprijedili, na način što bi se službene prostorije okrečile i opremile potrebnim kancelarijskim mobilijarom, obezbjediti kontinuirano snadijevanje kancelarijskog materijala i goriva – **djelimično ispunjena**

Zaključak

Nakon obilaska može se zaključiti da je situacija u pogledu materijalnih uslova ista, kao što je utvrđeno u novembru 2021. godine. Zaštitnik/ca kao NPM pozdravio/la je napore ovog OB-a koje je ranije preduzeo da se implemetiraju date preporuke i unaprijede uslovi za boravak zadržanih lica.

OB Cetinje deficitarno je kada su ljudski resursi u pitanju, te da gotovo uvijek nedostaje službenika/ca kako bi se određeni poslovi radili na način koji je najproduktivniji i u konačnom najbezbjedniji i za službenike/ce i za građane/ke. Policijski stresori - fizički, psihički, socijalni i organizacijski utiču na motivaciju službenika/ca i na njihovu odlučnost u obavljanju određenih

zadataka. NPM kontinuirano podsjeća na potrebu za preduzimanjem određenih aktivnosti radi prevencije i upravljanja stresom u policijskoj profesiji.

Istovremeno, Zaštitnik/ca kao NPM izražava očekivanje da će Uprava policije i resorno Ministarstvo preduzeti korake koji su u njihovoj nadležnosti, u cilju unapređenja uslova boravka i zapošljavanja potrebnog kadra u ovom OB-u.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/110.news_report.html

4.1.7. Odjeljenje bezbjednosti Danilovgrad

Redovni nenajavljeni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Danilovgrad obavljen je 1. juna 2022. godine.

Od 01. januara 2022. godine do 1. juna 2022. godine, policijski/e službenici/ce su lišili slobode 173 lice, dok je evidentirano 8 zadržanih lica.

Prema riječima policijskih službenika/ca, zadržano lice se obavezno obavještava o tome da ima pravo na branioca. U Informativnom listu koje zadržano lice dobija, lice se (još jednom) upoznaje sa pravom da angažuje branioca kojeg odabere. U Zapisnik se unosi podatak da je licu uručen Informativni list. U Odjeljenju se vodi posebna evidencija da je o lišenju slobode obaviješten član porodice ili drugo lice.

Prema riječima policijskih službenika, ljekarski pregledi obavljaju se pri prijemu i tokom zadržavanja ukoliko lice to zatraži, kao i kada policijski službenici/ce uoče da lice ima vidljivih povreda, druge zdravstvene tegobe, kada prima terapiju kao i nakon upotrebe sredstava prinude. Zadržana lica se uglavnom vode na ljekarski pregled u zdravstvenu ustanovu u HMP Danilovgrad, što se evidentira u zapisniku o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica (LLS/ZL).

Obroci se daju u vremenski predviđenim intervalima. Timu je rečeno da se licima koja su zadržana više od 12 časova, shodno Pravilniku o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova, obezbjeđuju tri obroka dnevno, da se u zapisniku o zadržavanju lica lišenog slobode ovaj podatak bilježi u posebnom odjeljku, upisuje se vrijeme kad je obrok ponuđen kao i podatak ako je obrok odbijen.

Izvršen je uvid u registar lica lišenih slobode kao i u registar zadržanih lica.

Registri se vode uredno.

Sredstva prinude u periodu 01. januara 2022. godine do 6. juna. tekuće godine nijesu korišćena.

U Odjeljenju se vodi posebna Evidencija o licima koja su pozvana radi prikupljanja obavještenja u svojstvu građanina/ke. U posmatranom periodu evidentirano je 152 građana/ki (obavještenje građana/ki telefonskim putem 62, prijava ličnim prisustvom 42, anonimne dojave 15 i drugi načini, a koja shodno ZKP-u⁴⁰ mogu biti zadržana najduže do 6 sati). Ovo je u skladu sa preporukom Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja (CPT) koji je istakao da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjičeni/na, svjedok/kinja, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije⁴¹.

Zaključci i preporuke

Predstavnici NPM-a su u Odeljenju bezbjednosti Danilovgrad zatekli uredne prostorije za zadržavanje, iako se primjećuje da prostorije za zadržavanje nijesu opremljene fiksiranim stolicama kako je to propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode, a kako je Zaštitnik/ca ranije preporučio.

Policijski službenici ukazali su na nedostatak kadra i nepovoljnu strosnu strukturu policijskih službenika/ca. Naime, u odnosu na raniji period, kada je bilo zaposleno preko 100 policijskih službenika/ca u ovom Odjeljenju, zadnja sistematizacija, po riječima službenika/ca, broji 37 službenika/ca od kojih su tri službenika/ce po važećem Zakonu o unutrašnjim poslovima stekli uslove za odlazak penziju, dok će tri steći ovaj uslov do kraja godine. Istovremeno, i na bolovanju se nalazi nekoliko službenika/ca.

Opšti utisak tima je da ovo odjeljenje dobro funkcioniše.

Tim NPM-a je u ranijim Izvještajima ukazao da je važno da se rubrika "Napomena" u obrascima Zapisnika o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica popuni u svim slučajevima, a ne samo sporadično, kako bi bilo jasno da se ne radi o propustu, što su policijski/e službenici/ce ovog odjeljenja prihvatili i popunjavaju detaljno i uredno.

Obilaskom je utvrđeno da Odeljenje bezbjednosti Danilovgrad nije ispoštovalo raniju preporuku Zaštitnika/ce kao NPM-a:

- da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode.

⁴⁰ Zakon o krivičnom postupku, (Sl. list CG br. 057/09, 049/10, 047/14, 002/15, 035/15, 058/15, 028/18)-čl. 259;

⁴¹ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:
https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/96.news_report.html

4.1.8. Odjeljenje bezbjednosti Herceg Novi

Kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Herceg Novi, obavljen je dana 19.7.2022. godine, radi ocjene stanja i ispunjenosti ranije datih preporuka.

Tokom 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 168 lica je bilo lišeno slobode, dok je zadržanih lica bilo 13.

Sredstva prinude su bila korišćena sedam puta, prema devet lica, svaki put opravdano. Kao i prethodnog puta, utvrđeno je, da se inicijalne službene zabilješke sačinjavaju posebno odnosno da svaki službenik/ca sačinjava sopstvenu zabilješku.

Tim je upoznat da je prijedlog od strane ovog Ob-a prihvaćen, a tiče se povećana broja izvršilaca. Ovo je pozitivan iskorak, jer je tokom prethodnih obilazaka NPM informisan da broj zaposlenih službenika/ca nije dovoljan za potrebe koje imaju na cjelokupnoj teritoriji koju pokrivaju, pa većina službenika/ca često radi prekovremeno kako bi uspjeli obavljati redovne zadatke.

Ispunjenost ranije datih preporuka

U materijalnom smislu, u odnosu na prostorije za zadržavanje, nema promjena. Dvije prostorije su u upotrebi - jednokrevetna i dvokrevetna. Jednokrevetna je namijenjena za smještaj osoba ženskog pola.

Ranije data preporuka koja se odnosila na korekciju dimenzija jednokrevetne prostorije nije implementirana.

Dimenzije prostorija u ovom Odjeljenju ostale su nepromijenje i kao što je NPM ranije konstatovao, nijesu u skladu sa standardom CPT-a (European Committee for the Prevention of Torture)⁴².

Preporuka - da se jednokrevetna prostorija za zadržavanje upodobi sa standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija – **nije ispunjena.**

Kao i prethodnih puta opremljenost prostorija nije bila u skladu sa domaćim Pravilnikom⁴³, te i dalje nedostaju fiksirane stolice.

⁴² Standardi CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43.

⁴³ Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode – član 7;

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama – **nije ispunjena.**

Prirodna svjetlost u prostorijama i dalje nije na zadovoljavajućem nivou, te i u ovom segmentu prostorije ne ispunjavaju standard koje propisuje Evropski komitet za prevenciju torture (CPT).⁴⁴

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje obezbijedi prirodna svjetlost – **nije ispunjena.**

U cilju ujednačavanja uslova za boravak zadržanih lica, ali i za prilagođavanje infrastrukture licima sa invaliditetom data je preporuka za sanaciju toaleta u OB Herceg Novi. U ovom domenu takođe nije ništa urađeno, te su uslovi isti kao i tokom prethodnih obilazaka NPM-a.

Preporuka – da toalet opremi novim sanitarnim elementima, te da isti bude prilagođen osobama sa invaliditetom – **nije ispunjena.**

Preporuka koja se odnosi na saniranje oštećenja na zidu oko umivaonika takođe nije implementirana.

Preporuka – da se sanira oštećenje na zidu oko umivaonika u prostorije za zadržavanje – **nije ispunjena.**

Pregledom dokumentacije tokom obilaska OB-a ponovo je primjećeno da se ne unose podaci vezano za nuđenje obroka. Shodno tome ne može se sa sigurnošću utvrditi kakao se ovo pravo poštuje.⁴⁵

Preporuka – da se u dosije zadržanog lica uvijek konstatuje vrijeme dostavljanja, odnosno nuđenja obroka – **nije ispunjena.**

⁴⁴ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006, paragraf 42;

⁴⁵ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 186;

I tokom ovog obilaska, tim konstatuje da prikaz na monitoru u dežurnoj službi koji pokriva prostorije za zadržavanje, nije jasan.

Preporuka – da se obezbijedi jasan prikaz na monitoru, putem kojeg se posmatraju dešavanja u prostorijama za zadržavanje – **nije ispunjena.**

Tokom prethodnih obilazaka Zaštitnik/ca kao NPM uputio/la je preporuku da se unosi podatak o tome da li je zadržano lice neposredno nakon lišavanja slobode bilo upoznato sa svojim pravima - pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin/ka, odnosno predstavnika/cu odgovarajuće međunarodne organizacije, ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva. Ova praksa već je uspostavljena u OB Tivat i OB Bijelo Polje, na način što lice potpiše službenu zabilješku koju je sačinio policijski službenik/ca.

Preporuka – da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog/e službenika/ce, koji/a ga je sa pravima upoznao/la, kako to propisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova – **nije ispunjena.**

U OB Herceg Novi se vodi posebna evidencija o licima koja su pozvana povodom prikupljanja obavještenja (evidencija pozvanih lica) koja se javljaju preko dežurne službe, a koja shodno ZKP-u⁴⁶ mogu biti zadržana najduže do 6 sati. Međutim, važno je bilježiti vrijeme kada je lice napustilo prostorije OB-a, što je sugerisano tokom prethodnih obilazaka, kao i kroz preporuku datu u prethodnim izvještajima.

Preporuka – da se u evidenciji pozvanih lica bilježi i vrijeme kada je pozvano lice napustilo prostorije OB Herceg Novi - **nije ispunjena.**

Prema riječima načelnika OB-a, agregat je stavljen u funkciju tako da sve prostorije u imaju struju u slučaju eventualnog prekida redovnog napajanja. Ranije je to bio slučaj samo u odnosu na prostorije za zadržavanje, dok ostali dijelovi OB-a ne bi imali struju u situacijama kada dođe do prekida.

Preporuka – da se stavi u funkciju agregat kako bi se obezbijedilo alternativno kontinuirano snabdijevanje električnom energijom svih prostorija OB-a – **ispunjena**

⁴⁶ Zakon o krivičnom postupku (Sl. List CG br. 057/09, 049/10, 047/14, 002/15, 035/15, 058/15, 028/18)-čl. 259;

Zaključak

Na osnovu zatečenog stanja može se konstatovati da je situacija većim dijelom nepromijenjena. Preporuke koje se tiču unapređenja materijalnih uslova i dalje nisu implementirane – ni one koje zahtijevaju veći i sistemski angažman kao ni one koje zahtijevaju manje sanacije.

Preporuke koje su date u vezi sačinjavanja i vođenja dokumentacije, kako bi bile ispoštovane procesne garancije, takođe nisu implementirane. U ovim slučajevima gdje su primjećeni propusti i dalje ostaje pitanje da li su u konkretnim slučajevima ispoštovana prava tih lica.

Zaštitnik/ca kao NPM ponovo sugeriše Upravi policije i OB Herceg Novi da preduzmu korake ka implementaciji datih preporuka sa ciljem unapređenja položaja i zaštite lica lišenih slobode i zadržanih lica.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/97.news_report.html

4.1.9. Odjeljenje bezbjednosti Kolašin

Dana 29.3.2022. godine, obavljen je kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti radi ocjena stanja i ispunjenosti ranijih preporuka Zaštitnika⁴⁷.

Prema navodima koje tim NPM-a dobio, obavljanje redovnih poslova sa aktuelnim brojem službenika/ca bilo je umnogome otežano. To je razlog da većina službenika/ca često radi prekovremeno kako bi uspjeli obavljati redovne zadatke. Zaštitnik/ca kao NPM ukazuje da kontinuirano opterećenje službenika/ca može izazvati, prije svega umor i nezadovoljstvo kod policijskih službenika/ca, što se može nepovoljno odraziti na pravilno odnosno zakonito obavljanje poslova tj. primjenu policijskih ovlašćenja.

Sa tim u vezi Zaštitnik/ca kao NPM podržava eventualno povećanje broja izvršilaca u ovom OB-u (novi Akt o sistematizaciji) i jačanje kadrovskih kapaciteta OB Kolašin.

Tim Zaštitnika/ce kao NPM je obaviješten da su materijalni uslovi za rad službenika/ca na zadovoljavajućem nivou. Uniforme se obnavljaju redovno, dok ostalih neophodnih stvari za rad imaju (gorivo, papir, štampač, toner).

Ovaj OB nema specijalizovano vozilo za prevoz lica lišenih slobode i zadržanih lica, već te radnje preduzimaju u službenim vozilima koja nijesu adekvatna za te namjere.

⁴⁷ Svi izrazi koji se u ovom Izvještaju koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu;

Kada je u pitanju psihološka podrška službenika/ca, prema njihovim riječima službenici/ce nemaju istu niti imaju redovne sistematske zdravstvene preglede. Zaštitnik/ca ukazuje kao veoma bitan ovaj segment pružanja pomoći, obzirom na težinu posla koji policijski službenici/ce obavljaju, naročito nakon stresnih situacija.

Takođe, obuke koje se odnose na obnavljanje znanja za korišćenje vatrenog oružja, upoznavanja sa novim zakonskim propisima koji se odnose na policijske službenike/ce kao i specijalizovanih obuka za djelovanje na terenu u kontaktu sa građanima/kama, naročito kada se radi o primjeni policijskih ovlašćenja ne sprovode u odnosu na službenike/ce ovog OB-a.

Ispunjenost preporuka

Obilaskom prostorija za zadržavanje u OB Kolašin, tim je konstatovao da uslovi u istima nijesu unaprijeđeniji od poslednjeg obilaska. Najopštiji standard je sledeći: „Sve policijske ćelije treba da budu čiste i dovoljno prostrane da prime predviđeni broj lica, kao i da imaju adekvatno vještačko osvetljenje (tj. dovoljno da se pri njemu može čitati) i ventilaciju; po mogućnosti, ćelije treba da imaju i prirodno (dnevno) osvetljenje. Dalje, ćelije treba da budu opremljene namještajem koji omogućava odmor (npr. fiksirana stolica ili klupa), a lica koja se zadržavaju preko noći treba da budu snabdjevena čistim dušekom i čistim ćebetom (odnosno čaršafom, ako je toplo)“.⁴⁸

Zaštitnik/ca podsjeća da je Evropski sud u predmetu Bulatović protiv Crne Gore utvrdio kršenje člana 3 EKLJP i ovom prilikom ESLJP je ponovio da član 3 propisuje obavezu da: „država obezbijedi da zatvorenici/ce budu pritvoreni/ne u uslovima koji su u skladu sa poštovanjem ljudskog dostojanstva, da ih način i metod izvršenja mjere ne podvrgavaju bolu i teškoćama intenziteta koji premašuje neizbježan nivo patnje koji je svojstven lišenju slobode.“⁴⁹

Dimenzije prostorija u ovom Odjeljenju nijesu u skladu sa standardom CPT-a (European Committee for the Prevention of Torture)⁵⁰ ni kada su dimenzije u pitanju. Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati⁵¹: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Navodimo da domaći Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode nije u skladu sa standardom CPT-a, zbog čega je Zaštitnik/ca i podnio/jela inicijativu za izmjenu ovog Pravilnika kako bi isti bio upodobljen sa standardima CPT-a⁵².

⁴⁸ CPT, Holandija (Aruba) 2007, 17;

⁴⁹ Evropski sud za ljudska prava, Bulatović protiv Crne Gore, Predstavka br. 67320/10, stav 120;

⁵⁰ Standardi CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43.

⁵¹ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008);

⁵² Vidjeti na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje upodobe sa standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija – **nije ispunjena.**

Takođe, u prostoriji br. 2 i dalje nema fiksiranih klupa i stolica, kako je to predviđeno Pravilnikom o uslovima koji koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode⁵³.

Preporuka – da se prostorija za zadržavanje opremi fiksiranim stolicama i klupom – **nije ispunjena.**

Prema riječima zamjenika komandira, određeni su određeni radovi u sanitarnom čvoru, ali i dalje materijalni uslovi nijesu bili zadovoljavajući.

Prema važećem domaćem Pravilniku⁵⁴, površina sanitarnog čvora ne može biti manja od 1m2.

Preporuka – da se izvrši rekonstrukcija sanitarnog čvora koji koriste lica lišena slobode i zadržana lica – **nije ispunjena.**

Prema riječima policijskih službenika/ca, lice lišeno slobode se prilikom lišenja slobode bez odlaganja obavijesti i pouči da ima pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje samo odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin/ka, odnosno predstavnika/cu odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva. Ovo se evidentira u službenoj zabilješci o lišenju slobode lica, koju potpisuje policijski službenik/ca.

Međutim, u dosijeima koji su izuzeti utvrđeno je da ne postoji sačinjen zapisnik o tome, na kojem bi trebao postojati i potpis zadržanog lica i policijskog/ke službenika/ce koji/a ga je o pravima upoznao/la, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova.⁵⁵ Naime, uspostavljanjem ovakve prakse bi se osiguralo da je lice poznato sa svojim pravima a samim tim i bitnim procesnim garancijama u cilju prevencije zlostavljanja a čime bi se postigla i zaštita policijskih službenika/ca od eventualnih neosnovanih optužbi u vezi sa upoznavanjem sa svojim pravima.

Preporuka - da se formular koji se popunjava u vezi sa obavještenjem rodbine odnosno trećeg lica popunjava u cjelosti i na način da se precizno navede vrijeme u koje je obavještenje izvršeno - **nije ispunjena.**

⁵³ „Službeni list Crne Gore“, br. 052/12 od 12.10.2012. godine;

⁵⁴ Isto;

⁵⁵ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180;

Zaključak

Tim Zaštitnika/ce kao NPM nakon izvršenog obilaska je konstatovao da trenutno u OB Kolašin nema dovoljan broj službenika/ca za izvršavanje redovnih zadataka.

Zaštitnik/ca ukazuje da bi bilo neophodno nabaviti jedno specijalizovano vozilo koje će se koristiti za prevoz tih lica lišenih slobode i zadržanih lica, a sa ciljem poštovanja prava lica koja se prevoza ali i same zaštite policijskih službenika/ca prilikom sprovođenja takvih radnji.

Zaštitnik/ca kao NPM primjećuje da službenici/ce ovog OB-a ne prolaze obuke koje se odnose na sprovođenje radnji iz svoje nadležnosti, a prema riječima zamjenika komandira bile bi veoma korisne.

Na osnovu analize zatečenog stanja Zaštitnik/ca kao NPM ponavlja ranije date preporuke koje nijesu ispunjene:

- da se prostorije za zadržavanje upodobe sa standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija;
- da se prostorija za zadržavanje opremi fiksiranim stolicama i klupom;
- da se izvrši rekonstrukcija sanitarnog čvora koji koriste lica lišena slobode i zadržana lica;
- da se formular koji se popunjava u vezi sa obavještenjem rodbine odnosno trećeg lica popunjava u cjelosti i na način da se precizno navede vrijeme u koje je obavještenje izvršeno;

i daje sljedeće preporuke Odjeljenju bezbjednosti Kolašin:

- da se razmotri mogućnost povećanja kadrovskih kapaciteta službenika/ca u OB Kolašin;
- da se razmotri mogućnost nabavke specijalizovanog vozila za prevoz lica lišenih slobode i zadržanih lica;
- da se razmotri mogućnost sprovođenja obuka za službenike u OB Kolašin u skladu sa potrebama službenika/ca.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/90.news_report.html

4.1.10. Odjeljenje bezbjednosti Kotor

Zaštitnik/ca kao Nacionalni preventivni mehanizam obavio/la je kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Kotor dana 16.3.2022. godine.

Od početka 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 73 lica su bila lišena slobode, dok je zadržanih lica bilo 8. OB Kotor vodi odvojene evidencije o licima koja dolaze po pozovu kojih je bilo i lica koja ulaze u OB Kotor kojih je bilo 148. Sredstva prinude u periodu od 1.1.2022. godine, zaključno do datumom obilaska nijesu korišćena.

Opšte informacije

Tokom obilaska nije zatečeno ni jedno lice u prostorijama za zadržavanje. NPM je u 2021. godini obavio redovni obilazak ovog Odjeljenja bezbjednosti i dostavio izvještaj Upravi policije i ovom Odjeljenju bezbjednosti, koji je objavljen na web stranici Zaštitnika.⁵⁶

Ispunjenost ranije datih preporuka

Odjeljenje bezbjednosti Kotor raspolaže sa tri prostorije za zadržavanje. Tokom pregleda prostorija za zadržavanje, tim NPM-a je konstatovao da nijesu ispoštovane preporuke koje su date tokom nekoliko ranijih obilazaka, a koje se odnose na upodobljavanje prostorija za zadržavanje sa standardima CPT-a (European Committee for the Prevention of Torture)⁵⁷, u pogledu površine i dimenzije. Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.⁵⁸

Ponavljamo da domaći Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode nije u skladu sa standardom CPT-a, zbog čega je Zaštitnik/ca i podnio/jela inicijativu za izmjenu ovog Pravilnika kako bi isti bio upodobljen sa standardima CPT-a⁵⁹.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje upodobе sa CPT standardima – nije ispunjena.

U prostorijama i dalje nema fiksiranih klupa. Pravilnikom i CPT standardima predviđa se da u prostoriji za zadržavanje osim kreveta bude postavljena fiksirana klupa i sto.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama – nije ispunjena.

Prostorije za zadržavanje su bile provjetrene. Sistem za ventilaciju je nov i funkcioniše ispravno kao i sistem za grijanje.

⁵⁶ https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/73.news_report.html

⁵⁷ Standardi CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43;

⁵⁸ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008);

⁵⁹ Vidjeti na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf.

Shodno standardima CTP-a sve policijske ćelije moraju biti dovoljno osvijetljene (tj. sa dovoljno svjetlosti za čitanje, osim u vrijeme spavanja), te dovoljno provjetrene i po mogućnosti, ćelije bi trebalo da imaju prirodno svjetlo⁶⁰.

Sanitarni čvor je smješten odmah pored prostorija za zadržavanje. Higijena je bila na visokom nivou. U prostorijama za zadržavanje postoje česme za vodu sa metalnim umivaonikom, koje se aktiviraju na senzor. Česme su funkcionisale i u svakoj prostoriji voda je bila dostupna. Komunikacija se ostvaruje putem interfona. U vrijeme obilaska, interfon je funkcionisao.

Prema riječima dežurnog službenika kao i zamjenika komandira, a i neposrednim uvidom predstavnika tima NPM-a, samo je jedan ulaz i jedna putanja kojom kojom se sprovode zadržana lica do prostorija za zadržavanje, nema sporednih ili prikriivenih ulaza i pokrivena je kompletno video nadzorom. Prostorije za zadržavanje su pokriveno video nadzorom i to po dvije kamere u prostoriji. Monitor se nalazi u dežurnoj službi, prikaz na istom je jasan i svi djelovi prostorija za zadržavanje su pokriveni.

Takođe, u dežurnoj službi se nalazi i DWR uređaj, na kojem se čuvaju snimci sa kamera, kako iz prostorija za zadržavanje, tako i sa svih kamera koje se nalaze u i oko OB-a. Pokrivenost video-nadzorom unapređuje bezbjednost zadržanih lica ali i štiti integritet policijskih službenika/ca posebno u situacijama kada se dešavaju, ne tako rijetki, primjeri samopovređivanja ili slično.

Uvidom u dokumentaciju, u dosije zadržanih lica, konstatovano je da je OB Kotor koristi nove Zapisnike o obezbjeđenju zadržanih lica, koji su uredno popunjavani, što je zaključeno slučajnim uzorkom izuzimanja spisa predmeta.

Licima koja su zadržana više od 12 časova, shodno Pravilniku o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova⁶¹, obezbjeđuju se tri obroka dnevno.

Uvidom u izuzete dosije, u zapisniku o obezbjeđenju lica lišenog slobode ovaj podatak se bilježi u posebnom odjeljku, i upisuje se vrijeme kad je obrok ponuđen kao i podatak ako je obrok odbijen.

Tim je tokom obilaska obavio razgovor i sa načelnikom kriminalističke policije, kao i sa zatečenim službenicima/cama koji u najvećoj mjeri obavljaju razgovore sa građanima/kama i lišavaju slobode učinioce krivičnih djela odnosno prekršaja.

Prema riječima rukovodstva i zatečenih policijskih službenika/ca, zadržano lice se prilikom lišenja slobode bez odlaganja obavijesti i pouči da ima pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin, odnosno

⁶⁰ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006, paragraf 42;

⁶¹ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 186;

predstavnik odgovarajuće međunarodne organizacije, ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva.

Preporuka - da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog/e službenika/ce koji/a ga je o pravima upoznao/la, kako to propisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova - **ispunjena**.

Zaštitnik/ca je u ranijem periodu ukazivao/la na potrebu snimanja audio i video uređajem u skladu sa CPT standardima, a sad već i u skladu sa novim zakonom o unutrašnjim poslovima. Naime, neophodnost audio i vizuelnog snimanja propisana je i domaćim i međunarodnim zakonima i propisima. Zaštitnik/ca podseća, da elektronsko (tj. audio i/ili video) snimanje policijskih informativnih razgovora predstavlja važnu dodatnu mjeru zaštite protiv zlostavljanja pritvorenika/ca. Takva sredstva obezbeđuju kompletan i autentičan zapis o postupku informativnog razgovora i time u velikoj mjeri olakšavaju istragu o bilo kakvim tvrdnjama o zlostavljanju. Ovo je u interesu i osoba koje su zlostavljane od strane policije i pripadnika/ca policije suočenih sa neosnovanim tvrdnjama da su primjenjivali fizičko zlostavljanje ili psihološke pritiske.

Zaključak

Prostorije za zadržavanje, prilikom obilazka tima NPM-a, OB Kotor su uredne, čiste i okrečene. Međutim i dalje bi trebalo raditi na unapređenju standarda u pogledu materijalnih uslova i nedostajućeg mobilijara.

Neophodno je dalje, razmotriti mogućnost saslušanja lica audio – video uređajem koje je predviđeno i novim zakonom o unutrašnjim poslovima⁶² radi prevencije i zaštite od neosnovanih ili eventualno netačnih pritužbi lica koja se saslušavaju i jačanja procesnih garancija protiv mučenja i zlostavljanja .

Zaštitnik/ca smatra da nije dobra praksa policijske službenike/ce, bez njihove saglasnosti raspoređivati sa radnim angažovanjem u druge gradove. S tim u vezi, nadležni treba da imaju u vidu socijalne, egzistencijalne i druge potrebe policijskih službenika/ca.

⁶²Radnje policijskih službenika mogu se snimati uređajima za audio-vizuelno snimanje u cilju zaštite bezbjednosti lica i imovine vršenjem policijskih poslova, kontrole primjene policijskih ovlašćenja, kao i zaštite policijskih službenika (član 44);

Takođe, Uprava policije treba da uloži dodatne napore, kako u cilju zaštite lica lišenih slobode i zadržanih lica, ali i policijskih službenika/ca koji prema tim licima primjenjuju policijska ovlašćenja.

Obilaskom je utvrđeno da nijesu ispoštovane ranije preporuke Zaštitnika/ce kao NPM-a koje su date OB Kotor:

- da se prostorije za zadržavanje u potpunosti opreme fiksiranim i stolicama kako je to propisano Pravilnikom;
- da se prostorije br. 2 i 3 upodobe sa standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija.

Na osnovu analize zatečenog stanja Zaštitnik/ca kao NPM daje sljedeće preporuke Odjeljenju bezbjednosti Kotor:

-da se razmotri mogućnost snimanja audio i video uređajem razgovora, uz dosljedno poštovanja ljudskih prava.

Ministarstvu unutrašnjih poslova - Upravi policije:

- da prilikom raspoređivanju policijskih službenika/ca uzme u obzir i šire socio-ekonomske okolnosti.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/93.news_report.html

4.1.11. Odjeljenje bezbjednosti Mojkovac

Zaštitnik/ca kao Nacionalni preventivni mehanizam, obavio/la je dana 3.10.2022. godine kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Mojkovac.

Od početka 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 72 lica je bilo lišeno slobode, dok je zadržano bilo 1 lice. Tokom 2022. godine, službenici/ce OB Mojkovac su sredstva prinude upotrijebili jednom i to fizičku snagu, što je od nadležnih ocijenjeno kao opravdano.

Broj lica koja su došla pozivu bio 229, sa tim što se taj broj odnosio i na lica koja su pristupala u OB-u po drugim osnovama. Naime, ovaj OB vodi jedinstvenu knjigu registra koji se odnosi i na lica koja pristupaju po pozivu kao i na građane/ke koji po drugom osnovu pristupaju u prostorije OB-a. Sa tim uvezi, Zaštitnik/ca kao NPM ukazuje da je dobra praksa vođenja posebnog registra za lica koja pristupaju po pozivu u OB Mojkovac, a koji će se voditi u deurnoj službi.

CPT je istakao da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjicheni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.⁶³

Ispunjenost ranije datih preporuka

Nakon pregleda prostorija za zadržavanje, tim NPM-a konstatuje da nije ispoštovana preporuka koja je data tokom nekoliko ranijih obilazaka, a koja se odnosi na upodobljavanje prostorija za zadržavanje sa standardima CPT-a, u pogledu površine i dimenzije.

Dimenzije prostorija u ovom Odjeljenju ostale su nepromijenjene i kao što je NPM ranije konstatovao, nijesu u skladu sa standardom CPT-a (European Committee for the Prevention of Torture)⁶⁴. Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati⁶⁵: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Preporuka - da se prostorija za zadržavanje upodobi sa standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija – **nije ispunjena.**

U prostorije za zadržavanje u OB Mojkovac postavljena je po jedna fiksirana klupa, dok su se pokrivači nalazili na svakom krevetu i prostorije su okrečene neutralnim bojama. Pravilnikom se propisuje da sve prostorije moraju biti opremljene fiksiranim klupama i stolicama i krevetom sa dva pokrivača, te da prostorije moraju biti okrečene neutralnim bojama⁶⁶.

Sagledavajući ispunjenost preporuke koja je data u pogledu opremanja prostorija sa fiksnim stolicama, konstatovano je da preporuka nije ispunjena.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode – **nije ispunjena.**

U ovom OB-u, komunikacija sa zadržanim licima se obavlja pomoću kamere preko koje se vrši nadzor nad zadržanim licima.

⁶³ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

⁶⁴ Standardi CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43;

⁶⁵ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008);

⁶⁶ Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode – član 7;

Naime, postoji mogućnost audio komunikacije putem sistema audio/video nadzora, putem kojeg se zadržano lice obraća policijskim službenimima.

Međutim, zvuk tj glas koji se prenosi na ovakav način, nije dovoljno glasan i jasan i čuje se kada je u dežurnoj službi potpuna tišina, što znači da je komunikacija ipak otežana.

Preporuka – da se ugrađivanjem interfona omogući nesmetana komunikacija između zadržanih lica i dežurnih službenika – **nije ispunjena.**

Toalet koji koriste lica lišena slobode i zadržana lica su opremljeni zastarelim sanitarnim elementom (tzv. čučavac) i ne odgovaraju današnjim potrebama i standardu savremenog doba. Osim toga, savremene sanitarije u većini drugih objekata Uprave policije, ukazuje na nejednak tretman, lica lišenih slobode i zadržanih u različitim objektima. Sa tim u vezi, ranije data preporuka vezano za toalete koje koriste lica lišena slobode i zadržana lica nije realizovana.

Preporuka – da toalet opremi novim sanitarnim elementima, koji odgovaraju današnjim potrebama i standardu savremenog doba i te da isti bude prilagođen osobama sa invaliditetom – **nije ispunjena.**

Licima koja su zadržana više od 12 časova, shodno Pravilniku o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova⁶⁷, obezbjeđuju se tri obroka dnevno.

Uvidom u izuzete dosije, u zapisniku o zadržavanju lica lišenog slobode ovaj podatak se bilježi u posebnom odjeljku, i upisuje se vrijeme kad je obrok ponuđen kao i podatak ako je obrok odbijen.

Preporuka - da se precizno vodi dokumentacija za zadržana lica a koja se odnosi na podatak – precizan upis o ponuđenim obrocima – **ispunjena.**

Zaključak

Prema riječima komandira, i ovaj OB ima problema sa nedostatkom službenika/ca. Naime, OB Mojkovac raspolaže sa 35 službenika, uključujući i starješinski kadar.

Nakon izvršenog obilaska, Zaštitnik/ca kao NPM ističe da preporuke date ovom OB-u, koje se odnose na materijalne uslove u prostorijama za zadržavanje nijesu ispunjene. Iako u OB-u navode razloge za nerealizaciju ovih preporuka (rekonstrukcija prostorije bi podrazumijevala zahtjevnije

⁶⁷ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 186;

radove), moramo težiti ka postizanju određenih standarda i jednakih uslova boravka za sva lica lišena slobode ili zadržana, u svim objektima Uprave policije.

Kada su u pitanju procesne garancije lica lišenih slobode, Zaštitnik/ca ukazuje da lice lišeno slobode od strane nadležnog državnog organa mora biti odmah obaviješteno, na svom jeziku ili na jeziku koji razumije, o razlozima lišenja slobode i istovremeno upoznato da nije dužno ništa da izjavi, da ima pravo da uzme branioca koga sam izabere, da zahtijeva da se o lišenju slobode obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatsko konzularni predstavnik države čiji je državljanin/ka, odnosno predstavnik odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o licu bez državljanstva ili izbjeglici.⁶⁸

Precizno i detaljno vođenje evidencije o obavještenju lica lišenog slobode o svojim pravima, kao i konstatovanje svih bitnih podataka u vezi sa tim, predstavlja ne samo konstatovanje ispunjavanja prava lica lišenog slobode, već i zaštitu policijskih službenika/ca od eventualnih navoda o uskraćivanju prava da lice lišeno slobode iskoristi svoja zagarantovana prava.

Zaštitnik/ca kao NPM smatra da Uprava policije i OB Mojkovac, bi trebali da ulože dodatne napore, kako bi ranije date preporuke ovom OB-u bile ispoštovane, sve u cilju zaštite lica lišenih slobode i zadržanih lica ali i policijskih službenika/ca koji prema tim licima primjenjuju policijska ovlaštenja.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/108.news_report.html

4.1.12. Odjeljenje bezbjednosti Nikšić

Kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Nikšić obavljen je 5.10.2022. godine.

Tokom obilaska zatečeno je jedno lice starije životne dobi u prostorijama za zadržavanje. Obavljen je razgovor sa zatečenim licem. Lice je lišeno slobode 4.10.2022. godine, u prostorijama OB Nikšić zbog postojanja razloga iz člana 175 stav 1 ZKP i osnovane sumnje, da je izvršio krivično djelo ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 KZ CG.⁶⁹ Zatečeno lice je pohvalilo i ocijenilo odnos službenika/ca prema njemu kao profesionalan, human i ljudski. Ukazalo je da je upoznato sa svim pravima koja mu pripadaju kao licu lišenom slobode i nije imao primjedbi na postupanje policijskih službenika.⁷⁰

⁶⁸ Zakonik o krivičnom postupku, "Službeni list Crne Gore", br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 028/18 od 27.04.2018, 116/20 od 04.12.2020, 145/21 od 31.12.2021) – član 5.

⁶⁹ Dosije br.680 od 4.10.2022.godine, zaveden u Instituciju Zaštitnika br.05-37/22-9 od 6.10.2022.godine.

⁷⁰ Član 5 ZKP-a.

Od početka 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 817 lica su bila lišena slobode, dok je zadržanih lica bilo 55.

U OB Nikšić se vodi posebna Evidencija o licima koja su pozvana na radi prikupljanja obavještenja u svojstvu građanina (putem telefona ili pošte – pisani poziv), koja se javljaju preko dežurne službe, a koja shodno ZKP-u⁷¹ mogu biti zadržana najduže do 6 sati.

Evropski komitet za prevenciju torture navodi da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjicheni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.⁷² Takođe, u ovom OB-u se vodi posebna evidencija ulazaka građana (stranaka). U momentu obilaska u OB Nikšić se nijesu nalazila lica lišena slobode niti zadržana lica.

Ispunjenost ranije datih preporuka

Prostorije za zadržavanje nalaze se u podrumskom dijelu objekta. Prostorije su uredne, čiste i po ocjeni Zaštitnika/ce zadovoljavaju minimalne standarde za upotrebu. Najopštiji standard je sledeći: „Sve policijske ćelije treba da budu čiste i dovoljno prostrane da prime predviđeni broj lica, kao i da imaju adekvatno vještačko osvetljenje (tj. dovoljno da se pri njemu može čitati) i ventilaciju; po mogućnosti, ćelije treba da imaju i prirodno (dnevno) osvetljenje. Dalje, ćelije treba da budu opremljene namještajem koji omogućava odmor (npr. fiksirana stolica ili klupa), a lica koja se zadržavaju preko noći treba da budu snabdjevena čistim dušekom i čistim ćebetom (odnosno čaršafom, ako je toplo)“.⁷³

Zaštitnik/ca podsjeća da je Evropski sud u predmetu Bulatović protiv Crne Gore utvrdio kršenje člana 3. EKLP i ovom prilikom ESLJP je ponovio da član 3 propisuje obavezu da: „država obezbijedi da zatvorenici/ce budu pritvoreni u uslovima koji su u skladu sa poštovanjem ljudskog dostojanstva, da ih način i metod izvršenja mjere ne podvrgavaju bolu i teškoćama intenziteta koji premašuje neizbježan nivo patnje koji je svojstven lišenju slobode.“⁷⁴

⁷¹ Zakon o krivičnom postupku, (Sl. List CG br. 057/09, 049/10, 047/14, 002/15, 035/15, 058/15, 028/18)-čl. 259.

⁷² CPT/Inf (2019) 2, str 22.

⁷³ CPT, Holandija (Aruba) 2007, 17;

⁷⁴ Evropski sud za ljudska prava, Bulatović protiv Crne Gore, Predstavka br. 67320/10, stav 120;

Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati⁷⁵: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Navodimo da domaći Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode nije u skladu sa standardom CPT-a, zbog čega je Zaštitnik i podnio inicijativu za izmjenu ovog Pravilnika kako bi isti bio upodobljen sa standardima CPT-a⁷⁶.

Tim NPM-a je utvrdio da prostorije za zadržavanje u OB Nikšić su uredne, čiste i uslovne za boravak lica.

Tim je izvršio uvid u dosjee koje se odnose na upotrebu sredstava prinude, dok je neke od njih i izuzeo. Po navodima službenika bilo je 8 upotreba sredstava prinude i to 6 od strane Specijalnog policijskog odjeljenja i dvije od strane kriminalističke policije. Uvidom u dosjee, konstatovano je da policijski službenici prilikom upotrebe sredstava prinude sačinjavaju posebne službene zabilješke, što predstavlja pozitivnu praksu u ovakvim situacijama.

Naime Zaštitnik/ca, kako u preventivnom tako i u svom reaktivnom djelovanju (po pritužbama) kada se radi o izvještavanju o upotrebi sredstava prinude preporučuje da se sve sl. zabilješke sačinjavaju posebno. Naime, Zaštitnik/ca ukazuje da je sagledavanje konkretnih situacija kada su u pitanju upotrebe sredstava prinude iz više uglova (svaki službenik da prenese svoje viđenje stvari) veoma bitno za utvrđivanje svih činjenica i okolnosti vezano za taj događaj. Takođe, zakonom je propisano da policijski/ka službenik/ca koji je upotrijebio/la i/ili naredio/la upotrebu sredstva prinude, odnosno učestvovao/la u primjeni sredstava prinude, samostalno i bez konsultacija sa drugim učesnicima/cama događaja, podnosi pisani izvještaj neposrednom rukovodiocu/teljki, bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 časa od upotrebe sredstva prinude.⁷⁷ Dakle, postojanje obaveze da policijski/a službenik/ca samostalno i bez konsultacija sa drugim učesnicima/cama podnosi izvještaj, prema mišljenju Zaštitnika/ce podrazumijeva da i službene zabilješke moraju biti sačinjene posebno.

Prema riječima policijskih službenika/ca, lice lišeno slobode se prilikom lišenja slobode bez odlaganja obavijesti i pouči da ima pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin, odnosno predstavnika odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva. Ovo se evidentira u službenoj zabilješci o lišenju slobode lica, koju potpisuje policijski/a službenik/ca.

⁷⁵ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008);

⁷⁶ Vidjeti na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf;

⁷⁷ "Službeni list Crne Gore", br. 070/21 od 25.06.2021, 123/21 od 26.11.2021) – član 96;

Međutim, u dosijeima koji su izuzeti utvrđeno je da ne postoji sačinjen zapisnik o tome, na kojem bi trebao postojati i potpis zadržanog lica i policijskog/ske službenika/ce koji/a ga je o pravima upoznao/la, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlaštenja u obavljanju tih poslova.⁷⁸ Naime, uspostavljanjem ovakve prakse bi se osiguralo da je lice upoznato sa svojim pravima a samim tim i bitnim procesnim garancijama u cilju prevencije zlostavljanja a čime bi se postigla i zaštita policijskih službenika/ca od eventualnih neosnovanih optužbi u vezi sa upoznavanjem sa svojim pravima.

Preporuka - da se formular koji se popunjava u vezi sa obavještenjem rodbine odnosno trećeg lica popunjava u cjelosti, odnosno da se lice svojeručno potpiše čime bi se dokazalo da je upoznato sa svojim pravima - **nije ispunjena**.

Uvidom u izuzete dosijee, u Zapisnik o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica (LLS/ZL), utvrđeno je da se u dijelu naznačenom kao „polje 5“ evidentiraju situacije kada je pružena ljekarska pomoć licima lišenim slobode odnosno zadržanim licima te da se isto popunjava u cjelosti i detaljno.

Preporuka - da se formular koji se popunjava u vezi sa pružanjem ljekarske pomoći popunjava u cjelosti, odnosno da budu unijete informacije u svim rubrikama – **ispunjena**.

Direktor Uprave policije donio je Instrukciju o postupanju službenika Uprave policije prema licima lišenim slobode i zadržanim licima, koja se primjenjuje od 1. aprila 2021. godine, čiji je sastavni dio novi obrazac Zapisnika o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica (LLS/ZL) kao i novi obrazac Informativnog lista. U ovom OB-u se primjenjuju novi obrasci.

Obzirom da su obrasci sačinjeni detaljno i da se u potpunosti popunjava dio koji se odnosi na zdravstvene preglede za lica lišena slobode odnosno zadržana lica, preporuka koja se odnosi na razmatranje mogućnosti uvođenja jedinstvenog registra, u kojem se evidentiraju lica koja su tražila pristup ljekaru se može smatrati ispunjenom jer uvidom u dosije može se tačno utvrditi koja lica su tražila pristup ljekaru.

Preporuka - da se razmotri mogućnost uvođenja jedinstvenog registra, u kojem se evidentiraju lica koja su tražila pristup ljekaru – **ispunjena**.

⁷⁸ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180;

Zaključak

Na osnovu zatečenog stanja Zaštitnik/ca kao NPM ističe da preporuke date Upravi policije da se formular koji se popunjava u vezi sa obavještenjem rodbine odnosno trećeg lica popunjava u cjelosti, odnosno da se lice svojeručno potpiše čime bi se dokazalo da je upoznato sa svojim pravima nije ispunjena. I dalje nedostaje potpis zadržanog lica odnosno lica lišnog slobode.⁷⁹

Prema riječima službenika/ca, određena je prostorija koja bi mogla biti uređena za uzimanje obavještenja od građanina/ki, koji razgovori bi se audio i vizuelno snimali, međutim da oprema za takvo nešto nije obezbijeđena.

Zaštitnik/ca kao NPM smatra pohvalnim i kao dobru sudsku praksu to što službenici/ce sačinjavaju odvojene službene zabilješke o upotrebi sredstava prinude. Takođe, uvođenje jedinstvenog registra, u kojem se evidentiraju lica koja su tražila pristup ljekaru tačno bi se moglo utvrditi koja lica su tražila pristup ljekaru.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/101.news_report.html

4.1.13. Obilazak Odjeljenja bezbjednosti Plav

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture obavio je kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Plav 20. jula 2022. godine.

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2022. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno 18, zadržano 3 lica.

Ispunjenost ranije datih preporuka

Tim je nakon obilaska u novembru 2021. godine utvrdio da su napravljeni određeni pomaci kada su u pitanju materijalni uslovi u prostoriji za zadržavanje. Međutim ova prostorija ne ispunjava preporučene standarde za koje se zalaže evropski komitet za prevenciju torture (CPT).

Zaštitnik/ca kao NPM je u više navrata ukazivao/la na problem da je OB Plav smješten u staroj zgradi, koja je projektovana po starom sistemu u čiji projektni plan nije ulazila kvadratura i kubikaža prostorija za zadržavanje, pa je vrlo teško adaptirati postojeće prostorije u skladu sa novousvojenim Pravilnicima i međunarodnim standardima.

⁷⁹Dosije br.680 od 4.10.2022.godine, zaveden u Instituciju Zaštitnika br.05-37/22-9 od 6.10.2022.godine

Naime, načelnik OB Plav je nekoliko puta slao dopise Upravi policije, tražeći da se postupi po preporukama Zaštitnika/ce, ali do danas nije ništa urađeno, uz odgovor da nema dovoljno finansijskih sredstava za adaptaciju.

Preporuka - upodobiti prostoriju CPT standardima – **nije ispunjena.**

Takođe, ista je situacija i kada je u pitanju adaptacija prostorija koje koriste službenici/ce OB Plav, za koje je Zaštitnik/ca kao NPM ukazao da i one trebaju biti renovirane.

Preporuka - da se u skladu sa utvrđenim prioritetima izvrši renoviranje zgrade OB Plav kako bi se omogućili odgovarajući uslovi kako licima koja mogu biti zadržana, tako i službenicima/cama OB Plav – **nije ispunjena.**

Uvidom u dokumentaciju lica lišenih slobode i zadržanih lica, tim NPM-a konstatuje da je preporuka koja se odnosi na korišćenje novih obrazaca Zapisnika o obezbjeđenju lica lišenih slobode i zadržanih lica ispoštovana.

Međutim, Zaštitnik/ca ukazuje da je neophodno navedeni Zapisnik ispunjavati u cjelosti, iz razloga jer takvo postupanje ustvari dokazuje da je lice lišeno slobode/zadržano lice, bilo upoznato sa svojim pravima te da je koristio ta prava.

Preporuka – da se počne sa korišćenjem novih Zapisnika o obezbjeđenju lica lišenih slobode i zadržanih lica i da se isti popunjavaju u potpunosti, kao i da se počne sa korišćenjem novih Informativnih listova– **ispunjena**

Prema riječima policijskih službenika/ca, zadržano lice se prilikom lišenja slobode bez odlaganja obavijesti i pouči da ima pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin/ka, odnosno predstavnika/cu odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva.

U dosijeu koji je izuzet utvrđeno je da ne postoji sačunjen zapisnik o tome da je lice upoznato sa svojim pravima u prvim časovima lišenja slobode, na kojem bi trebao postojati i potpis lica lišenog slobode i policijskog/ske službenika/ce koji/ja ga je lišio/la slobode odnosno koji/ja ga je o pravima upoznao/la, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni

ovlašćenja u obavljanju tih poslova⁸⁰, što predstavlja i jedan od glavnih standarda CPT-a u odnosu na postupanje prema licima lišenim slobode.⁸¹

Preporuka - da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog/ske službenika/ce koji/a ga je o pravima upoznao/la, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova – **nije ispunjena.**

Zaključak

Nakon obilaska može se zaključiti da je situacija u pogledu materijalnih uslova ista, kao što je utvrđeno u novembru 2021. godine. Zaštitnik/ca kao NPM smatra kao dobru praksu napore ovog Ob-a koje je ranije preduzeo da se implemetiraju date preporuke i unaprijede uslovi za boravak zadržanih lica.

Istovremeno, Zaštitnik/ca kao NPM izražava očekivanje da će Uprava policije i resorno Ministarstvo preduzeti korake koji su u njihovoj nadležnosti, u cilju unapređenja uslova boravka u ovom OB-u.

Zaštitnik kao NPM ukazuje da službenici/ce OB Plav moraju uložiti dodatne napore radi poštovanja procesnih garancija lica lišenih slobode, koji se prije svega odnose na upoznavanje sa pravima prilikom samog lišenja slobode odnosno u prvim časovima lišenja slobode lica, što bi ujedno i predstavljalo i zaštitu policijskih službenika/ca od eventualnih neosnovanih pritužbi kada je korišćenje prava u tim momentima u pitanju.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/102.news_report.html

4.1.14. Odjeljenje bezbjednosti Pljevlja

Nenajavljeni Kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Pljevlja obavljen je dana 23.6.2022. godine.

Do dana obilaska u ovom OB-u je bilo 152 lica koja su lišena slobode, dok je zadržanih lica bilo 12.

⁸⁰ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180;

⁸¹ CPT/Inf(92)3-part 1, Izvod iz 2. opšteg izveštaja, <https://rm.coe.int/16806cea2c>

Ispunjenost ranije datih preporuka

Tim NPM-a je pregledao prostorije za zadržavanje i konstatovao da nije ispoštovana preporuka koja je data tokom nekoliko ranijih obilazaka, a koja se odnosi na upodobljavanje prostorija za zadržavanje sa standardima CPT-a, u pogledu površine i dimenzije.

Dimenzije prostorija u ovom Odjeljenju ostale su nepromijenje i kao što je NPM ranije konstatovao, nijesu u skladu sa standardom CPT-a (European Committee for the Prevention of Torture)⁸². Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati⁸³: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Ponavljamo da domaći Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode nije u skladu sa standardom CPT-a, zbog čega je Zaštitnik i podnio inicijativu za izmjenu ovog Pravilnika kako bi isti bio upodobljen sa standardima CPT-a⁸⁴.

Preporuka - da se prostorija za zadržavanje upodobi sa standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija – **nije ispunjena.**

Video nadzorom pokrivena su prostorije za zadržavanje, kao i stepenište i hodnik koji vodi do prostorija za zadržavanje, o čemu postoji istaknuto obavještenje.

Međutim, u svakoj od prostorija za zadržavanje, nalazi se “mrtvi ugao” koji nije pokriven kamerama, odnosno u kojem kamera ne može da snimi u potpunosti lice koje se nalazi u prostoriji za zadržavanje.

Preporuka - da se riješi problem nepokrivenosti video nadzorom svih uglova u prostorijama za zadržavanje – **nije ispunjena.**

Shodno standardima CPT-a sve policijske ćelije moraju biti dovoljno osvijetljene (tj. sa dovoljno svjetlosti za čitanje, osim u vrijeme spavanja), te dovoljno provjetrene i po mogućnosti, trebalo bi da imaju prirodno svjetlo⁸⁵. U prostorijama za zadržavanje u OB Pljevlja i dalje nije obezbijedena prirodna svjetlost u dovoljnoj mjeri.

⁸² Standardi CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43;

⁸³ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008);

⁸⁴ Vidjeti na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf.

⁸⁵ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006, paragraf 42;

Kada je u pitanju dovoljna količina prirodne svjetlosti, tim je konstatovao da prostorije za zadržavanje i dalje nemaju dovoljnu količinu prirodne svjetlosti.

Preporuka – da se u prostorijama za zadržavanje obezbijedi dovoljna količina prirodne svjetlosti – **nije ispunjena.**

Toaleti koji se nalaze u OB-u pored prostorija za zadržavanje su opremljeni zastarelim sanitarnim elementom (tzv. čučavac) i ne odgovaraju današnjim potrebama i standardu savremenog doba. Osim toga, savremene sanitarije u većini drugih objekata Uprave policije, ukazuje na nejednak tretman, lica lišenih slobode i zadržanih u različitim objektima. S tim u vezi, ranije data preporuka vezano za toalete koje koriste lica lišena slobode i zadržana lica nije realizovana.

Preporuka – da toalet opremi novim sanitarnim elementima, te da isti bude prilagođen osobama sa invaliditetom – **nije ispunjena.**

U prostorijama za zadržavanje postoje česme za vodu sa metalnim umivaonikom. Česme se aktiviraju pritiskom na dugme iznad umivaonika, koji aktivira određenu količinu vode.

U momentu obilaska tima NPM-a svi tasteri su funkcionisali i voda je bila dostupna u svakoj prostoriji.

Preporuka – da se zamijene dotrajali umivaonici u prostorijama za zadržavanje – **nije ispunjena.**

U pogledu procesa saslušanja, CPT smatra da moraju postojati jasna pravila u pogledu načina na koji se vrši policijsko ispitivanje. Pravila treba, između ostalog, da sadrže sljedeće: obavještanje pritvorenika/ce o identitetu (imenu i/ili broju) osoba prisutnih tokom saslušanja; dozvoljenoj dužini trajanja saslušanja; periodima odmora između saslušanja i pauzama tokom saslušanja, mjestima na kojima se saslušanja mogu odvijati, o tome da li se od pritvorenika/ce može zahtjevati da stoji tokom ispitivanja, o saslušanju osoba koje su pod uticajem lijekova, alkohola, itd. Takođe bi trebalo da postoji obaveza sistematskog evidentiranja vremena kad saslušanje počinje i završava, svakog zahtjeva istaknutog od strane pritvorene osobe tokom saslušanja i osoba koje su prisutne tokom svakog saslušanja. CPT želi da doda da elektronsko snimanje

policijskih saslušanja predstavlja dodatnu korisnu garanciju protiv zlostavljanja pritvorenika/ca (pored toga što pruža i značajne pogodnosti policiji)⁸⁶.

Osim navedenog, snimci mogu poslužiti u cilju procjene adekvatnog načina sprovođenja saslušanja, formulisanja pitanja, položaja lica u prostoriji, osvjetljenja, trajanja, broja i trajanja pauza, sveukupne atmosfere, uspostavljenog odnosa službenog/nih lica sa licem, eventualnih problema ili potreba koje su se pojavile tokom procesa i konačno, ne i najmanje važno, snimci predstavljaju najbolju zaštitu službenih lica od neistinitih optužbi za neprofesionalno postupanje

Preporuka – da se opremi jedna prostorija za ispitivanje na način što će se obezbijediti elektronsko (audio i/ili video) snimanje policijskih „informativnih“ razgovora u skladu sa standardima CPT-a – **nije ispunjena.**

Odjeljenje bezbjednosti Pljevlja i dalje nema definisan plan aktivnosti i evakacionu šemu za izlazak u slučaju elementarnih nepogoda i požara.

Preporuka – da se definiše plan aktivnosti i evakaciona šema za izlazak u slučaju elementarnih nepogoda i požara i da se obuču službenici za upotrebu plana i protivpožarnog sistema – **nije ispunjena.**

Zaključak

U ovom OB-u se vodi pisana evidencije o licima koja pristupaju u OB po pozivu, a koja predstavlja bitan mehanizam utvrđivanja eventualne povrede prava građana/ki je ispoštovana. Evidencija sadrži sve neophodne podatke koji su potrebni da ta evidencija sadrži.

CPT je istakao da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjicheni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.⁸⁷

Takođe, uvidom u evidencije, konstatovano je da sredstva prinude tokom 2022. godine, nijesu upotrijebljavana

Nakon izvršenog obilaska tim NPM-a konstatuje da preporuke koje su ranije date tokom prethodnih obilazaka, nijesu ispunjene.

⁸⁶ CPT/Inf(92)3-part 1, paragraf 39;

⁸⁷ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

Zaštitnik/ca kao NPM podsjeća da Uprava policije i OB Pljevlja, trebali da ulože dodatne napore, kako bi ranije date preporuke ovom OB-u bile ispoštovane, sve u cilju zaštite lica lišenih slobode i zadržanih lica ali i policijskih službenika/ca koji prema tim licima primjenjuju policijska ovlašćenja.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/107.news_report.html

4.1.15. Odjeljenje bezbjednosti Rožaje

Kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Rožaje, obavljen je dana 1.7.2022. godine.

Od početka 2022. godine zaključno sa danom obilaska, prema evidencijama, 83 lica je bilo lišeno slobode, dok je zadržanih lica bilo 5.

Broj lica koja su pristupili po pozivu u OB Rožaje je 2.

Ispunjenost ranije datih preporuka

Prostorije za zadržavanje, kako je to i navedeno u prethodnom izvještaju, nalaze se u prizemnom dijelu objekta, u blizini dežurne službe.

Kao što je NPM i ranije konstatovao u svojim Izvještajima⁸⁸, prostorija za zadržavanje br. 1 i dalje nije u skladu sa standardom CPT-a (European Committee for the Prevention of Torture)⁸⁹, u pogledu površine i dimenzije. Ista situacije je zatečena i tokom ovog obilaska.

Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati⁹⁰: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje upodobе standadima CPT-a, u pogledu površine i dimenzija (prostorija br. 1) – **nije ispunjena.**

Uslovi u prostorijama u trenutku obilaska nijesu bili na zadovoljavajućem nivou. Zidovi i dalje nijesu bili okrečeni (vidljivi urezani natpisi). U prostorijama se nalaze samo fiksirane klupe, dok stolice nijesu obezbijedene. Pravilnikom⁹¹ je propisano da prostorije za zadržavanje moraju biti opremljene fiksnim klupama i stolicama i krevetom sa dva pokrivača.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje okreče neutralnim bojama, i da se opreme fiksnim klupama i stolicama, shodno Pravilniku⁹²– **nije ispunjena.**

Tokom jednog od predhodnih obilazaka, tim NPM-a je dobio informaciju da je tokom 2021. godine, bilo situacija kada je zadržano više lica nego što je bilo dostupnih kreveta u prostorijama za zadržavanje i da je gore pomenuti dušek u prostoriji br. 2 korišćen kako bi se smjestila lica lišena slobode. Korišćenje duška bez kreveta, koji je pritom spušten na pločice koje nemaju podno grijanje, u OB-u čiji je geografski položaj takav, da su zime hladne i duge, jeste loš tretman lica koja borave u prostorijama za zadržavanje i predstavlja grubo kršenje propisa propisanih Pravilnikom⁹³.

Zaštitnik/ca kao NPM-a je tada ukazao da je gore opisana situacija, kada je zadržano više lica nego što je kapacitet prostorija za zadržavanje OB-a, mogla biti prevaziđena tako što bi se iskoristili kapaciteti najbližeg OB-a . Zaštitnik/ca kao NPM navodi da je pozitivna obaveza države, da obezbijedi adekvatne uslove za boravak zadržanih lica u prostorijama za zadržavanje, te da se u svakoj situaciji mora obezbijediti human pristup zadržanom licu na šta ukazuju i međunarodni standardi⁹⁴. Prema riječima službenika/ca, u slučaju da se desi slična situacija, svakako bi vodili

⁸⁸ https://www.ombudsman.co.me/docs/1558683170_final-izvjestaj-npm-za-2018.-godinu.pdf - strana 47;

⁸⁹ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43;

⁹⁰ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008);

⁹¹ Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode ("Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012. godine);

⁹² Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode ("Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012. godine);

⁹³ Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode ("Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012. godine) - član 7;

⁹⁴ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006, paragraf 47, stav 2;

računa o tome da prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode/zadržanih lica ne budu prenatrpne.

Preporuka - da se u situacijama kada broj zadržanih lica prevazilazi kapacitete broja kreveta, zadržana lica prevezu u prostorije za zadržavanje najbližeg OB-a – **ispunjena**.

Prirodna svjetlost u prostorijama za zadržavanje u ovom OB-u je na zadovoljavajućem nivou.

U pogledu vještačkog osvjetljenja u prostorijama za zadržavanje, tim je konstatovao da je u obje prostorije funkcionisalo.

Shodno standardima CTP-a sve policijske ćelije moraju biti dovoljno osvijetljene (tj. sa dovoljno svjetlosti za čitanje, osim u vrijeme spavanja), te dovoljno provjetrene i po mogućnosti, trebalo bi da imaju prirodno svjetlo⁹⁵.

Preporuka - da se u prostoriji br. 1 obezbijedi funkcionisanje vještačkog osvjetljenja – **ispunjena**.

Sanitarni čvor, koji je smješten neposredno ispred prostorija za zadržavanje, bio je uredan. Sredstva za higijenu – sapun i toalet papir bili su dostupni, što je u skladu sa obavezom da se posebno mora voditi računa o potrebi obezbjeđivanja osnovnih higijenskih potrepština. Nedostatak takvih proizvoda može dovesti, sam po sebi do ponižavajućeg tretmana. Ako se u ćeliji ne nalazi toalet, licima lišenim slobode se uvijek (pa i noću) mora omogućiti da u slučaju potrebe, bez odlaganja isti koriste izvan ćelije⁹⁶. S obzirom na nedovoljan broj službenika/ca, opravdano se postavlja pitanje pristupa toaletima u svakom momentu, jer nije prihvatljivo ne obezbijediti uredan pristup toaletu zbog nedovoljnog broja osoblja.

Tim Zaštitnika kao NPM-a konstatuje da je u OB Rožaje i dalje toalet sa zastarelim sanitarnim elementom (tzv. čučavac) koji ne odgovara današnjim potrebama i standardu savremenog doba. Osim toga, postojanje savremenih sanitarija u većini drugih objekata Uprave policije u prostorijama za zadržavanje, ukazuje na nejednak tretman lica lišenih slobode i zadržanih lica u različitim objektima Uprave policije.

Preporuka – da se toalet opremi novim sanitarnim elementima koji odgovaraju današnjim potrebama i standardu savremenog doba i da isti bude prilagođen osobama sa invaliditetom - **nije ispunjena**.

⁹⁵ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006, paragraf 42;

⁹⁶ CPT, Norveška 2005, 59;

U prostorijama za zadržavanje postavljene su česme za vodu sa umivaonikom koje se aktiviraju na senzor i koje su u trenutku obilaska bile u funkciji. Dostupnost vodi za piće podrazumijeva kontinuirano snabdijevanje vodom za piće, koje obezbeđuje dovoljne količine u svakom momentu. Umivaonici u obje prostorije su korozirali i prljavi.

Preporuka – da se umivaonici u prostorijama za zadržavanje očiste i urede na adekvatan način – **nije ispunjena.**

Tim NPM-a je obišao kancelarije službenika u kojima se vrši uzimanje obavještenja u svojstvu građanina/ki. Nijesu zatečeni nestandardni predmeti u tim prostorijama, što je bio slučaj tokom prethodnog obilaska.

U izvještaju CPT-a o posjeti Crnoj Gori tokom 2017. godine⁹⁷ preporučuje se da svi nestandardni predmeti, kao što su akumulatori za automobile, metalna kliješta, šrafcižeri, metalne šipke i crne kapuljače i sl. treba odmah ukloniti iz svih policijskih prostorija gdje se pritvorena lica mogu zadržati ili ispitivati kako bi se otklonile spekulacije o neprimjerenom ponašanju policijskih službenika i uklonili potencijalni izvori opasnosti za osoblje, kao i za navedena lica. Komitet na kraju preporučuje da se preduzmu odgovarajući koraci kako bi se osiguralo da se svi predmeti ili potencijalno oružje zaplijenjeno tokom krivičnih istraga unesu u poseban registar, propisno označe (identifikujući slučaj na koji se odnose) i čuvaju u namjenskoj prostoriji.

Preporuka - da se uklone nestandardni predmeti iz kancelarija u kojima se vrše „saslušanja“ – **ispunjena.**

Stvari i predmeti koje policijski službenik/ca oduzima od lica koja su zadržana u prostorijama za zadržavanje u OB Rožaje se čuvaju u posebnoj kasi koja je zaključana i nalazi se u dežurnoj službi, što je u skladu sa Pravilnikom⁹⁸, i pristup ima ovlašćeni policijski službenik/ca.

Preporuka - da se obezbijedi kasa-sef ili drugo bezbjedno mjesto za čuvanje ličnih oduzetih stvari koje se oduzimaju od lica lišenih slobode i zadržanih lica – **ispunjena.**

Prema riječima policijskih službenika/ca, zadržano lice se prilikom lišenja slobode bez odlaganja obavijesti i pouči da ima pravo da o zadržavanju obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatskog, odnosno konzularnog predstavnika države čiji je državljanin, odnosno predstavnika odgovarajuće međunarodne organizacije, ako se radi o raseljenom licu ili licu bez državljanstva.

⁹⁷ <https://rm.coe.int/1680925987>;

⁹⁸ Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova („Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine) – član 182;

U dosijeima koji su pregledani i izuzeti, utvrđeno je da ne postoji sačinjen zapisnik o tome, na kojem bi trebao postojati i potpis zadržanog lica i policijskog službenika/ce koji ga je o pravima upoznao, kako to popisuje Pravilnik.⁹⁹

Preporuka – da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika, koji ga je sa pravima upoznao - **nije ispunjena.**

Licima koja su zadržana više od 12 časova, neophodno je shodno Pravilniku¹⁰⁰, obezbijediti tri obroka dnevno. Prema riječima policijskih službenika/ca obroci za zadržana lica se obezbjeđuju na osnovu važećeg ugovora Ministarstva unutrašnjih poslova sa kompanijom koja se bavi prehrambenom djelatnošću.

Uvidom u izuzete zapisnike o zadržavanju lica lišenog slobode, licima kojima je određeno zadržavanje do 72 sata, utvrđeno je da u odjeljku 8 (koji se odnosi na vrijeme davanja prvog obroka) konstatuje kada je licu ponuđen obrok.

Preporuka - da se u OBR – 1 obrazcu (obavezno za lica koja borave više od 12 časova) uvijek konstatuje kada je lice ponuđeno obrocima ili ukoliko je odbilo da ih prihvati – **ispunjena.**

U OB Rožaje se vodi posebna Evidencija o licima koja dolaze u OB po pozivu, a koja se javljaju preko dežurne službe.

Podsjećamo da prikupljanje obavještenja od strane policije od istog lica može trajati onoliko koliko je neophodno da se dobije potrebno obavještenje, a najduže šest sati shodno ZKP-u¹⁰¹. Evropski komitet za prevenciju torture navodi da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjicheni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.¹⁰²

Preporuka - da se vodi jedinstvena evidencija o građanima koja pristupaju OB-u na osnovu poziva, koja će se nalaziti u dežurnoj službi i koja će sadržati sve neophodne podatke radi utvrđivanja vremena boravka u OB-u – **ispunjena.**

⁹⁹Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova („Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine) - član 180;

¹⁰⁰ Isto;

¹⁰¹ Zakon o krivičnom postupku, (Sl. List CG br. 057/09, 049/10, 047/14, 002/15, 035/15, 058/15, 028/18) - član 259;

¹⁰² CPT/Inf (2019) 2, str 22.

Prema riječima službenika/ca, uniforme i obuća za rad službenika/ca i dalje nije obnovljena, te da i dalje koriste svoju ličnu obuću tokom obavljanja redovnih zadataka. Zaštitnik kao NPM naglašava, da je neophodno težiti da se svim službenicima obezbijede odgovarajući uslovi za rad.

Preporuka – da se obezbijedi dovoljan broj komada uniformi i obuće za policijske službenike-nije ispunjena.

Zaključak

Obilaskom je utvrđeno da je dio ranije data preporuka Zaštitnika kao NPM-a ispunjena.

Preporuka koja se odnosi na prostoriju za zadržavanje br. 1, u pogledu dimenzije i površine iste i dalje nije ispoštovana. Takođe, zapaženo je da su sami uslovi za boravak u prostorijama za zadržavanje, dosta loši.

Prema riječima nadležnih u OB-u, očekuje se prelazak OB-a u prostorije u novijoj zgradi gdje će biti bolji radni uslovi za službenike/ce, ali i uslovi u prostorijama za zadržavanje. Međutim, očekivanje prelaska u novu zgradu policije, iako može predstavljati objektivan razlog za ovakvo stanje prostorija, ne smije biti prepreka da se prostorije uredi makar sa minimalnim uslovima da bi ispunjavali osnovne standarde za boravak u istim.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/109.news_report.html

4.1.16. Odjeljenje bezbjednosti Tivat

Dana 23.3.2022. godine, obavljen je redovni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Tivat, radi ocjene stanja i ispunjenosti ranijih preporuka Zaštitnika.

Zaključci i preporuke

Službenici/ce OB Tivat su NPM timu mogli uvid u svu traženu dokumentaciju, neometan pristup svim prostorijama i pružili su sve tražene informacije. Na osnovu prikupljenih, ranije predstavljenih podataka, Zaštitnik ukazuje da stavljanje prostorija za zadržavanje van funkcije nije trajno rješenje i da može dovesti do kršenja procesnih garancija od zlostavljanja ukoliko u OB Kotor ne bi imalo mjesta da se lice iz OB Tivta zadrži, za šta postoji snažna pretpostavka imajući u vidu da se radi o gradovima na jugu države i da se u sezoni statistički lica više zadržavaju nego van sezone. Zaštitnik ukazuje na neophodnost rješavanja ovakve situacije, i potrebu za pravljenjem novog objekta OB Tivat.

Naime, i u prethodnim izvještajima o obilasku OB Tivat ukazivano je na probleme ovog OB-a u kojem su koji uslovi za obavljanje redovnih zadataka loši, kao i da se zbog starosti objekta javljaju problemi sa instalacijama što ga čini nebezbednim. Zaštitniku je još 2019. godine ukazano da će se praviti novi objekat, što do danas nije realizovano.¹⁰³

Kada je u pitanju psihološka podrška službenika, prema njihovim riječima službenici nemaju istu niti imaju redovne sistematske zdravstvene preglede. Zaštitnik ukazuje kao veoma bitan ovaj segment pružanja pomoći, obzirom na težinu posla koji policijski službenici obavljaju, naročito nakon stresnih situacija.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/94.news_report.html

Zaštitnik kao NPM konstatuje da stavljanjem van upotrebe prostorija za zadržavanje u OB Tivat, nije moguće ispuniti ranije date preporuke:

- da se prostorije za zadržavanje upodobe standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija¹⁰⁴.

-da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama i klupama, shodno Pravilniku o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode¹⁰⁵;

-da se obezbijedi i zaključa električni ormar i da bude dostupan samo ovlašćenim licima;

kao i ranije data preporuka Upravi policije:

-da se riješi problem električne instalacije u sanitarnom čvoru i da uvijek postoji mogućnost aktiviranja vještačkog svjetla.

¹⁰³ https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/32.news_report.html

¹⁰⁴ Godišnji Izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2015. i 2016. godinu;

¹⁰⁵ "Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012.

Na osnovu analize zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Odjeljenju bezbjednosti Tivat:

- da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika koji ga je o pravima upoznao, kako to propisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova;
- da se u Zapisniku o obezbjeđenju lica lišenih slobode i zadržanih lica uvijek konstatuje vrijeme kada je licu ponuđen obrok;
- da se evidencija za lica koja su pristupila po pozivu popunjava uredno i da u njoj postoje sve rublike u skladu sa navedenim standardima CPT-a;
- da se vodi posebna jedinstvena evidencija o građanima/kama koja pristupe u OB Tivat (evidencija ulazaka i izlazaka);

Upravi policije:

- da razmotri mogućnost izgradnje nove zgrade u kojoj će biti smještene prostorije Odjeljenja bezbjednosti Tivat a samim tim i izgrađene nove prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode i zadržanih lica.

4.1.17. Odjeljenje bezbjednosti Ulcinj

Kontrolni obilazak Odjeljenja bezbjednosti Ulcinj obavljen je 30.09.2022. godine, u cilju ocjene stanja i ispunjenosti ranije datih preporuka Zaštitnika/ce.

Tokom 2022. godine prema evidencijama do momenta obilaska, 320 lica je bilo lišeno slobode, dok je zadržanih lica bilo 14.

Sredstva prinude su bila upotrijebljena 5 puta, i svaki put su bila opravdana.

Ispunjenost ranije datih preporuka

Kao što je tim NPM-a ranije konstatovao, u Ob Ulcinj su napravljene nove prostorije koje zadovoljavaju standard za boravak zadržanih lica.

Ovaj segment je značajan jer je obaveza nadležnih organa i države da obezbjedi osobama lišenim slobode adekvatnu ishranu, vodu, zdravstvenu negu i odjeću, i može predstavljati torturu i zlostavljanje.

Preporuka - da se obezbijedi dovoljan broj komada uniforme za policijske službenike - **nije ispunjena.**

Predlogom Budžeta za 2023. godinu, planirana su sredstva za nabavku uniformi za policijske službenike/ce, kao dvogodišnji projekat. Prema riječima načelnika najave su da će određeni komadi uniforme biti zamijenjeni tokom 2023. godine.

Preporuka – da se obezbijede posebne prostorije za saslušanje i njihovo opremanje opremom za audio i/ili video snimanje-nije ispoštovana - **nije ispunjena**.

Kada su u pitanju prostorni uslovi, ovaj OB ne posjeduje posebnu prostoriju za saslušavanje, odnosno razgovore sa licima lišenim slobode i građanima pozvanim u cilju prikupljanja obavještenja, a koje bi trebale biti opremljene svim neophodnim namještajem i tehničkim sredstvima za audio i vizuelno snimanje.

Preporuka – da se obezbijede novi dušeci u prostorijama za zadržavanje – **ispunjena**

NPM je konstatovao da je ova preporuka ispoštovana te ističe važnost kontinuiranog rada na unapređenju svih segmenta za boravak zadržanih lica. Materijalni uslovi u kojima borave zadržana lica moraju zadovoljavati određene standrade, u suprotnom mogu predstavljati nečovječno i ponižavajuće postupanje u suprotnosti sa članom 3 Konvencije.

Zaključak

Na osnovu zatečenog stanja može se konstatovati da je situacija u ovom Ob unaprijeđena, kada govorimo o materijalnim uslovima.

Preporuke Zaštitnika kao NPM-a koje su date a odnose se na audio i/ili video snimanje nijesu ispoštovane. Iako se ne radi o imperativnoj normi, ova preporuka je zastupljena u brojnim međunarodnim izvještajima, ali i u praksi institucije Zaštitnika u Crnoj Gori.

Obilaskom tim NPM-a, nije našao nepravilnosti koje bi mogle ukazivati da se zadržanim licima i licima lišenim slobode krše ljudska prava od strane ovog Ob-a.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/115.news_report.html

4.1.18. Stanica policije Andrijevića

Redovni obilazak Stanice policije Andrijevića obavljen je dana 26. septembra 2022. godine, radi ocjena stanja i ispunjenosti ranijih preporuka Zaštitnika/ce.

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2022. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno slobode 7 lica. U posljednje dvije godine sredstva prinude nijesu korišćenja.

Sva dokumentacije koja se odnosi na lica lišena slobode u SP Andrijevića se vodi u OB Berane, obzirom da ih radi zadržavanja vode u tu organizacionu jedinicu. Dakle sve radnje koje se

preduzimaju prema licu lišenom slobode nakon dovođenja u OB Berane, preduzimaju službenici/ce OB Berane.

Prema riječima policijskih službenika/ca, svakom licu koje se liši slobode, odmah se uručuje informativni list, dakle odmah nakon lišenja slobode.

Međutim tim je upoznat od strane službenika da se ne sačinjavaju zapisnici o tome da je lice poznato sa svojim pravima, na kojem bi trebao postojati i potpis zadržanog lica i policijskog službenika koji ga je o pravima upoznao, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlaštenja u obavljanju tih poslova¹⁰⁶.

Mogućnost eventualnog zlostavljanja najača je u prvim satima lišenja slobode, odnosno u momentima kada građanin/ka iz tog svojstva prelazi u svojstvo osumnjičenog/ne odnosno lica lišenog slobode.

Upravo u tim momentima korišćenje prava mora biti omogućeno, prije svega pravo na advokata, pravo na ljekarski pregled i pravo da se obavijesti osoba koje to lice želi, odnosno korišćenje tih prava mora biti ponuđeno licu a samim tim i konstatovano da je licu omogućeno korišćenje istog.

Evidencija lica koja pristupaju u SP Andrijevića se, prema riječima komandira se vodi, ali službenica zadužena za ovu vrstu podataka je bila odsutna.

CPT je istakao da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjičeni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.¹⁰⁷

Zaključak

Prema riječima komandira SP trenutno u SP Andrijevića ima 14 službenika, od čega 13 službenika uniformisane policije 1 službenik na poslovima Opšteg kriminaliteta dok je 1 službenik trenutno na ispomoć u SP Andrijevića.

Kao i u većini organizacionih jedinica, i u SP Andrijevića je problem starosna dob službenika koja je, prema kazivanju komandira, veoma visoka.

¹⁰⁶ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180;

¹⁰⁷ CPT/Inf (2019) 2, str 22;

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM daje preporuke Stanivi policije Andrijevice:

- da se evidencija o licima koja pristupaju u Stanicu policije Andrijevice radi davanja obavještenja u svojstvu građanina vodi u dežurnoj službi;
- da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika koji ga je o pravima upoznao, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/105.news_report.html

4.1.19. Stanica policije Tuzi

Redovni nenajavljeni obilazak Stanice policije Tuzi obavljen je dana 29. septembra 2022. godine. Registri za ovu Stanicu policije se vode u OB Podgorica.

Zaključci i preporuke

Specifično za Odjeljenje bezbjednosti je da je smješteno na atraktivnoj lokaciji, pored značajnih građevina u centru opštine Tuzi, međutim u staroj, ruiniranoj zgradi. Po navodima službenika/ca odjeljenje broji 19 policijskih službenika, međutim stvarno stanje je mnogo manje, te po njima nedostaju službenici. Takođe, zabrinjava mali broj patrolnih vozila, svega jedno na veliki prostor opštine Tuzi sa okolnim selima. Iako nemaju prostorije za zadržavanje, opšti utisak tima je da ovo Odjeljenje dobro funkcioniše, sagledavajući aspekte koji su bili u fokusu tima NPM-a. Međutim, Zaštitnik smatra da treba razmotriti mogućnost otvaranja prostorija za zadržavanje u ovom Odjeljenju, a imajući u vidu preopterećenost Odjeljenja bezbjednosti Podgorica i rasterećenja istog.

Na osnovu analize zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Odjeljenju bezbjednosti Tuzi:

- da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika koji ga je o pravima upoznao, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova.

Ministarstvu unutrašnjih poslova - Upravi policije:

-razmotriti mogućnost otvaranja prostorija za zadržavanje u OB Tuzi;
- da se preispita potreba za dodatnim zapošljavanjem službenika;
-da se obezbijede nove uniforme.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/94.news_report.html

4.1.20. Odjeljenje bezbjednosti Žabljak

Obilazak Odjeljenja bezbjednosti Žabljak obavljen je dana 28. septembra 2022. godine, radi ocjene stanja i ispunjenosti ranijih datih preporuka Zaštitnika.

Uvidom u evidencije utvrđeno je da je u 2022. godini do momenta obilaska NPM-a bilo lišeno slobode 26 lica dok nije bilo zadržanih lica. Takođe, tokom 2022. godine, u tri slučaja su upotrijebljena sredstva prinude.

Ispunjenost ranije datih preporuka:

Dimenzije prostorija za zadržavanje u SP Žabljak i dalje nijesu u skladu sa CPT standardima.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje upodobe sa CPT standardima u pogledu površine i dimenzija - **nije ispunjena.**

U prostorijama za zadržavanje nije obezbijeđeno grijanje što predstavlja veliki problem, posebno uzimajući obzir činjenicu da se radi o podneblju gdje su zime veoma hladne te da Žabljak predstavlja jedan od najatraktivnijih zimski turističkih destinacija, gdje je frekvencija ljudi tokom zimskog perioda povećana.

Preporuka – da se obezbijedi grijanje u prostorima za zadržavanje - **nije ispunjena.**

U prostorijama za zadržavanje nema prirodne svjetlosti i iste su smještene u podrumskom dijelu zgrade. Vještačko osvjetljenje je funkcionisalo, međutim ne postoji ni sistem za ventilaciju.

Preporuka – da se obezbijedi prirodna svjetlost u prostorijama za zadržavanje - **nije ispunjena.**

Obilaskom prostorija za zadržavanje zaključeno je da prostorije nijesu opremljene fiksiranim klupama i stolicama, kako to propisuje domaći Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama shodno Pravilniku - **nije ispunjena.**

Kada je u pitanju sanitarni čvor koji koriste lica lišena slobode/zadržana lica, isti se nalazi u sklopu prostorija za zadržavanje i nije osvijetljen.

Preporuka – da se obezbijedi vještačko osvjetljenje u sanitarnim čvorovima u prostorijama za zadržavanje - **nije ispunjena.**

Električni ormar nije bio zaključan. Važno je istaći da sigurnost i bezbjednost nije zadovoljavajuća ukoliko su elektro instalacije dostupne i neovlašćenim licima.

Preporuka – da se zaključa i obezbijedi električni ormar - **nije ispunjena.**

Video nadzorom pokrivena putanja kojom se sprovode zadržana lica do prostorija za zadržavanje.

Međutim, dio hodnika u podrumskom dijelu koji se nalazi ispred prostorija za zadržavanje (pored kojeg prolaze zadržana lica prilikom sprovođenja u prostoriju), nije pokriven video nadzorom, te može biti zloupotrijebljen.

Preporuka – da se pokrije video nadzorom dio hodnika, neposredno ispred prostorija za zadržavanje - **nije ispunjena.**

Zaključak

Nakon obilaska može se zaključiti da je situacija u pogledu materijalnih uslova ista kao što je bila i tokom prethodnog obilaska. Ranije date preporuke SP Žabljak nijesu ispoštovane.

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:

https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/106.news_report.html

4.1.21. Generala zapažanja i zaključci u odnosu na Upravu policije

.Ovogodišnji Izvještaj utemeljen je na 18 obilazaka obavljenih u organizacionim jedinicama Uprave policije, kako je ranije detaljno navedeno. U svim organizacionim jedinicama Uprave policije koje su bile predmet obilaska tokom 2022. godine, ostvarena je dobra saradnja i komunikacija sa svim zatečenim policijskim službenicima/ama, a posebno sa rukovodećim kadrom. Timu je omogućen uvid u svu traženu dokumentaciju i obezbijeđen je nesmetan pristup svim prostorijama koje su bile u fokusu obilaska tima NPM-a.

Sprovođenje preporuka koje su date u ranijim izvještajima je praćeno, kako bi se na mjerljiv način utvrdilo u kojoj mjeri su one realizovane i na taj način preventivno djelovalo u cilju suzbijanja zlostavljanja i drugog kršenja prava od strane službenika/ca Uprave policije. Tabelarni prikaz stepena realizacije preporuka slijedi u nastavku.

Procesne garancije

Prvi segment obilazaka je bio usmjeren na praćenje procesnih garancija lica koja se lišavaju slobode, odnosno pružanja mogućnosti tim licima da koriste svoja prava prije svega u prvim momentima lišenja slobode, kao i praćenje ostvarivanja prava građana/ki koji u drugačijem svojstvu pristupaju u službene prostorije Uprave policije, sve u cilju sprječavanja eventualnog nezakonitog postupanja policijskih službenika/ca i blagovremenog i djelotvornog ostvarivanja prava tih lica.

U skladu sa navedenim, praćeno je poštovanje prava građana i građanki koji pristupaju u prostorije Uprave policije radi davanja obavještenja u svojstvu građanina.

Vođenje potpunih i blagovremenih evidencija svakako predstavljaju dobru praksu kada je u pitanju poštovanje procesnih prava tih lica. Naime, većina organizacionih jedinica u dežurnoj službi posjeduje evidenciju koja se odnosi na lica koja pristupe po pozivu, međutim ona ne sadrži

sve relevantne podatke koje su usvojene kao evropski standard (standard European Committee for the Prevention of Torture – CPT).

Naglašavamo da je i CPT u svom Izvještaju o posjeti Crnoj Gori istakao „da je važno da se, kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira“. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjičeni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije. Takođe, preporučio je da se evidentira način na koji je sproveden svaki slučaj naknadnog udaljavanja lica već smještenog u prostorije za zadržavanje iz iste prostorije.

Zaštitnik kao NPM ukazuje da se u pojedinim OB-ovima ova evidencija ne vodi u cjelosti u dežurnoj službi. Naime, u nekim organizacionim jedinicama Uprave policije, inspektori vode posebne evidencije za lica koja pristupe kod njih u svojstvu građanina, te se ta lica ne evidentiraju u evidenciji koja se vodi u dežurnoj službi, pa izostaje jasan zaključak o tome koji vremenski period se građanin/ka zadržala u službenim prostorijama.

Takođe, Zaštitnik kao NPM primjećuje se i da lica koja budu dovedena u pratnji policije u objekat policije, ne evidentiraju u “Dežurnoj službi” niti postoji posebna evidencija za lica prema kojima je, shodno Zakonu o unutrašnjim poslovima, primijenjeno policijsko ovlašćenje – radnja dovođenja.

Kada je u pitanju upoznavanje lica lišenih slobode sa svojim pravima u prvim momentima lišenja slobode, a to su prije svega pravo na branioca, pravo na ljekarski pregled i pravo na telefonski poziv, Zaštitnik kao NPM ukazuje da je neophodno da službenici sačinjavaju poseban akt o tome da je lice zaista upoznato sa svojim pravima, a što bi bio formalni dokaz da je zaista lice bilo upoznato sa svojim pravima i da ih je eventualno iskoristilo, posebno kada je pravo na branioca u pitanju.

Zaštitnik ukazuje i na segmente rada u kojima je potrebno uložiti dodatni napor radi unapređenja položaja dovedenih i zadržanih lica, kao i postupanja policijskih službenika pri primjeni drugih policijskih ovlašćenja, a što se prvenstveno odnosi na obezbjeđivanje posebnih prostorija za saslušanje i njihovo opremanje opremom za audio i/ili video snimanje, s obzirom na to da postojanje tih prostorija predstavlja jedan vid preventivnog postupanja i značajnu mjeru zaštite lica lišenih slobode od eventualnog nezovoljenog postupanja policijskih službenika/ca.

Zaštitnik kao NPM je i u prethodnim izvještajima ukazivao da najveći broj Odjeljenja bezbjednosti u Crnoj Gori ne posjeduje posebnu prostoriju za saslušavanje, odnosno razgovore sa licima

lišenim slobode i građanima/kama pozvanim u cilju prikupljanja obavještenja, a koje bi trebale biti opremljene svim neophodnim namještajem i tehničkim sredstvima za audio i vizuelno snimanje. Iako se ne radi o imperativnoj normi, ova preporuka je zastupljena u brojnim međunarodnim izvještajima, ali i u praksi institucije Zaštitnika u Crnoj Gori.

Evidencije i dosijeji za LLS/ZL u dežurnoj službi

Drugi segment obilazaka odnosio se na postupanje dežurne službe prema licima lišenim slobode (LLS) i zadržanim licima (ZL) u prostorijama za zadržavanja kao i vođenje evidencija i dosijea za ta lica.

Zaštitnik/ca je našao da je postupanje policijskih službenika u dežurnoj službi prema LLS/ZL generalno posmatrano u skladu sa zakonom. Ipak tim NPM-a je tokom obilaska, u sporadičnim slučajevima našao da se pojedini dosijeji ne popunjavaju u potpunosti, posebno rubrike koje se odnose na ishranu LLS/ZL.

Zaštitnik kao NPM primjećuje da u mnogim Odjeljenjima bezbjednosti postoji manjak policijskih službenika/ca u dežurnoj službi i da u pojedinim OB-ima bude samo jedan policijski službenik/ca u dežurnoj službi, što može imati negativan uticaj na poštovanje prava LLS/ZL, pa je dato više preporuka da iz navedenog, a i drugih razloga, Uprava policije mora raditi na snaženju brojnih kapaciteta kada je u pitanju rad dežurne službe, obzirom na opterećenje i odgovornost koje ta služba ima.

Iako je tim NPM-a uvidom u dokumentaciju utvrdio da se po pravilu konstatuje da su informativni listovi uručivani LLS/ZD, odnosno da je evidentirano daje lice odbilo da primi Informativni list, zabilježeni su sporadični slučajevi gdje nema nikakve konstatacije u vezi sa uručivanjem Informativnog lista, što ukazuje na sumnju da su lica, nakon što su predana službenicima dežurne službe upoznata sa svojim pravima, odnosno da su ista mogli da koriste.

Materijalni uslovi u prostorijama za zadržavanje

Treći segment obilazaka bio je usmjeren na zatečeno stanje u prostorijama za zadržavanje pri čemu je cilj obilazaka bio poređenje zatečenog stanja sa međunarodnim standardima i važećim propisima u unutrašnjem pravu. Ono obuhvata sve aspekte koje se odnose na boravak LLS/ZL u tim prostorijama. Dakle, prilikom obilaska sagledavani su razni aspekti, na koje ukazuju i međunarodna tijela, prije svega CPT.

Sagledavajući kvadraturu tih prostorija, Zaštitnik/ca kao NPM je utvrdio da većina prostorije ne zadovoljava standard CPT-a koji je i Evropski sud za ljudska prava prihvatio kao vjerodostojan.

NACIONALNI MEHANIZAM ZA PREVENCIJU TORTURE CRNE GORE
Godišnji izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2022. godinu

Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih jednoj osobi za boravak duži od nekoliko sati: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Sa tim u vezi Zaštitnik/ca ponavlja da domaći Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode nije u skladu sa standardom CPT-a, zbog čega je Zaštitnik i podnio inicijativu za izmjenu ovog Pravilnika kako bi isti bio upodobljen sa standardima CPT-a. Zaštitnik/ca je u saznanju da novi Pravilnik treba da stupi na snagu, na koji Nacrt je dato Mišljenje Zaštitnika.

Dalje se sagledava opremljenost istih, pristup pijaćoj vodi i sanitarnom čvoru, dostupnost prirodne svjetlosti, higijena, dotok svježeg vazduha putem prirodne ili vještačke ventilacije kao i zagrijavanje prostorija.

Kumulativno sagledavajući sve aspekte, Zaštitnik/ca upozorava da postoje prostorije koje se koriste a koje upravo zbog nezadovoljavajućih nalaza u pogledu materijalnih uslova mogu predstavlјati kršenje člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Sa tim u vezi, Zaštitnik(ca je preporučio da se prostorije za zadržavanje u OB Bijelo Polje stave van funkcije i da se LLS/ZL odvede u prostorije za zadržavanje najbližeg OB-a, koja preporuka je data tek nakon što je Zaštitnik kao NPM davao preporuke da se te prostorije renoviraju.

Statistika datih preporuka u odnosu na Upravu policije za period od 2019. – 2022. godine

Organizaciona jedinica u kojoj je izvršen obilazak	2019. godina	2020. godina	2021. godina	2022. godina
Odjeljenje bezbjednosti Bar	Ispunjene preporuke - 6	Ispunjene preporuke – 2	Ispunjene preporuke – 0	Ispunjene preporuke – 2
	Neispunjene preporuke - 2	Neispunjene preporuke – 1	Neispunjene preporuke – 2	Neispunjene preporuke – 6
	Djelimično ispunjene - 1	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0
	Nove preporuke - 2	Nove preporuke - 1	Nove preporuke - 6	Nove preporuke - 4
Odjeljenje bezbjednosti Berane	Ispunjene preporuke – 8	Ispunjene preporuke – 1	Ispunjene preporuke – 1	Ispunjene preporuke – 3
	Neispunjene preporuke – 0	Neispunjene preporuke – 4	Neispunjene preporuke – 3	Neispunjene preporuke – 4
	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0

NACIONALNI MEHANIZAM ZA PREVENCIJU TORTURE CRNE GORE
Godišnji izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2022. godinu

	Nove preporuke - 8	Nove preporuke - 0	Nove preporuke - 3	Nove preporuke - 0
Odjeljenje bezbjednosti Bijelo Polje	Ispunjene preporuke - 1	Ispunjene preporuke - 3	Ispunjene preporuke - 0	Ispunjene preporuke - 3
	Neispunjene preporuke - 3	Neispunjene preporuke - 6	Neispunjene preporuke - 6	Neispunjene preporuke - 6
	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0
	Nove preporuke - 5	Nove preporuke - 0	Nove preporuke - 3	Nove preporuke - 0

Odjeljenje bezbjednosti Budva	Ispunjene preporuke - 3	Obilazak nije obavljen	Ispunjene preporuke - 4	Ispunjene preporuke - 2
	Neispunjene preporuke - 2		Neispunjene preporuke - 4	Neispunjene preporuke - 6
	Djelimično ispunjene - 0		Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0
	Nove preporuke - 6		Nove preporuke - 6	Nove preporuke - 4
Odjeljenje bezbjednosti Pljevlja	Ispunjene preporuke - 0	Ispunjene preporuke - 1	Ispunjene preporuke - 0	Ispunjene preporuke - 0
	Neispunjene preporuke - 1	Neispunjene preporuke - 2	Neispunjene preporuke - 7	Neispunjene preporuke - 7
	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0
	Nove preporuke - 3	Nove preporuke - 5	Nove preporuke - 0	Nove preporuke - 0
Odjeljenje bezbjednosti Podgorica	Ispunjene preporuke - 1	Ispunjene preporuke - 5	Ispunjene preporuke - 0	Ispunjene preporuke - 4
	Neispunjene preporuke - 4	Neispunjene preporuke - 2	Neispunjene preporuke - 2	Neispunjene preporuke - 1
	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0	Djelimično ispunjene - 0
	Nove preporuke - 4	Nove preporuke - 0	Nove preporuke - 3	Nove preporuke - 5
Odjeljenje bezbjednosti Danilovgrad	Ispunjene preporuke - 1	Obilazak nije obavljen	Obilazak nije obavljen	Ispunjene preporuke - 0
	Neispunjene preporuke - 0			Neispunjene preporuke - 1
	Djelimično ispunjene - 0			Djelimično ispunjene - 0
	Nove preporuke - 6			Nove preporuke - 0
	Ispunjene preporuke - 0			Ispunjene preporuke - 4
	Neispunjene preporuke - 1			Neispunjene preporuke - 0

NACIONALNI MEHANIZAM ZA PREVENCIJU TORTURE CRNE GORE
Godišnji izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2022. godinu

Odjeljenje bezbjednosti Tivat	Djelimično ispunjene – 0	Obilazak nije obavljen	Obilazak nije obavljen	Djelimično ispunjene – 0
	Nove preporuke - 3			Nove preporuke - 5
Odjeljenje bezbjednosti Ulcinj	Ispunjene preporuke – 7	Ispunjene preporuke – 2	Ispunjene preporuke – 0	Ispunjene preporuke – 1
	Neispunjene preporuke – 1	Neispunjene preporuke – 1	Neispunjene preporuke – 1	Neispunjene preporuke – 2
	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 1	Djelimično ispunjene – 1	Djelimično ispunjene – 0
	Nove preporuke - 3	Nove preporuke - 0	Nove preporuke - 3	Nove preporuke - 0

Odjeljenje bezbjednosti Žabljak	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	
	Neispunjene preporuke – 2			Neispunjene preporuke – 7	
	Djelimično ispunjene – 0			Djelimično ispunjene – 0	
	Nove preporuke - 5			Nove preporuke - 0	
Stanica policije Plužine	Ispunjene preporuke – 1	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	
	Neispunjene preporuke – 1				Neispunjene preporuke – 3
	Djelimično ispunjene – 0				Djelimično ispunjene – 0
	Nove preporuke - 2				Nove preporuke - 0
Odjeljenje bezbjednosti Cetinje	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 4	Ispunjene preporuke – 0	Ispunjene preporuke – 2	
		Neispunjene preporuke – 2	Neispunjene preporuke – 4	Neispunjene preporuke – 2	
		Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 2	
		Nove preporuke - 2	Nove preporuke - 2	Nove preporuke - 0	
Odjeljenje bezbjednosti Kolašin	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 3	Ispunjene preporuke – 0	Ispunjene preporuke – 0	
		Neispunjene preporuke – 4	Neispunjene preporuke – 4	Neispunjene preporuke – 4	
		Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	
		Nove preporuke - 5	Nove preporuke - 4	Nove preporuke - 7	
	Ispunjene preporuke – 1	Ispunjene preporuke – 5	Ispunjene preporuke – 0	Ispunjene preporuke – 4	

NACIONALNI MEHANIZAM ZA PREVENCIJU TORTURE CRNE GORE
Godišnji izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2022. godinu

Odjeljenje bezbjednosti Podgorica	Neispunjene preporuke – 4	Neispunjene preporuke – 2	Neispunjene preporuke – 2	Neispunjene preporuke – 1
	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0
	Nove preporuke - 4	Nove preporuke - 0	Nove preporuke - 3	Nove preporuke - 5
Odjeljenje bezbjednosti Herceg Novi	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Ispunjene preporuke – 2	Ispunjene preporuke – 1
		Neispunjene preporuke – 1	Neispunjene preporuke – 9	Neispunjene preporuke – 9
		Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 1	Djelimično ispunjene – 0
		Nove preporuke -11	Nove preporuke - 0	Nove preporuke - 0
Odjeljenje bezbjednosti Kotor	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 3	Ispunjene preporuke – 2	Ispunjene preporuke – 1
		Neispunjene preporuke – 2	Neispunjene preporuke – 3	Neispunjene preporuke – 4
		Djelimično ispunjene – 2	Djelimično ispunjene – 2	Djelimično ispunjene – 0
		Nove preporuke - 5	Nove preporuke - 2	Nove preporuke - 2
Odjeljenje bezbjednosti Nikšić	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 6	Ispunjene preporuke – 6	Ispunjene preporuke – 1
		Neispunjene preporuke – 0	Neispunjene preporuke – 0	Neispunjene preporuke – 3
		Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0
		Nove preporuke - 6	Nove preporuke - 3	Nove preporuke - 0

Odjeljenje bezbjednosti Mojkovac	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 2	Ispunjene preporuke – 0	Ispunjene preporuke – 1
		Neispunjene preporuke – 3	Neispunjene preporuke – 5	Neispunjene preporuke – 4
		Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0
		Nove preporuke - 2	Nove preporuke - 0	Nove preporuke - 0
Odjeljenje bezbjednosti Plav	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Ispunjene preporuke – 1
			Neispunjene preporuke – 2	Neispunjene preporuke – 3
			Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0
			Nove preporuke - 2	Nove preporuke - 0

NACIONALNI MEHANIZAM ZA PREVENCIJU TORTURE CRNE GORE
Godišnji izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2022. godinu

Odjeljenje bezbjednosti Rožaje	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 1	Ispunjene preporuke – 6
			Neispunjene preporuke – 1	Neispunjene preporuke – 6
			Djelimično ispunjene – 0	Djelimično ispunjene – 0
			Nove preporuke- 11	Nove preporuke - 0
Stanica policije Petnjica	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.
			Neispunjene preporuke – 0	
			Djelimično ispunjene – 0	
			Nove preporuke - 4	
Stanica policije Andrijevica	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0
				Neispunjene preporuke – 0
				Djelimično ispunjene – 0
				Nove preporuke - 2
Stanica policije Tuzi	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0
				Neispunjene preporuke – 0
				Djelimično ispunjene – 0
				Nove preporuke - 2

Stanica granične policije Aerodrom Tivat	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.
		Neispunjene preporuke – 0		
		Djelimično ispunjene – 0		
		Nove preporuke – 4		
		Ispunjene preporuke – 0		
		Neispunjene preporuke – 0		

NACIONALNI MEHANIZAM ZA PREVENCIJU TORTURE CRNE GORE
Godišnji izvještaj o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2022. godinu

Stanica granične policije Aerodrom Podgorica	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Djelimično ispunjene – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.
		Nove preporuke – 4		
Stanica granične policije I Bijelo Polje – Granični prelaz Dobrakovo	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.
			Neispunjene preporuke – 0	
			Djelimično ispunjene – 0	
			Nove preporuke - 4	
Stanica granične policije I Rožaje – Granični prelaz Kula	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.
			Neispunjene preporuke – 2	
			Djelimično ispunjene – 0	
			Nove preporuke - 5	
Stanica granične policije II Tivat – Granični prelaz Luka Kotor	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.
			Neispunjene preporuke – 0	
			Djelimično ispunjene – 0	
			Nove preporuke - 2	
Stanica granične policije I Pljevlja – Granični prelaz Ranča	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.
			Neispunjene preporuke – 0	
			Djelimično ispunjene – 0	
			Nove preporuke - 6	

Stanica granične policije I Ulcinj – Granični prelaz Sukobin	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.	Ispunjene preporuke – 0	Obilazak nije bio obuhvaćen Planom za ovu godinu.
			Neispunjene preporuke – 0	
			Djelimično ispunjene – 0	
			Nove preporuke - 4	

Uslovi za rad policijskih službenika/ca

Neadekvatni uslovi rada, nedovoljno poznavanje propisa i standarda kao i nedovoljan broj policijskih službenika/ca predstavljaju rizike za prekoračenje ovlašćenja i kršenje prava građana/ki prema kojima se primjenjuju policijska ovlašćenja. Ovi problemi se ponavljaju iz godine u godinu, a na iste je tim NPM-a i ranijih godina ukazivao.

Takođe, zdravstveno stanje službenika/ca se ne provjerava niti se vrše sistematski pregledi, kako oni koji se odnose na fizičko zdravlje službenika/ca tako i oni koji se odnose na mentalno zdravlje koje je neophodno zbog stresnog posla kojim se policijski službenici/ce bave. Naime, uslijed svakodnevnih stresova može doći do tkz. „sindroma sagorijevanja“ gdje se službeniku smanjuje prag tolerancije u vezi sa postupanjem i koje često bude „nepisani“ uzrok prekoračenja prilikom postupanja. Sa tim u vezi, Zaštitnik/ca upozorava da menadžment Uprave policije mora suštinski raditi na postizanju fizičkog i mentalnog zdravlja policijskih službenika, vodeći računa da se službenicima/cama pruži psihološka podrška nakon stresnih situacija ali da se ista pruža i prije sprovođenja komplikovanih policijskih akcija upravo da ne bi došlo do kršenja prava građana/ki prema kojima se djeluje, posebno kada je djelovanje prema većoj grupi građana/ki.

Jedan vrlo bitan i ne manje važan segment kada je u pitanju postupanje policijskih službenika/ca prema građanima/kama jeste njihova obučenosť za primjenu policijskih ovlašćenja. Naime, najbolje poštovanje prava građana/ki je zakonito postupanje i zakonita primjena policijskih ovlašćenja. Timu je tokom obilazaka saopšteno da se ne vrše često obuke kojim bi se unaprijedilo znanje i postupanje PS.

Tokom 2022. godine, predstavnici Nacionalnog preventivnog mehanizma su učestvovali u više obuka i seminarima na kojima je PS ukazano na koji način da pri postupanju poštuju prava lica prema kojima djeluju a da radni zadatak obave najefikasnije.

4.2. UPRAVA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA – zatvori

4.2.1. Zatvor u Bijelom Polju

Tim NPM-a je u aprilu 2022. godine obavio monitoring Zatvora za kratke kazne u Bijelom Polju.

Zatvor za kratke kazne u Bijelom Polju je kapaciteta 80 mjesta, u Istražnom zatvoru može se pritvoriti do 55 lica dok na odsluženju kazne može smjestiti do 35 zatvorenika.

U odnosu na materijalne uslove u ovom zatvoru, kao i u prethodnim izvještajima, Zaštitnik/ca može konstatovati da se ulažu naponi u mjeri mogućeg, kako bi se zgrada koja je stara redovno održavala (higijena, krečenje soba i hodnika).

Osnovna zapažanja:

Sagledavajući aktuelno stanje Zatvora za kratke kazne u Bijelom Polju, Zaštitnik/ca ukazuje da je ovaj zatvor trenutno primjer dobre prakse u odnosu postupanja zatvorskih policajaca prema licima smještenim u zatvoru (prитvorena i osuđena lica), kao i rukovodećeg kadra koji se trudi da ispoštuje sve date preporuke Zaštitnika/ce kao NPM-a.

U odnosu na date preporuke Zaštitnika/ce iz ranijih godina, a koje se odnose na potrebu organizovanja obuka zaposlenih u ovom zatvoru, zatvorski policajci/ke su prošli predviđene cikluse edukacije i obuke, kako visoki tako i srednje-rukovodi zatvorski kadar, koji su bili predviđeni za 2021. godinu.

Posmatrajući generalno na nivou Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, dobra praksa u Zatvoru Bijelo Polje jeste ažurno vođenje dokumentacije, na šta je ukazano u prethodnim izvještajima.

Tretmanski rad bi trebalo unaprijediti u vidu angažovanja psihologa. Treba imati u vidu da je zatvor privremena mjera i osuđena lica će prije ili kasnije izaći iz zatvora, te da treba težiti individualnim tretmanu sa ciljem da se utiče na određene segmente u strukturi ličnosti osuđenog koji mogu biti uzrok kriminalnog ponašanja, naročito kod penoloških povratnika.

Obilaskom je utvrđeno da nije implementirana ranija preporuke Zaštitnika kao NPM-a:

- da se da se Aktom o sistematizaciji predvidi mjesto psihologa u Zatvoru za kratke kazne u Bijelom Polju, i da se angažuje psiholog koji će biti u stalnom radnom odnosu

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/92/izvje-taj%20o%20obilasku%20zatvora%20bp.pdf

4.2.2. Uprava za izvršenje krivičnih sankcija – A i F paviljon, zatvor za žene i zdravstvena služba

NPM je u tri obilaska, 09., 12. i 21. decembra 2022. godine realizovao monitoring u UIKS, gdje je sagledano postupanje u različitim organizacionim jedinicama i paviljonima.

Opšta zapažanja:

Uslovi za boravak zatvorenika/ca različiti su od objekta do objekta. U paviljonu A koji je jedan od najstarijih objekata u zatvorskom sistemu, urađene su određene adaptacije u unutrašnjosti objekta, čime je postignut humaniji ambijent i bolji uslovi za boravak. I dalje postoji potreba za adaptacijom određenih prostorija. U paviljonu F i zatvoru za žene uslovi za boravak su pristojni i higijena je zadovoljavajuća.

U savremenoj penološkoj praksi primjenjuju se brojni pristupi institucionalnom prevaspitnom tretmanu zatvorenika koji, zavisno od razvijenosti zatvorskih sistema, bivaju različito i zastupljeni. Predstavnici NPM-a tokom monitoringa nisu mogli utvrditi koliko ažurno se primjenjuju i sprovode različiti programi tretmana, s obzirom da ta vrsta dokumentacije, tokom monitoringa NPM-a, nije bila dostupna u štampanoj verziji. Uvidom u dio dokumentacije, zapaženo je da su u periodu od novembra 2021. godine do marta 2022. godine realizovane radionice u sklopu sprovođenja posebnog programa tretmana „Počinioci nasilnih krivičnih djela“. U navedenom programu učestvovala su samo četiri zatvorenika. Motivacija za učešće, očigledno je problematična. Uzevši u obzir da je motivacija složen psihološki proces koji osobu usmjerava prema određenom cilju, uloga službenika/ca za tretman je neizostavna u procesu rada na motivaciji u takvim programima.

Zdravstvena služba UIKS-a ne posjeduje defibrilator za pružanje hitne medicinske pomoći u slučaju srčanog udara i drugih poremećaja srčanog ritma. Imajući u vidu broj pritvorenih i zatvorenih lica u UIKS-u, nabavka defibrilatora trebala bi biti prioritet Uprave, u cilju pružanja adekvatne zdravstvene zaštite - hitne medicinske pomoći licima u stanju vitalne (životne) ugroženosti.

U vrijeme obilaska NPM-a u UIKS-u su nedostajali brojni lijekovi koji se koriste kao akutna i/ili hronična terapija u liječenju različitih vrsta bolesti, a deficit ovih lijekova je bio posljedica njihovog nedostatka na nivou cijele države.

Prema navodima koje su predstavnici NPM-a dobili pregled, pritvorenih i zatvorenih lica, obavlja zatvorski ljekar/ka u prisustvu službenika/ca obezbjeđenja. U ovom segmentu NPM je i ranije upozoravao da svako prisustvo trećeg lica, a naročito nemedicinskog osoblja, tokom zdravstvenog pregleda ozbiljno narušava princip povjerljivosti na relaciji pacijent-ljekar, na šta upućuje i CPT kroz svoje standarde - da sloboda pristanka i poštovanja poverljivosti spadaju u osnovna prava pacijenta.

U medicinskim kartonima koji su slučajno uzorkovani i bili predmet monitoringa, zapaženo je da su prilikom prijema u UIKS povrede evidentirane na body chart-u, u zdravstvenom kartonu pacijenta, sa naznačenom vrstom i lokacijama povreda, ali bez propratne foto dokumentacije.

Uvidom u zdravstvene kartone nekih od pacijenata/kinja koji su svakodnevno koristili Clozapin delegacija NPM-a je utvrdila da ne postoji praksa redovne kontrole krvnih slika pacijenata/kinja koji su na terapiji ovim lijekom. Zaštitnik kao NPM ukazuje da imajući u vidu letalan ishod (smrt) kao najtežu neželjenu komplikaciju primjene Clozapina, neophodno preduzeti sve mjere u skladu sa preporukama za korišćenje ovog lijeka, a koje podrazumijevaju redovne kontrole krvne slike – bijele krvne loze, kako bi se na vrijeme uočili i prevenirali svi potencijalno neželjeni efekti primjene ovog lijeka.

Kontrolom registra ustanovljeno je da Liste fiksacije pojedinih pacijenata/kinja nisu vođene u skladu sa standardima, a da u zdravstvenim kartonima pacijenata/kinja kojima je naložena primjena ove mjere nedostaju propratna ljekarska (psihijatrijska) obrazloženja o primjeni mjere i/ili razlozima za primjenu iste. Zaštitnik kao NPM ukazuje da primjena mehaničkog ograničavanja slobode kretanja zahtijeva kontinuirani nadzor od strane medicinskog osoblja, sa redovnim praćenjem i evidencijom vitalnih parametara (puls, arterijski krvi pritisak, mjerenje tjelesne temperature), kao i pisanu evidenciju psihijatra u zdravstvenom kartonu o razlozima primjene ove mjere. Takođe, važno je da u slučaju potrebe za mehaničkim ograničenjem slobode kretanja ovu mjeru sprovode obučeni medicinski radnici.

Uslovi u stacionaru Istražnog zatvora su loši. Vidljiva su oštećenja na zidnim površinama, sa dotrajalim i nečistim dušecima za spavanje, ali i neadekvatnim sanitarnim prostorom (jedan tuš i wc šolja) koji su u jako lošem stanju. Stacionaru je neophodna rekonstrukcija, naročito uzimajući u obzir da se tu nalaze lica koja zbog zdravstvenog stanja zahtijevaju pojačanu zdravstvenu njegu.

Fotografija br. 1 – Uslovi u stacionaru u Istražnom zatvoru su loši sa oštećenim zidnim površinama i dotrajalim i nečistim dušecima za spavanje

U UIKS-u ne postoji obavezan ginekološki pregled žena koje su na izdržavanju kazne zatvora. Ginekološki pregledi (preventivni i dijagnostički) se po riječima osoblja rade isključivo na lični zahtjev zatvorenice, odvođenjem na ginekološki pregled u KCCG.

U cilju prevencije rizika od zanemarivanja specifičnih potreba žena, važno je uspostaviti evidencije o obavljenim preventivnim pregledima tokom izdržavanje kazne (mamografija, screening na HPV, papa test...). U okviru osnovnog higijenskog paketa za osobe lišene slobode UIKS ne obezbjeđuje higijenska sredstva specifična za održavanje higijene zatvorenica (higijenske uloške i tampone), te bi ubuduće Uprava trebala ove stavke uvrstiti u osnovni higijenski paket.

Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke Upravi za izvršenje krivičnih sankcija:

- Obezbijediti defibrilator u cilju pružanja adekvatne zdravstvene zaštite - hitne medicinske pomoći licima u stanju vitalne (životne) ugroženosti;
- da se razmotri mogućnost da se ljeakarski pregledi pritvorenih i zatvorenih lica obavljaju poštujući princip povjerljivosti tj bez mogućnosti audio slušanja razgovora tokom pregleda;
- da u slučajevima evidentiranja povreda, medicinski karton obavezno sadrži i foto dokumentaciju istih;
- da se uspostavi redovno sistemsko praćenje leukocita, kod pritvorenih i zatvorenih lica koji su na terapiji lijekom Clozapin;
- da Liste fiksacije vode u skladu sa standardima – da sadrže propratna ljeakarska, psihijatrijska obrazloženja o primjeni mjere i/ili razlozima za primjenu iste;
- da se preduzmu koraci za adaptaciju i poboljšanje uslova boravka u stacionaru u Istražnom zatvoru;
- uspostaviti evidencije o obavljenim preventivnim pregledima žena zatvorenica;
- preduzeti korake da osnovni higijenski paket sadrži i higijenska sredstva specifična za održavanje higijene zatvorenica.

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Instutucije Zaštitnika, podstranici NPM , link https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/119/izvje--taj%20o%20obilasku%20uiks-a.pdf

4.2.3. UIKS – Ishrana pritvorenih i zatvorenih lica

Tim NPM-a je obavio monitoring 27. maja, 28. juna i 09. decembra 2022. godine. U pitanju je bila tematska posjeta i svaki put je bila nenajavljena.

Osnovna zapažanja:

Tokom obilazaka NPM-a evidentirano je da pritvorena lica pored zatvorske hrane i kupovine artikala u zatvorskoj prodavnici, samostalnog pripremanja obroka, imaju mogućnost da se hrane o svom trošku. Onima koji borave u Istražnom zatvoru hranu može dostaviti i neko od članova porodice, uz odobrenje Suda koji je odredio pritvor. Praksa je drugačija za zatvorena

lica koji kaznu izdržavaju po pravosnažnim presudama, kojima unos prehrambenih artikala od strane posjetilaca nije dozvoljen.

Tim NPM-a je sagledao da li je ishrana prilagođena vjerskim i medicinskim potrebama pritvorenih i zatvorenih lica. Tokom obilaska u maju i junu u Centralnoj kuhinji nismo zatekli jelovnike koji su bili u skladu sa vjerskim potrebama pripadnika islamske vjeroispovjesti, dok je tim u decembru imao na uvid u ovakve jelovnike datirane od septembra mjeseca.

Predstavnicima NPM-a saopšteno je od strane zatvorskog ljekara, da postoje jelovnici pripremljeni shodno medicinskim indikacijama - gastrična dijeta, hepatična dijeta, dijabetična dijeta, nefrološka dijeta, pojačana proteinska dijeta, kašasta hrana. Ove vrste jelovnika nismo zatekli u evidencijama, niti su nadležni u Centralnoj kuhinji bili upoznati da tako nešto postoji.

U kontekstu navedenog Zaštitnik kao NPM podsjeća da Pravilnik¹⁰⁸ propisuje da se Jelovnik sastavlja jednom nedjeljno, a najkasnije posljednjeg dana u nedjelji za narednu nedjelju i ističe u prostoriji u kojoj se vrši posluživanje hrane zatvorenima.

Takođe, iako Pravilnik¹⁰⁹ predviđa da u sastavljanju jelovnika učestvuju doktor specijalista - strukovni nutricionista dijetetičar, kuvar/ica, predstavnik zajednice zatvorenika/ca i službenik/ca koji obavlja poslove nabavke hrane, ovakva situacija se ne odvija u praksi.

Evidencije u kojima bi se notirale zapažanja zatvorskog ljekara i mišljenje koje bi ljekar trebao da unosi u knjigu zapažanja o kvalitetu hrane, tim NPM-a nije zatekao.¹¹⁰

Količina, kvalitet, raspored dostave, temperatura i raznovrsnost jelovnika hrane su polarizirajući faktori u svakodnevnom zatvorskom životu. Ustanove moraju obezbijediti posebnu ishranu određenim kategorijama pritvorenika/ca. Kulturne i vjerske prakse, kao i specifične potrebe zasnovane na medicinskim kriterijumima, treba uzeti u obzir u tom pogledu. Aranžmani za distribuciju obroka treba da obezbijede da obroci budu i dalje topli za pritvorena lica, posebno za one koji se poslednji služe. Neispunjavanje ovog osnovnog uslova može predstavljati oblik okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja, pa čak i mučenja.

Prehrambeni standard za planiranje dnevnih obroka zatvorenika, kao i raspored dnevnih obroka, procenat dnevnih potreba i energetska vrijednost pojedinih obroka propisani su Pravilnikom.¹¹¹ Međutim, primjena u praksi se one odvija na predviđeni način s obzirom na višemjesečno odsustvo nutricioniste koji je zaposlen u UIKS-u. Uzimajući u obzir da se u zatvoru

¹⁰⁸ PRAVILNIK O KUĆNOM REDU U UPRAVI ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA, ("Službeni list Crne Gore", br. 060/20 od 21.06.2020), član 32

¹⁰⁹ PRAVILNIK O TABLICAMA ISHRANE ZATVORENIKA, ("Službeni list Crne Gore", br. 060/16 od 23.09.2016), član 3

¹¹⁰ ZAKON O IZVRŠENJU KAZNI ZATVORA, NOVČANE KAZNE I MJERA BEZBJEDNOSTI, ("Službeni list Crne Gore", br. 036/15 od 10.07.2015, 018/19 od 22.03.2019, 145/21 od 31.12.2021, 003/23 od 10.01.2023), član 44

¹¹¹ PRAVILNIK O TABLICAMA ISHRANE ZATVORENIKA ("Službeni list Crne Gore", br. 060/16 od 23.09.2016)

nalaze lica sa medicinskim problemima insulinske rezistencije, dijabetesa tipa 2, hipertenzije itd., uloga nutricioniste u sastavljanju jelovnika za lica sa zdravstvenim problemima je neophodna.

U konačnom Zaštitnik kao NPM ukazuje da omogućavanje kvalitetne ishrane pritvorenih i zatvorenih lica, uz ažurno formulisanje opšteg i posebnih jelovnika, mora biti standard od kojeg se ne smije odstupati.

Na osnovu anize zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke Upravi za izvršenje krivičnih sankcija:

- Redovno ažurirati jelovnike;
- Pripremiti jelovnike u skladu sa posebnim režimom ishrane i medicinskim potrebama i uredno ih zvesti;
- Obezbijediti redovni angažman nutricioniste u UIKS-u;
- Redovno sprovoditi sanitarne i bakteriološke analize kako bi se spriječilo prisustvo zaraznih bolesti;
- Istaknuti jelovnike shodno Pravilniku¹¹², kao i da pritvorenici koji objeduju u sobama imaju uvid u isti;
- Omogućiti učešće predstavnika zajednice zatvorenika u sastavljanju jelovnika, shodno Pravilniku¹¹³;

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Instutucije Zaštitnika, podstranici NPM , link https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/118/izvje--taj%20-%20ishrana.pdf

4.2.4. Generalna zapažanja i zaključci u odnosu na UIKS

Monitoringom koji je urađen u 2022. godini zapaženo je da u zatvorskom sistemu i dalje ima segmenata koje je potrebno unapređivati.

Materijalni uslovi za boravak osuđenih lica su različiti i neophodno je kontinuirano radi na unapređenju istih, kako bi uslovi bili ujednačeni. Važno je naročito posvetiti pažnju onima kojima je potrebna pojačana zdravstvena njega, a koji su tokom monitoringa NPM-a boravili u stacionaru Istražnog zatvora, gdje su uslovi za boravak bili izuzetno loši.

¹¹² Ibid,

¹¹³ Ibid.

Ženama koje borave u zatvoru neophodno je omogućiti redovne preventivne preglede u skladu sa specifičnim zdravstvenim potrebama žena, ali i personalnim potrebama.

Zaštitnik podsjeća da su strategijom izvršenja krivičnih sankcija (2017-2021) i Akcionim planom za njeno sprovođenje bila planirana izgradnja četiri nova objekta - Specijalne zdravstvene ustanove, Multifunkcionalnog objekta, Prijavnice i Otvorenog odjeljenja, kao i izgradnja Zatvora za sjevernu regiju u opštini Mojkovac, te pozitivan iskorak predstavlja što se konačno pristupilo realizaciji dijela ovih planova čime bi trebalo da se značajno unaprijede uslovi za boravak pritvorenih i osuđenih lica, ali i zaposlenih u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija.

Sektor za tretman je uz ekspertsku pomoć Savjeta Evrope kreirao devet posebnih programa tretmana koji bi trebali da se sprovedu periodično, a koji imaju za cilj uspješniju resocijalizaciju i kvalitetnije strukturisanje vremena lica koja borave u zatvoru. Zaštitnik/ca kao NPM će pratiti realizaciju navedenih programa u tekućoj godini.

Zaštitnik/ca još jednom ukazuje da boravak u zatvoru ne bi smio ostaviti posljedice zbog kojih će osuđena lica ponovo činiti krivična djela. Primarni ciljevi trebali bi biti očuvanje mentalnog zdravlja, socijalnih kontakata, kontakta sa porodicom, očuvanje radnih navika i izgradnja novih, povećanje radne kompetencije. S tim u vezi neophodno je raditi na motivaciji zatvorenika/ca da aktivno sudjeluju u tretmanu. Motivacija za promjenom i intervencije specifično usmjerene ka povećanju motivacije na promjenu nepohodni su segmenti za realizaciju postavljenih ciljeva tretmana.

4.3 JAVNE ZDRAVSTVENE USTANOVE – psihijatrijska odjeljenja

4.3.1. Odsjek za psihijatriju Opšte bolnice u Nikšiću

U septembru 2022. godine realizovana je kontrolna posjeta Odsjeku za psihijatru Opšte bolnice u Nikšiću. U obilasku je učestvovao i član Radnog tijela NPM-a, specijalista psihijatrije.

Na uvid je tražena određena dokumentacija, a u cilju nadzora implementacije datih preporuka - individualni zdravstveni kartoni i ostali akti koji se tiču liječenja i rehabilitacije korisnika usluga na bolničkom liječenju.

Na dan obilaska na Odsjeku za psihijatriju je bilo hospitalizovano sedam pacijenata - šest ženskog i jedan muškog pola.

Osnovna zapažanja:

NPM je tokom obilaska registrovao činjenicu da pacijenti/kinje na bolničkom liječenju na Odsjeku psihijatrije O.b. Nikšić nemaju mogućnost svakodnevnog boravka na svježem vazduhu.

Predstavnicima NPM-a je rečeno da osoblje nije u mogućnosti da im organizuje svakodnevni boravak na svježem vazduhu van odjeljenja. Iako su svi pacijenti/kinje hospitalizovani na dobrovoljnoj osnovi, nemaju mogućnost svojevolsnog napuštanja odjeljenja, s obzirom da su vrata odjeljenja zaključana, ulaz i izlaz je kontrolisan od strane osoblja, a otpust sa Odsjeka moguć jedino uz saglasnost ljekara.

Kada su kadrovski kapaciteti u pitanju – tokom obilaska zatekli smo angažovanog jednog psihijatra sa pola radnog vremena. Ukazano je da je takva situacija neprihvatljiva, sa potencijalno ozbiljnim negativnim efektom na kvalitet i obim pružanja zdravstvenih usluga pacijentima/kinjama na bolničkom liječenju Odsjeka za psihijatriju O.b. Nikšić. U tom smislu ukazano je da je neophodna hitna intervencija Ministarstva zdravlja i Uprave bolnice kako bi se ovaj problem trajno prevazišao.

Tokom monitoringa zapaženo je da na prijemu pacijenti potpisuju dvije gotovo identične forme *Saglasnosti za planiranu medicinsku proceduru*. Dvije postojeće forme Saglasnosti za planiranu medicinsku proceduru podrazumijevaju Saglasnost za liječenje, dok i dalje nedostaje forma Saglasnosti za hospitalizaciju, odnosno dobrovoljni pristanak za boravak na Odsjeku psihijatrije.

Uz uočene nedostatke, ističemo da je kroz povjerljiv razgovor sa pacijentima dobijena potvrda o humanom i brižnom odnosu osoblja prema pacijentima. Zaštitnik kao NPM podsjeća da je odnos osoblja prema pacijentu značajan segment tretmana pacijenta, te ohrabruje njegovanje konsultantskog odnosa i interakcije između osoblja i pacijenta/kinja, zajedničkog ulaganja truda i vremena sa obje strane sa ciljem postizanja najboljeg ishoda u liječenju.

Nakon obavljene posjete Zaštitnik kao NPM ponovio je sljedeće preporuke:

Ponovljene su sljedeće preporuke:

- Organizovati i redovno sprovesti radon – okupacionu terapiju kao bitan segment reabilitacije i resocijalizacije pacijenata/kinja;
- sačiniti Individualni plan liječenja i rehabilitacije za svakog pacijenta/kinju i uložiti u istoriju bolesti;
- U Listu fiksacije unositi neophodne podatke, bez izuzetka, uključujući vrijeme započinjanja i završetka fiksacije, i obezbjediti da se na pola sata tokom trajanja fiksacije upisuju vrijednosti vitalnih parametara;
- Pojačati kadrovske kapacitete Odjeljenja u skladu sa Aktom o sistematizaciji

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Instutucije Zaštitnika, podstranici NPM, link

https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/100/izvještaj%20o%20obilasku%20odsjeka%20za%20psihijatriju%20ob%20nik--i--.pdf

4.3.2. Odjeljenje za psihijatriju Opšte bolnice u Bijelom Polju

Tim NPM obišao je odsjek za psihijatriju u septembru 2022. godine.

Kapacitet odjeljenja od prethodne posjete NPM-a nije promijenjen i iznosio je sedam bolesničkih kreveta. Zbog broja pacijenta/kinja koji su se u aktuelnom trenutku liječili u jednoj od soba bio je dodan krevet.

Na dan posjete na odjeljenju se liječilo osam pacijenata/kinja – pet ženskog i tri muškog pola.

Osnovna zapažanja:

Opšti utisak tima NPM-a nakon obavljenog monitoringa je da su uslovi za boravak pacijenata/kinja na Odjeljenju psihijatrije u Bijelo Polju dobri i humani. Odjeljenje je uredno, čisto, a proširenje smještajnih kapaciteta i razdvajanje muških i ženskih pacijenata/kinja po spratovima unaprijediće uslove boravka. Proširenje smještajnih kapaciteta doprinijeće da budu izbjegnute situacije diskomforta tj. da dva pacijenta borave u sobi ukupne površine 6.78 m².

Uprava bolnice i dalje treba raditi na jačanju kadrovskih kapaciteta ovog Odjeljenja, čime bi se dodatno osnažila briga i pristup u liječenju psihijatrijskih pacijenata/kinja.

Zaštitnik kao NPM je i u prethodnim izvještajima ukazivao na važnost sprovođenja radno okupacionih aktivnosti. Odjeljenje i dalje nema kvalifikovanog radnog terapeuta/kinju, niti je bilo edukacije zaposlenog osoblja na tu temu. Za realizaciju radno okupacionih aktivnosti važno je obezbijediti dodatni prostor, što bi u konačnom trebalo regulisati, posebno imajući u vidu proširenje prostornih kapaciteta Odjeljenja.

Tim NPM-a je uvidom u dokumentaciju zapazio da se terapijska zajednica održava redovno i da se o tim aktivnostima vodi uredna dokumentacija, čime je implemetirana preporuka Zaštitnika kao NPM-a upućena u izvještaju iz 2019. godine. Svrha terapijske zajednice je rehabilitacijska i psihoterapijska. Ovaj segment u liječenju pacijenata na Odjeljenju psihijatrije je važan imajući u vidu da interakcija pacijenata i osoblja u terapijskim zajednicama pomaže boljem razumijevanju intrapsihičkog funkcionisanja i svrsishodnijeg interpersonalnog ponašanja, ali u konačnom i kvalitetnijem funkcionisanju pacijenta u socijalnoj sredini.

Potrebno je da Odjeljenje posjeduje poseban registar za evidenciju primjene fizičke sile, izolacije i ograničenja kretanja koji će biti dostupan ukoliko se javi potreba za primjenom ovih mjera, ali opremu koja i dalje nedostaje. Na to je ukazano tokom redovnog obilaska 2019. godine.¹¹⁴

Plan rada u smislu sprovođenja potrebnih medicinskih procedura, farmakoterapije, psihološke intervencije, ili nekih specifičnosti tokom liječenja u odnosu na pacijenta/kinja postojao je u medicinskoj dokumentaciji, ali je važno ubuduće napraviti poseban Individualni plan liječenja i rehabilitacije. On bi trebao biti sastavljen zajednički - od strane tima i samog klijenta/kinje (multidisciplinarni pristup), baziran na kapacitetima klijenta/kinje i njegovim željama i jasno vremenski definisanim ciljevima u procesu liječenja i oporavka. Evaluacija dobijenih rezultata i/ili izmjena ciljeva bi takođe trebali biti sastavni dio ovog plana.

Neophodno je da kutija za pohvale i žalbe bude dostupna svim pacijentima/kinjama. Ona je tokom obilaska NPM-a bila postavljena na spratu, koje je bilo u završnoj fazi opremanja, fizički (stepenicama i vratima) odvojena od prizemlja. Takođe, važno je da pacijentima/kinjama budu dostupne brošure putem kojih se mogu informisati o svojim pravima.

Tim je osnovu dostupne dokumentacije zapazio da je poslednji izvještaj Zaštitnika prava pacijenata u bolnici datirao od 31.12.2021. godine, te je neophodno da on bude baziran na redovnim provjerama i izvještavanjima o zatečenom stanju.

Positivan iskorak je implementiranje preporuke Zaštitnika/ce iz 2019. godine i formiranje Etičkog komiteta bolnice u martu 2021. godine. Zadatak ovog tijela je praćenja primjene etičkih načela zdravstvene struke i davanja mišljenja o etičkim pitanjima.

Pacijenti na Odjeljenju sa kojima su predstavnici NPM-a obavili razgovore iznijeli su pozitivne utiske o brižnom i njegujućem odnosu osoblja tokom njihove hospitalizacije.

Zaštitnik kao NPM podsjetio je na ranije date preporuke:

- da se osoblje edukuje za vođenje radne terapije i da se radno okupaciona terapija sprovodi kontinuirano;
- da se uspostavi poseban registar za evidenciju primjene fizičke sile, izolacije i ograničenja kretanja;
- da se obezbijedi adekvatna oprema za primjenu ograničenja kretanja.

¹¹⁴https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/17/izvjestaj-o-obilasku-odjeljenja-za-psihijatriju-bijelo-polje.pdf

Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke Odjeljenju za psihijatriju OB Bijelo Polje:

- sačiniti poseban Individualni plan liječenja i rehabilitacije, sastavljen od strane medicinskog tima i samog pacijenta/kinje (multidisciplinarni pristup);
- unaprijediti aktivnosti iz oblasti radno-okupacione terapije i namijeniti prostoriju za održavanje ove vrste terapijskog pristupa;
- kutiju za žalbe postaviti na lokaciji na kojoj će biti dostupna svim pacijentima/kinjama;
- postaviti informativne brošure o mogućnosti ostvarivanja kontakta sa Zaštitnikom prava pacijenata i institucijama koje se bave zaštitom prava pacijenata/kinja;

Upravi bolnice:

- da izvještaji Zaštitnika prava pacijenata budu bazirani na redovnim provjerama i izvještavanjima o zatečenom stanju na Odjeljenju psihijatrije.

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM , link https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/116/izvještaj%20o%20obilasku%20ob%20bp.pdf

4.3.3. Specijalna psihijatrijska bolnica Dobrota

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture, obavio je kontrolni obilazak Specijalne psihijatrijske bolnice u Dobroti, iz dva navrata - 06. i 07.10.2022. godine. Tim je bio multidisciplinarni i činili su ga savjetnici Zaštitnika sa članicom Radnog tijela NPM-a dr Ljiljanom Vučeljić, spec. psihijatrije.

Obavljeni su obilasci Odjeljenja za produženo liječenje – žensko, Odjeljenja za produženo liječenje muško-otvoreno i Odjeljenja za akutne psihoze – na kome su smještene žene.

Osnovna zapažanja:

Odjeljenja koja su bila predmet monitoringa, aktuelno, nisu bila prenatrpana. Ovo svakako ostavlja pozitivan utisak s obzirom da je prenatrpanost u Spb Dobrota hronični problem bolnice. Materijalni uslovi za boravak pacijenata/kinja u određenim segmentima su poboljšani, ali i dalje postoji potreba za ulaganjima, ali i estetizacijom i humanizacijom bolničkog prostora u cilju stvaranja ugodnijeg ambijenta pacijentima i zdravstvenom osoblju.

Zaštitnik kao NPM zapaža da administrativni pristup nije adekvatan, te da se prijem pacijenta/kinje sa akutnog na hronično odjeljenje realizuje kada se pacijent/kinja administrativno

otpusti sa akutnog odjeljenja, što znači da se otvara nova istorija bolesti, kao da se radi o drugoj hospitalizaciji. Ovako vođena „dvostruka papirologija“ ne samo da udvostručuje posao, već doprinosi i netačnim statističkim podacima, u smislu uvećanja ili dupliranja broja hospitalizacija.

Na Odjeljenjima za produženo liječene, mjere fiksacije praktično se ne sprovode. Ukoliko postoji potreba za istom, pacijent/kinja se fiksira na akutnom odjeljenju ili sobi gdje je smješten. Zaštitnik/ca ukazuje da fiksacija ne bi trebalo da se obavlja pred drugim pacijentima/kinjama.

Uvidom u dokumentaciju primjećeno je da u fiksaciji pacijenata/kinja učestvuje obezbjeđenje što predstavlja antiterapijski efekat. U postupanju sa agresivnim pacijentom/kinjom važno je da se iscrpe sve neprisiljavajuće metode. Deeskalacijski postupak treba biti prva linija pristupa agresivnom pacijentu/kinji, a kada ne uspijeva tada je potrebno primijeniti najmanje restriktivne mjere prisile kroz što kraći vremenski period primjene. U primjeni ovih tehnika osoblje mora kontinuirano biti edukovano, posebno imajući u vidu prijem novih kadrova u prethodnom periodu.

Tretman pacijenata/kinja i dalje se dominantno svodi na primjenu medikamenata, dok su drugi vidovi psihorehabilitacijskih aktivnosti nedovoljno primjenjeni.

Hospitalizacija maloljetnika/ca se povremeno realizuje u Spb Dobrota iako standardi za njihovu hospitalizaciju nisu zadovoljeni. Ljekari se trude da maloljetnoj osobi pomognu i saniraju, najčešće, akutna psihotična stanja koja zahtijevaju hitnu reakciju ljekara. Zaštitnik/ca je na ovu problematiku ukazivao kroz ranije date preporuke.

Pacijentkinje sa bolestima zavisnosti hospitalizuju se na akutno žensko odjeljenje. U praksi ovakva situacija je problematična i izazovna zbog prirode bolesti. Vrlo često bolesti zavisnosti idu u komorbiditetu sa poremećajima ličnosti uz ispoljavanje impulsivnosti, što predstavlja potencijal za agresivne ispade i konfliktne situacije sa drugim pacijentkinjama. U praksi ne postoje bolnički kapaciteti za tretman pacijentkinja zavisnica, dok postoje kapaciteti za rehabilitaciju u JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci Podgorica. Strateška dokumenta¹¹⁵ predviđaju situacije koje treba riješiti u odnosu na ovu problematiku, te Zaštitnik poziva na preduzimanje koraka koji su razrađeni u ovim dokumentima.

Prema podacima dobijenim tokom monitoringa u Spb Dobrota značajno je uvećan broj medicinskog i nemedicinskog kadra. Ovaj trend ne prati trend povećanja broja pacijenata, čak naprotiv, odjeljenja su bila manje opterećena nego prilikom ranijih obilazaka NPM-a. Strategija zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019 – 2023¹¹⁶, između ostalog, kao jedan od ciljeva postavlja da se uspostave i razviju pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne

¹¹⁵ NACIONALNA STRATEGIJA PREVENCIJE ŠTETNE UPOTREBE ALKOHOLA I ALKOHOLOM UZROKOVANIH POREMEĆAJA U CRNOJ GORI, Strategija zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori

¹¹⁶ str. 41

potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica. Ovaj cilj se postiže izgradnjom i unapređenjem kapaciteta za ranu dijagnostiku, tretman i rehabilitaciju osoba sa poremećajima mentalnog zdravlja u skladu sa principima komunalne psihijatrije. U ovom segmentu Zaštitnik/ca kao NPM ističe da bi kadrovska jačanja trebalo organizovati na primarnom nivou i težiti ka jednom od indikatora gore navedenog cilja, a to je smanjenje stope rehospitalizacije pacijenata sa hroničnim poremećajima mentalnog zdravlja i u skladu sa tim redukovati broj psihijatrijskih kreveta u zemlji.

Primjetan je trend opadanja prisilnih hospitalizacija i samim tim trend povećanja onih dobrovoljnih. Zaštitnik/ca ističe da dobrovoljnost podrazumijeva da je pacijent svoju odluku o hospitalizaciji donio svojevrijedno, bez tuđih uticaja, te da pacijent mora biti informisan o dobrovoljnom davanju pristanka i upoznat sa planom liječenja. Pacijenti/kinje koji potpišu dobrovoljnu hospitalizaciju trebalo bi da imaju mogućnost svojevrijednog napuštanja bolnice, međutim sva odjeljenja koje je tim NPM-a obišao bila su zaključana, a pacijenti/kinje imaju mogućnost izlaska u krug bolnice samo nakon odobrenja ljekara ili uz pratnju medicinskog osoblja. Važno je svakom pacijentu/kinji obezbijediti minimum 1 čas boravka na svježem vazduhu. NPM je primjetio da se na Odjeljenjima nisu nalazile brošure putem kojih bi pacijenti/kinje bili informisani o svojim pravima.

Tim je analizirao dio dokumentacije iz 2022. godine, a koja se odnosi na prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu, iz 2022. za 12 konkretnih slučajeva koji su dostavljeni na uvid, ostalih osam nije dostavljeno, te Zaštitnik/ca ukazuje da je u svakom konkretnom slučaju, ukoliko osoba ne pristaje na dobrovoljnu hospitalizaciju, neophodno bez odlaganja obavijestiti nadležni Sud i sprovesti zakonom utvrđen postupak.

Tim NPM-a ponovo je tokom obilaska evidentirao da pojedini pacijenti/kinje borave u bolnici, a da za to više nema medicinskih indikacija (samo na ženskom odjeljenju za produženo liječenje bilo je 17 takvih pacijentkinja). Zaštitnik/ca ponavlja da je važno sistemski raditi na rješavanju problema socijalnih pacijenata i riješiti problem njihovog adekvatnog zbrinjavanja.

Pravo i zaštitu pacijenti/kinje u bolnici, pored vanjskih tijela, mogu ostvariti i komunikacijom sa Savjetom za zaštitu mentalno oboljelih lica u Spb Dobrota. Savjet je u prethodnom periodu preduzimao određene korake iz svoje nadležnosti, što je pohvalno, međutim važno je što prije uspostaviti ažurniji i češći uvid u žalbe koje pacijenti/kinje odlažu u sandučice.

U konačnom, pacijenti/kinje sa kojima je tim obavio razgovore pozitivno su izvještavali o odnosu osoblja prema njima.

Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke Specijalnoj psihijatrijskoj bolnici Dobrota:

- da se saniraju toaleti na ženskom odjeljenju za produženo liječenje i oštećeni zidovi na muškom otvorenom Odjeljenju za produženo liječenje;
- da se na akutnom ženskom odjeljenju uspostavi redovno sistemsko praćenje leukocita, nakon uvođenja terapije lijekom klozapin;
- da se u svakom konkretnom slučaju ukoliko osoba ne pristaje na dobrovoljnu hospitalizaciju bez odlaganja obavijesti nadležni Sud i sprovede zakonom utvrđen postupak;
- da u primjeni mjera fiksacije učestvuje isključivo medicinski kadar, bez asistencije angažovanog obezbjeđenja, te da se medicinskom kadru za primjenu ovih tehnika obezbjede kontinuirane obuke;
- da se na svim Odjeljenjima postave informativne brošure putem kojih bi pacijenti/kinje bili upoznati sa svojim pravima;
- da se omogući svakodnevni boravak svih pacijenata/kinja na svježem vazduhu van odjeljenja;
- da Savjet za zaštitu mentalno oboljelih lica u Spb Dobrota što prije uspostavi ažurniji i češći uvid u žalbe koje pacijenti odlažu u sandučice.

Fondu za zdravstveno osiguranje:

- da se preduzmu mjere kako bi se premještaj pacijenta/kinje sa akutnog na hronično odjeljenje administrativno vodio kao jedna hospitalizacija sa ciljem da se izbjegne situacija netačnih statističkih podataka, u smislu uvećanja ili dupliranja broja hospitalizacija;

Ministarstvu zdravlja:

- da se u Crnoj Gori što prije obezbjede kapaciteti za hospitalni tretman djece i omladine;
- da se preduzmu koraci za obezbjeđivanje bolničkih kapaciteta za tretman pacijentkinja zavisnica od psihoaktivnih supstanci;
- da se preduzmu koraci za kadrovska jačanja na primarnom nivou u skladu sa Strategijom zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019 – 2023, sa ciljem smanjenja stope rehospitalizacije pacijenata sa hroničnim poremećajima mentalnog zdravlja i ciljem redukcije broja psihijatrijskih kreveta u zemlji.

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Instutucije Zaštitnika, podstranici NPM, link [https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/113/izvje--
taj%20o%20obilasku%20spb%20dobrota.pdf](https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/113/izvještaj%20o%20obilasku%20spb%20dobrota.pdf)

4.3.4. Generalna zapažanja u odnosu na tretman psihijatrijskih pacijenata/kinja

U liječenju psihijatrijskih pacijenata/kinja potrebno je uložiti napor ka većoj zastupljenosti radno – okupacionih aktivnosti. Takođe, nedostatak medicinskog kadra na pojedinim Odjeljenjima rezultirao je time da pacijenti ne borave na svježem vazduhu, nego cijeli dan provode zatvoreni u okviru odjeljenja.

Uslovi za smještaj su različiti, a najveća potreba za materijalnim ulaganjima, kao i prethodnih godina, potrebna je u SBP Dobrota. Na nivou države je potrebno hitno rješavati i problem nedostajućih kapaciteta za hospitalizaciju maloljetnika/ca. Takođe, u praksi ne postoje bolnički kapaciteti za tretman pacijentkinja zavisnica, dok postoje kapaciteti za rehabilitaciju u JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci Podgorica. Rješavanje ovih problema predviđeno je u strateškim dokumentima i neophodno je pristupiti realizaciji.

U SBP Dobrota i dalje su hospitalizovani pacijenti/kinje kod kojih više ne postoje medicinska indikacija za hospitalizacijom, te je problem „socijalnih“ pacijenata i dalje prisutan.

Situaciju u odnosu na položaj psihijatrijskih pacijenata/kinja dodatno je usložilo i zatvaranje Klinike za psihijatriju KCCG. Pacijenti kojima je neophodan hospitalni psihijatrijski tretman od septembra 2022. godine su upućivani na liječenje u SPB Dobrota i Psihijatrijsko odjeljenje OB Nikšić. Zaštitnik je ukazao da ova praksa ne smije da potraje, naročito što Crna Gora bilježi trend povećanja broja pacijenata sa mentalnim tegobama.

4.4 USTANOVE SOCIJALNE ZAŠTITE

NPM je u 2022. godini obišao ustanove socijalne zaštite domskog tipa : JU Centar „Ljubović“ , JU Zavod „Komanski most“, te domove za stare „Bijelo Polje“, „Pljevlja“ i „Grabovac“ u Risnu.

4.4.1. JU Centar „Ljubović“

U martu 2022. godine, tokom dva obilaska, obavljen je monitoring JU Centar „Ljubović“. Tim su činili savjetnica Zaštitnika, član Radnog tijela NPM-a Milan Radović, dipl. sociolog. Centar "Ljubović" je ustanova socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori, koja se bavi institucionalnom zaštitom nezavodskog tipa, djece sa problemima u ponašanju. U Centru se zbrinjavaju, vaspitavaju i osposobljavaju djeca i omladina oba pola, državljani Crne Gore kao i strani državljani.

Osnovna zapažanja:

Zatečeni prostorni i smještajni kapaciteti u Centru bili su na zadovoljavajućem nivou. Prostorije gdje borave korisnici su uredne i higijena je na nivou.

Ustanova ima kućni red sa kojim su korisnici upoznati i koji je istaknut na vidnim mjestima. Zaposleni u Centru obavljaju različite oblike psiho-socijalno-vaspitnog-savjetodavnog rada sa korisnicima.

U vrijeme obilaska tima NPM-a, u Centru je bilo smješteno ukupno 17 korisnika/ca.

Broj korisnika/ca koji su smješteni na osnovu rješenja Centra za socijalni rad je bilo 14 .

Broj korisnika koji su smješteni na osnovu rješenja suda je tri.

Tokom posjete tim je saznao da je zastupljena zloupotreba psihoaktivnih supstanci u velikom broju od strane djece smještene u ovom Centru. Centar redovno radi test/kontrolu na psihoaktivne supstance. Ovako sprovedene kontrole ukazale je da je veći broj korisnika/ca bilo pozitivno na različite psihoaktivne supstance. Obzirom da je ustanova otvorenog tipa, korisnici redovno odlaze u izlaske, vikende, a određen broj njih već ima problema od ranije sa zloupotrebom psihoaktivnih supstanci. U saradnji sa Upravom policije nadležni u Centru nastoje da se takvi slučajevi iskorijene.

Korisnicima Centra zdravstvena zaštita se obezbjeđuje u saradnji sa javnim zdravstvenim ustanovama – usluge se pružaju na primarnom nivou (Dom zdravlja), ali na i sekundarnom i tercijarnom nivou. Pristup zdravstvenoj zaštiti i dobijanje uputa za specijalističke preglede otežava to što JU Centar Ljubović nije umrežen sa informacionim sistemom Fonda zdravstva, te se uputi moraju uzimati od izabраниh pedijatarā, širom zemlje.

U cilju unapređenja funkcionisanja ove ustanove upućene su sljedeće preporuke:

Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke JU Centar „Ljubović“:

- da se organizuju radionice u cilju prevencije rizičnog ponašanja¹¹⁷;
- da se sprovedu aktivnosti za uključivanje djece u programe odvikavanja i sprečavanja zloupotrebe droge;
- da se sprovedu aktivnosti za uključivanje djece u programe odvikavanja od pušenja i upotrebe duvanskih proizvoda;
- da se intezivira i proširi krug radnih i sportskih aktivnosti u Centru;
- da je zdravstvena zaštita pristupačna bez tehničkih i drugih formalnosti.

¹¹⁷ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 , str. 74 pružanje zdravstvenog obrazovanja koje je relevantno za mlade osobe predstavlja važan element programa preventivne zdravstvene zaštite. Takav program bi trebalo da sadrži pružanje informacija o rizicima zloupotrebe droga i o zaraznim bolestima.

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM , link https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/95/izvještaj%20o%20obilasku%20ju%20centar%20ljubovi-.pdf

4.4.2. JU Zavod „Komanski most“

Obilazak JU Zavod „Komanski most“ obavljen je u decembru 2022. godine. Tokom nenajavljenog obilaska tim je sagledao uslove u kojima korisnici borave, medicinsku zaštitu, primjenu Individualnih planova rada sa korisnicima i ishranu, kao i implementaciju ranije upućenih preporuka . Tim NPM činili su savjetnici Zaštitnika i član Radnog tijela NPM-a dr Ljiljana Vučeljić.

Zavod obavlja djelatnost koja obuhvata: smještaj odraslih lica s invaliditetom (umjerene, teže i teške intelektualne teškoće i poremećaje iz autističnog spektra).

Osnovna zapažanja:

Jedan od značajnijih indikatora za ocjenu da li se u ustanovi postupa humano i sa uvažavanjem dostojanstva ličnosti korisnika/ca je kvalitet zdravstvene zaštite. O ovom indikatoru govori i konstatacija iz izveštaja Evropskog komiteta za spriječavanje mučenja, u kojoj se navodi da neadekvatan nivo zdravstvene zaštite može ubrzano voditi stanju koje se može kvalifikovati kao nehumano i ponižavajuće postupanje.¹¹⁸ Pozitivan iskorak Zavoda je implementiranje preporuke, Zaštitnika/ce kao NPM-a, u cilju unaprijeđenja zdravstvene zaštite korisnika. Ambulanta Zavoda od 2022. godine je registrovana i umrežena sa informacionim sistemom Fonda zdravstva, što Zavod čini jedinom socijalnom ustanovom kojoj je omogućeno pisanje recepata kao i uputa za specijalističke preglede i dijagnostičke procedure

Važan segment u Zavodu je i preventivni pristup u cilju sprečavanja infekcije koronavirusom. Zavod sprovodi preporuke Instituta za javno zdravlje, te je prijem novih korisnika ili povratak korisnika nakon posjeta van Zavoda moguć je uz negativan PCR test, a isto važi i za zaposlene koji odsustvuju duže od 3 dana. Većina korisnika/ca je vakcinisana uz saglasnost staratelja, kako protiv koronavirusa, tako i protiv sezonskog gripa. Od početka epidemije koronavirusa, od posledica ove bolesti umro je jedan štićenik.

Zaštitnik kao NPM i u ovoj ustanovi primjećuje da problem u funkcionisanju zdravstvene službe može biti osipanje kadra i smanjeno interesovanje za novim zapošljavanjem. Uzrok navedenom su značajne disproporcije u visini koeficijenata – zarada zdravstvenog kadra istih kvalifikacija

¹¹⁸ 3rd General Report on the CPT's activities, CPT/Inf (93)12, parag. 30.

zaposlenog u zdravstvenim ustanovama koje su u nadležnosti Ministarstva zdravlja i onih ustanova koje su u nadležnosti Ministarstva rada i socijalnog staranja.

U Zavodu je usvojen je set različitih procedura i pravilnika, između ostalog nove procedure koje su bile potrebne za licenciranje ustanove.

Positivna praksa je i rad sa onim korisnicima/cama koji se pripremaju za stanovanje uz podršku ustanove. Oni su savladali mnoge tehnike koje su neophodne za samostalno funkcionisanje - trgovina, priprema nekih lakših jela itd. Sa ovakvom praksom treba nastaviti.

U konačnom, Zaštitnik kao NPM, ističe da je važno raditi na konačnoj implemenatciji preporuka koje su djelimično realizovane, te kontinuirano unapređivati položaja korisnika/ca koji se nalaze u Zavodu.

Preporuke Zaštitnika koje su ispunjene:

- obezbijediti kontinuiranu edukaciju i superviziju stručnog kadra;
- da Zavod preduzme korake kako bi štíćenicima/cama bio obezbijeđen izabrani ljekar sa primarnog nivoa zdravstvene zaštite;
- da se slučajevi izdvajanja korisnika/ca u „time-out“ sobu evidentiraju u registru i dosijeu korisnika.

Preporuka Zaštitnika koje su djelimično ispunjene:

- da se u cilju obezbjeđivanja odgovarajućeg terapijskog okruženja za autistične pacijente/kinje opremi paviljon „C“;
- da se definiše kroz proceduru ili pravilnik realizacija posjeta koje se organizuju van Zavoda;
- da se preduzmu koraci kako bi se u slučaju smrti korisnika/ca obavila sudsko – medicinska obdukcija, odnosno ukoliko ista nije potrebna da se to pisano konstatuje

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Instutucije Zaštitnika, podstranici NPM , link https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/114/izvje--taj%20o%20obilasku%20ju%20zavod%20komanski%20most.pdf

4.4.3. JU Dom starih u Bijelom Polju

Obilazak JU Dom starih u Bijelom Polju obavljen je u 28.02.2022. godine i 13.4.2022. godine. Tim su činili Zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Mirjana Radović i Snežana Mijušković, savjetnici Zaštitnika Mensur Bošnjak i Milica Kovačević i dr Ljiljana Vučeljić, članica Radnog tijela NPM-a.

Osnovna zapažanja:

Javna ustanova Dom starih Bijelo Polje je ustanova koja je osnovana decembra 2009. godine, za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica. Sjedište doma je u Bijelom Polju – Medanovići bb. Djelatnost doma obuhvata: zbrinjavanje koje se odnosi na oberbjeđivanje stanovanja ili stacionarnog smještaja, ishrane, odjeće i obuće i slično; radno okupaciono angažovanje, koje se odnosi na obezbjeđivanje radne i okupacione terapije, kupturno zabavnih aktivnosti i sl; zdravstvenu zaštitu koja se obezbjeđuje u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju.

Obezbjeđuje i prihvatanje i privremeno zbrinjavanje odraslih lica sa invaliditetom i starih lica koje nemaju prebivalište na teritoriji Crne Gore u skladu sa zakonom.

Korisnici/ce u Dom dolaze iz različitih životnih i radnih sredina, sa raznovrsnim navikama i interesovanjima tako da je njihova adaptacija spora, a sama organizacija života otežana.

Prema izjavama zaposlenih, terapijske zajednice, radna terapija, okupaciona terapija u značajnom stepenu su poboljšale kvalitet rada što omogućava njihovu bržu adaptaciju i bolju samokontrolu, kao i značajno poboljšanje funkcionisanja domske zajednice.

Psihosocijalna i zdravstvena služba svakodnevno prate sveukupno stanje korisnika/ca Doma. Sve informacije koje su bitne za korisnike/ce, razmatraju se na svakodnevnom jutarnjim sastancima, psihosocijalne i zdravstvene službe. Takođe, jednom nedjeljeno se sastaje kolegijum Doma, na kome se donose važne odluke, a koje su vezane za zaštitu interesa korisnika, kao i unaprjeđenja kvaliteta života korisnika u domu.

Tokom obilaska predstavnici NPM-a stekli su utisak adekvatnog i pozitivnog odnosa zaposlenih i direktora prema korisnicima/cama. U razgovorima sa korisnicima/cama nijesu zabilježeni negativni utisci o odnosu osoblja prema njima.

Zaštitnik/ca zapaža da je potrebno je bez odlaganja riješiti problem finansiranja ustanove, kako bi se odblokirao račun, imajući u vidu da bi to moglo negativno da se odrazi na korisnike/ce.

U prostorima u kojem borave preko dana, potrebno je staviti zastore kako bi im bilo ugodnije i intimnije (osim kada je neophodno konstantno praćenje korisnika/ca koji zbog svojeg zdravstvenog stanja ne može bez pomoći (slabovidost, otežano kretanje i sl.)

Radi transparentnog poslovanja ustanove, neophodno je obezbijediti da se sve informacije o funkcionisanju javne ustanove nalaze na njenom veb sajtu , a naročito informacije koje se odnose na cijenu usluge.

Zabrinjava činjenica da cijena usluge smještaja u Domu, koju utvrđuje nadležni organ državne uprave za poslove socijalnog staranja, nije mijenjana u dugom vremenskom periodu i ne odražava realne potrebe korisnika.

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke preporuke Ministarstvu rada i socijalnog staranja, JU Dom starih Bijelo Polje i Centrima za socijalni rad:

- da razrješe pitanje nagomilanih dugova ustanove, kako se ne bi korisnici/ce doveli u potencijalnu opasnost;
- revidiraju rješenja o smještaju korisnika/ca i plaćanju u skladu sa važećim pozitivnom propisima;
- revidira odnosno ustanovi realnu cijenu usluge smještaja u Domu koja bi omogućila funkcionisanje i kvalitetno zbrinjavanje korisnika/ca zbog kojih je osnovana;
- da u saradnji sa Ministarstvo zdravlja analiziraju i unaprijede ostvarivanje zdravstvene funkcije u JU Dom starih Bijelo Polje;
- za medicinske radnike/ce razmotriti mogućnost da dobiju zarade kao i oni koji su zaposleni u sistemu zdravstvene zaštite;

JU Dom starih Bijelo Polje:

- da pristupe rekonstrukciji Doma kako bi osposobio teretni lift;
- da obezbijedi adekvatno grijanje korisnika/ca u skladu sa realnim potrebama;
- da ukloni sva grejna tijela iz hodnika i pojedinačnih prostorija;
- da u što kraćem roku izvrši krećenje ustanove;
- da pristupi saniranju podova;
- da personalizuju prostor na način što će biti postavljene zavjese, prigodno dekorišu zidove i na druge dostupne načine stvore prijatno životno okruženje za korisnike/ce;
- da razmotri mogućnost da se za stalno zaposli doktor/ica medicine;
- da se Dom starih umreži u zdravstveni sistem, da bi se ljekarima omogućilo pisanje izvještaja, uputa, recepata itd. u ambulanti u kojoj obavljaju pregled.

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Instutucije Zaštitnika, podstranici NPM , link

https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/91/izvje--taj%20o%20obilasku%20ju%20dom%20za%20stare%20bp.pdf

4.4.3. JU Dom starih u Pljevljima

Obilazak JU Dom starih Pljevlja obavljen je 08.09.2022. godine. Tim su činili savjetnici Zaštitnika i dr Aleksandar Tomčuk, psihijatar član Radnog tijela NPM-a.

Osnovna zapažanja:

Dom za stara lica u Pljevljima ima dobre uslove za boravak. Ustanova je savremeno opremljena i prilagođena potrebama korisnika/ca. Problem koji je tim NPM-a prvenstveno zapazio tiče se ljudskih resursa. Zdravstvena i stručna služba funkcionisale su sa minumumom kadrovskih kapaciteta. Prema podacima, koji su dobijeni tokom obilaska, Uprava Doma obraćala se resornom Ministarstvu za rješavanje ovih problema, ali nije naišla na pozitivan odgovor. S tim u vezi Zaštitnik/ca kao NPM ukazuje da u cilju organizacije optimalnog funkcionisanja zdravstvene ali i ostalih službi koje su kadrovski deficitarne resorno Ministarstvo treba da preduzme korake kako bi se popunila upražnjena radna mjesta. Takođe, zapažamo da se ustanove socijalnog tipa u državi koje upošljavaju zdravstveni kadar suočavaju sa problemom osipanja istog i smanjenim interesovanjem za novim zapošljavanjem, zbog značajnih disproporcija u visini koeficijenata – zarada zdravstvenog kadra istih kvalifikacija zaposlenog u zdravstvenim ustanovama koje su u nadležnosti Ministarstva zdravlja.

U dijelu koji se tiče starateljstva NPM ukazuje na stav Evropskog komiteta za prevenciju torture (CPT) koji je iskazao zabrinutost zbog prakse koja je primećena u različitim državama prema kojoj se starateljstvo povjerava osoblju upravo te ustanove u kojoj je onesposobljeni korisnik smješten, jer to može lako da dovede do sukoba interesa i kompromitovanja nezavisnosti i nepristrasnosti staratelja. U odnosu na ovakvu praksu treba iznaći alternativna rešenja kojima se bolje štiti nezavisnost i nepristrasnost staratelja.

U uslovima Kovid pandemije, ali i nakon popuštanja mjera nije urađeno ništa kako bi se radilo na tretmanu i prevenciji profesionalnog stresa. Krajnji cilj je zaštita mentalnog zdravlja samih pomagačkih profesija i u konačnom adekvatna pomoć korisnicima koju može pružiti samo kompetentni profesionalac koji se u svom radu dobro osjeća. U ovom segmentu koristan bi bio supervizijski rad kao podrška stručnim radnicima. Za dodatna profesionalna usavršavanja službenici/ce u većini slučajeva sami moraju da plaćaju troškove puta ili boravka u drugom gradu.

Tim NPM- a je zapazio da je u Domu sistem žalbi i pritužbi funkcionisao na osnovu verbalnog saopštavanja korisnika/ca zaposlenima ukoliko postoje primjedbe, te da sandučići ili kutije za

žalbe nijesu bili postavljeni u Domu. Ovaj mehanizam zaštite prava korisnika treba upodobiti i sa standardima na koje upućuje Evropski komitet za prevenciju torture (CPT)¹¹⁹ u smislu uspostavljanja Informativne brošure u kojoj su objašnjeni svakodnevni način rada ustanove i prava korisnika – uključujući informacije o procedurama za ulaganje pritužbi i tijelima kojima je moguće uložiti pritužbe. Takođe, važno je uspostaviti efikasan interni mehanizam za ulaganje pritužbi, a korisnici bi trebali imati mogućnost ulaganja pritužbi nezavisnom vanjskom tijelu, ovlaštenom da direktno prima poverljive pritužbe i da daje sve potrebne preporuke. Pritužbe upućene upravi ustanove treba zabilježiti u posebnom registru.

U budućem postupanju prema korisnicima neophodno je osigurati uslove da svi korisnici usluga Doma, uključujući i nepokretne korisnike, mogu nesmetano ostvarivati pravo na svakodnevni boravak na svježem vazduhu u trajanju od najmanje 1h dnevno.

Tokom posjete Domu predstavnici NPM-a obavili su razgovore sa više korisnika/ca usluga Doma. Korisnici/ce su se pohvalno izražavali o uslovima smještaja, odnosu i ponašanju zaposlenog osoblja. Nijedan od intervjuisanih korisnika/ca nije uložio žalbu bilo koje vrste koja bi implicirala na eventualno zlostavljanje ili torturu od strane zaposlenih.

Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke Domu za stara lica Pljevlja:

- da se parenteralna terapija daje isključivo u zdravstvenoj ustanovi, a u Domu samo i isključivo ukoliko je obezbjeđeno prisustvo ljekara/ke tokom aplikacije iste;
- da se organizuje interna reedukacija zdravstvenog osoblja za sprovođenje postupka kardiopulmonalne reanimacije (CPR-a).
- preduzeti mjere za uvođenje supervizije kao metoda usvajanja profesionalnih znanja, poboljšavanja profesionalnih kompetencija i podrške stručnim radnicima;
- postaviti sandučiće za podnošenje žalbi i uspostaviti internu proceduru podnošenja pritužbi i žalbi;
- da se pritužbe upućene Upravi ustanove bilježe u posebnom registru;
- osigurati uslove da svi korisnici/ce Doma, uključujući i nepokretne korisnike, mogu nesmetano ostvarivati pravo na svakodnevni boravak na svježem vazduhu u trajanju od najmanje 1h dnevno;

¹¹⁹ CPT/Inf(2020) 41

Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

- da se razmotri mogućnost upošljavanja nedostajućeg kadra shodno zahtjevu Doma za stara lica Pljevlja;
- da se preduzmu mjere za prevenciju osipanja medicinskog kadra iz ustanova socijalne zaštite;

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Instutucije Zaštitnika, podstranici NPM , link

https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/111/izvještaj%20o%20obilasku%20ju%20dom%20za%20stare%20pljevlja.pdf

4.4.4. JU Dom starih „Grabovac“ u Risnu

Obilazak JU Dom starih Pljevlja obavljen je 19.10.2022. godine. Tim su činili Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika, Danijela Brajković, Milica Kovačević i Mensur Bošnjak savjetnici Zaštitnika i dr Aleksandar Tomčuk, član radnog tijela NPM-a.

Osnovna zapažanja:

Dom za stara lica u „Grabovac“ u Risnu prilagođen je potrebama korisnika/ca. Kapaciteti Doma većinom su ispunjeni. Pristup spratovima omogućen je putem vertikalnih kosih ravni i putem liftova. Objekti su pristupačni za ljude sa fizičkim i čulnim invaliditetima.

Materijalni uslovi za boravak korisnika/ca uglavnom su dobri, s tim da postoji potreba za određena materijalna ulaganja i sanaciju oštećenih zidnih površina na odjeljenjima psihogerijatrije i demencije.

Evidentna je dotrajalost objekta gerijatrije H, koji je namijenjen za rekonstrukciju i materijalni uslovi u tom objektu nijesu odgovarajući.

Dom ima potrebe za ljudskim resursima i zapažen je kadrovski deficit u stručnoj i zdravstvenoj službi. NPM je tokom obilazaka ustanova socijalnog tipa koje upošljavaju zdravstveni kadar, zapazio da se iste, suočavaju sa problemom osipanja istog i smanjenim interesovanjem za novim zapošljavanjem, zbog značajnih disproporcija u visini koeficijenata – zarada zdravstvenog kadra istih kvalifikacija zaposlenog u zdravstvenim ustanovama koje su u nadležnosti Ministarstva zdravlja. Tokom 2022. godine sedam medicinskih sestara/tehničara prekinulo stalni radni odnos u Domu zbog zasnivanja radnog odnosa u nekoj od postojećih zdravstvenih ustanova u okruženju, što nije zanemarljiv broj. S tim u vezi , a i u segmetu preveniranja neželjenih pojava (npr. nasilja

među korisnicima) NPM ukazuje i na stav CPT da treba obezbjediti odgovarajući broj osoblja u svakom momentu, uključujući noću i tokom vikenda.

Zaposleni u Domu u uslovima Kovid pandemije zajedno sa korisnicima/cama boravili su izolaciji. Ovakva situacija ukazuje na potrebu tretmana i prevencije profesionalnog stresa. Krajnji cilj je zaštita mentalnog zdravlja samih pomagačkih profesija i u konačnom adekvatna pomoć korisnicima/cama koju može pružiti samo kompetentni profesionalac koji se u svom radu dobro osjeća. U ovom segmentu koristan bi bio supervizijski rad kao podrška stručnim radnicima/cama.

Tim je zapazio da se kod terapije Clozapinom kod korisnika koji svakodnevno koriste ovaj lijek u terapiji ne vrši redovna kontrola krvne slike (bijele krvne loze) u skladu sa preporukama za korišćenje ovog lijeka. U ovakvim situacijama, a imajući u vidu potencijalno i letalan ishod (smrt) kao neželjenu komplikaciju primjene Clozapina, neophodno preduzeti sve mjere u skladu sa preporukama za korišćenje ovog lijeka, a koje podrazumijevaju redovne kontrole krvne slike – bijele krvne loze, kako bi se na vrijeme uočili i prevenirali neželjeni efekti.

Tretmanski rad sa korisnicima/cama u smislu radno okupacione terapije nudi različite aktivnosti. Korisnici u ovim aktivnostima učestvuju na osnovu sopstvenih preferencija. Međutim kod onih korisnika/ca koji pate od demencije važno je aktivno primjenjivati sve terapijske metode. Predstavnici NPM-a nisu zatekli ni jednog korisnika sa demencijom u nekoj od aktivnosti radno okupacione terapije te u skladu sa navedenim ukazujemo da neaktivnost može voditi bržem propadanju, uznemirenim reakcijama i nižem kvalitetu života.

Tim NPM- a je zapazio da je u Domu sistem žalbi i pritužbi funkcionisao na osnovu verbalnog saopštavanja i podnošenja pisanih žalbi putem arhive ili sandučića. Tim je zapazio da na odjeljenjima ne postoji istaknuto uputstvo ili eventualno brošure kako korisnici mogu realizovati ili uputiti primjedbe. Intervjuisani korisnici nisu bili upućeni u procedure za podnošenje žalbi.

U budućem postupanju prema korisnicima/cama neophodno je osigurati uslove da svi korisnici/ce usluga Doma, uključujući i nepokretne korisnike, mogu nesmetano ostvarivati pravo na svakodnevni boravak na svježem vazduhu u trajanju od najmanje 1h dnevno.

Tokom posjete Domu predstavnici NPM-a obavili su razgovore sa više korisnika/ca usluga Doma. Korisnici/ce su se pohvalno izražavali o uslovima smještaja, odnosu i ponašanju zaposlenog osoblja. Nijedan od intervjuisanih korisnika/ca nije uložio žalbu bilo koje vrste koja bi implicirala na eventualno zlostavljanje ili torturu od strane zaposlenih.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke JU Dom za stara lica „Grabovac“ Risan :

- da se preduzmu aktivnosti u cilju saniranja oštećenja na zidovima korisničkih soba;
- da se korisnicima odjeljenja gerijatrije H, koje je namijenjeno za rekonstrukciju, obebijedi adekvatan smještaj do okončanja renoviranja odjeljenja, te da se u tom cilju i obave razgovori sa njima i članovima porodice kako bi se odagnala neizvjesnost u kojoj se nalaze;
- da se preduzmu mjere za uvođenje supervizije kao metoda usvajanja profesionalnih znanja, poboljšavanja profesionalnih kompetencija i podrške stručnim radnicima/cama;
- da se preduzmu mjere u skladu sa preporukama za korišćenje lijeka Clozapin, a koje podrazumijevaju redovne kontrole krvne slike;
- da se aktivno i redovno primjenjuju sve terapijske aktivnosti kod korisnika/ca oboljelih od demencije;
- da individualni planovi rada ubuduće sadrže potpise korisnika ili staratelja;
- da se postave obavještenja ili Informativne brošure u kojima su korisnicima objašnjeni svakodnevni način rada ustanove i prava korisnika/ca – uključujući informacije o procedurama za ulaganje pritužbi i tijelima kojima je moguće uložiti pritužbe;
- da se pritužbe upućene Upravi ustanove bilježe u posebnom registru;
- osigurati uslove da svi korisnici/ce Doma, uključujući i nepokretne korisnike, mogu nesmetano ostvarivati pravo na svakodnevni boravak na svježem vazduhu u trajanju od najmanje 1h dnevno;

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

- da se razmotri mogućnost upošljavanja nedostajućeg kadra shodno potrebama JU Dom starih „Grabovac“
- da se preduzmu mjere za prevenciju osipanja medicinskog kadra iz ustanova socijalne zaštite;

Detaljan izvještaj nalazi se na web stranici Instutucije Zaštitnika, podstranici NPM , link

https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/117/izvje--taj%20o%20obilasku%20ju%20dom%20starih%20grabovac%20risan.pdf

4.5 POSTUPANJE DRŽAVNIH ORGANA U ODNOSU NA TRAŽIOCE MEĐUNARODNE ZAŠTITE U CRNOJ GORI

4.5.1. ANALIZA POSTUPANJA DRŽAVNIH ORGANA U ODNOSU NA TRAŽIOCE MEĐUNARODNE ZAŠTITE U CRNOJ GORI

U saradnji sa UNHCR realizovan je projekat „Analiza postupanja državnih organa u odnosu na tražioce međunarodne zaštite u Crnoj Gori“. Tim NPM-a je zajedno sa predstavnicima UNHCR-a obavio obilaskе graničnih prelaza – Ranča, Šćepan Polje, Grnčar, Dobrakovo, Debeli brijeg, Dračenovac, Sukobin, Božaj i Centar za prihvāt odsjek Božaj- Direkcije za prihvat stranaca, UIKS-a, Direkcije za prihvat stranaca koji traže međunarodnu zaštitu u Spužu, Prihvatilišta za strance i centra za primjenu blažih mjera

Zapažanja i zaključci u odnosu na prvostepeni postupak po zahtjevima za međunarodnu zaštitu:

- Iako su odredbom člana 47 stav 1 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca precizirani osnovi za odbijanje zahtjeva, primijećeno je da su pojedina obrazloženja rješenja nerazumljiva, da ne sadrže razloge o odlučnim činjenicama, te da su dati razlozi nejasni i kontradiktorni sa dispozitivom. S tim u vezi, neophodno je da odluke o odbijanju zahtjeva, a radi obezbjeđenja pravne sigurnosti i prava na obrazloženu odluku kao segmenta prava na pravično suđenje, sadrže jasan zakonski osnov zbog kojeg je odlučeno kao u njenom dispozitivu. U suprotnom, nedovoljno jasno i/ili proizvoljno obrazložena odluka o odbijanju zahtjeva nosi rizik da podnosiocе onemoguću da se upoznaju sa stvarnim razlozima zbog kojih je njihov zahtjev odbijen, što ih u bitnom može ograničiti da ostvare pravo na korišćenje pravnih sredstava, odnosno da protiv odluke ulože pravno sredstvo iz člana 42 stav 2 Zakona.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, kao prvostepeni organ koji odlučuje po zahtjevima za pružanje međunarodne zaštite, treba jačati kapacitete u cilju utvrđenja svih okolnosti od kojih zavisi pravilno i zakonito odlučivanje, uključujući okolnosti da li tražilac međunarodne zaštite dolazi iz sigurne zemlje porijekla, sigurne treće zemlje, da li postoji stvarni rizik da bi bio izložen progону, uključujući politički progон i dr.
- U postupku odlučivanja po zahtjevima za međunarodnu zaštitu moraju se cijeniti rezolucije Evropskog parlamenta o ljudskim pravima i političkoj situaciji u zemlji porijekla, odnosno izvještaji međunarodnih organizacija kakva je Amnesty Internacional o stanju ljudskih prava, kao i izvještaji UNHCR-a.
- Stranim državljanima kao tražiocima međunarodne zaštite, koji su neupućeni u pozitivne propise, treba na jasan i razumljiv način predočiti prava i obaveze kao i posljedice u slučaju kršenja

obaveza, odnosno na adekvatan način upoznati ih o sankcijama za napuštanje boravišta duže od tri dana i o obavezi da eventualnu promjenu adrese prijave, kako neznanje ili neukost tražioca međunarodne zaštite ne bi uticalo na štetu zaštite njegovih prava i pravnih interesa.

- Ministarstvo kao prvostepeni organ se mora sa dužnom pažnjom voditi načelom jedinstva porodice iz člana 14 stav 1 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca i načelom najboljeg interesa djeteta iz člana 15 istog Zakona, a pogotovo u odnosu na mogućnost spajanja sa porodicom i kod okolnosti da je u toku postupak pred istim organom po zahtjevu za dobijanje međunarodne zaštite majke i oca maloljetnog djeteta tražioca međunarodne zaštite.

Zapažanja i zaključci u odnosu na granične prelaze i Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca:

- Granični prelazi u Crnoj Gori nijesu adekvatno operemljeni u materijalnom smislu, i ne bi mogli odgovoriti povećanom broju tražilaca međunarodne zaštite, što su terenski obilasci i pokazali.

- Naime, ova analiza je pokazala da je član 36 Zakona o privremenoj i međunarodnoj zaštiti, koji propisuje da stranac koji izrazi namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu na graničnom prelazu, odnosno utranzitivnom prostoru vazdušne i morske luke, a ne ispunjava uslove za zakoniti ulazak u Crnu Goru, odnosno dolazi iz sigurne zemlje porijekla, sigurne treće zemlje, kao i u slučaju podnošenja naknadnog zahtjeva za međunarodnu zaštitu, može da bude zadržan na graničnom prelazu ili u tranzitivnom prostoru vazdušne i morske luke, gdje će mu se omogućiti podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, neprimjenjiv, u dijelu koji se odnosi na mogućnost zadržavanja lica na graničnom prelazu, tj ulaznoj tački.

- Istraživanje je pokazalo da granični prelazi u većini slučajeva nemaju prostorije za zadržavanje lica, a i oni granični prelazi koji imaju, kao npr granični prelaz Dobrakovo, ne ispunjava materijalne uslove propisane CPT standardima. A to je da prostorije za zadržavanje moraju biti razumnih dimenzija u odnosu na broj osoba koje su obično u njima smeštene i moraju biti dovoljno osvetljene, te dovoljno provjetrene; po mogućnosti, ćelije bi trebalo da imaju prirodno svetlo. Nadalje, ćelije bi trebalo da budu opremljene tako da se omogući odmor (npr. fiksiranim stolicama ili klupama), a osobama koje preko noći moraju ostati, trebalo bi obezbijediti čiste dušeke i ćebad.

- Naime, pritvoreni imigranti se često u prvo vrijeme drže u "prostorijama za zadržavanje na ulaznim tačkama", tranzitivnim zonama aerodroma i policijskim stanicama. Jasno, ova mjesta su često neadekvatna za smeštaj osoba, što je istraživanje i pokazalo, posebno na duže periode. Shodno tome, vremenski period koje pritvoreni imigranti provedu u takvim ustanovama trebaju biti apsolutno najkraći mogući (npr., manje od 24 časa).

- Činjenica je da u Crnoj Gori do sada nije imalo slučajeva da se lica zadržavaju na graničnim prelazima, preko 30 minuta, koliko je neophodno da ih preuzme inspektor sa strance koji je nadležan da vodi intervju sa ovim licima.
- Takođe, analiza je pokazala da u nekim crnogorskim opštinama koje se graniče sa drugim državama i po nekoliko godina nije bilo tražilaca međunarodne zaštite, npr. u Bijelom Polju, Rožajama, Plavu, Plužinama, Ulcinju, pa je za period od pet (5) godina bilo svega četvoro (4) lica koja su izrazila namjeru za dobijanje međunarodne zaštite.
- Ukazujemo da je neprimjenjiv član 37 Zakona o privremenoj i međunarodnoj zaštiti koji propisuje da će se postupak po zahtjevu za međunarodnu zaštitu sprovesti na graničnom prelazu ili u tranzitnom prostoru, ako stranac koji traži međunarodnu zaštitu ne ispunjava uslove iz člana 3 i 4 ovog zakona ili iznese samo podatke koji nijesu od uticaja na utvrđivanje uslova za odobravanje međunarodne zaštite, odnosno ako se njegov zahtjev može odbiti u skladu sa članom 47 ovog zakona.
- Naime, granični prelazi u Crnoj Gori nemaju kadrovskih, materijalnih i tehničkih uslova da bi sproveli kompletnu proceduru obrade zahtjeva lica koje je zatražilo međunarodnu zaštitu.
- Jedinostveni izazov na svim graničnim prelazima u pogledu komunikacije sa tražiocima međunarodne zaštite je što zaposleni na graničnim prelazima u većini slučajeva ne govore engleski jezik, pa je preporuka da se moraju obnoviti višejezični flajeri na graničnim prelazima, kako bi se ova lica upoznala sa svojim pravima i obavezama. Naime, na terenu nije bilo flajera na svim graničnim prelazima, a na kojima jesu, bilo ih je svega par (dva ili tri).
- Mišljenja smo da je potrebno da službenici policije odvedu lica koja traže međunarodnu zaštitu na graničnim prelazima do zakonom predviđenog mjesta za smještaj. Ovo iz razloga što je istraživanje pokazalo da se licima, koja dobiju potvrdu da su izrazila namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu od inspektora za strance i upute se za Podgoricu sa udaljenih graničnih prelaza, u određenom broju slučajeva gubi trag, odnosno da veći broj njih nikada i ne dođe do Odsjeka za prihvatanje stranaca koji traže međunarodnu zaštitu u Spuzi.

4.5.2. Prinudna udaljenja stranaca

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture praćenje prinudnih udaljenja stranaca donešenih od strane nadležnog organa – Uprave policije, Sektora Granične policije, pratio je kroz analizu dokumentacije, koja je u svakom pojedinačnom slučaju dostavljena sektoru NPM-a.

Prema pristigloj dokumentaciji, koja je upućena od sektora Granične policije, tokom 2022. godine broj lica koja su prinudno udaljenja bio je 64 lica. Primjetan je trend pada u odnosu na prethodne

godine – u 2021. godini bilo je 114 prinudnih udaljenja, u 2020. taj broj je iznosio 138, dok je u 2019. godini bilo 144.

Generalna zapažanja u odnosu na proceduru prinudnih udaljenja:

Na osnovu uvida u dostavljenu dokumentaciju, zaključuje se da se prava lica koja se prinudno udaljuju uglavnom poštuju.

Prije svega, svakom licu prije donošenja Rješenja o protjerivanju odnosno Rješenja o izvršenju Rješenja o protjerivanju je omogućeno da učestvuju u postupku, te da se izjasni na okolnosti zbog kojeg se vodi postupak, a što se potvrđuje potpisom stranke na Zapisnik.

Tokom postupka, donose se Rješenja o protjerivanju kao i Rješenja o izvršenju rješenja o protjerivanju, koja se uručuju stranci odmah.

Licima se u postupku se obezbjeđuje prevodilac na jezik na koji razumiju, ukoliko ne razumiju službeni jezik na kojem se vodi postupak. Većina lica koja se udaljuju na Zapisniku se izjasnila da poznaje engleski jezik, kao i službeni jezik u upotrebi u Crnoj Gori.

Lične stvari lica, koja budu oduzeta prilikom lišavanja slobode se vrate licu prilikom udaljenja što se potvrđuje potpisom lica na potvrdi o vraćanju stvari, na kojoj nema zabilježenih primjedbi.

Analizom dostavljene dokumentacije primjećeno je da nije evidentirana nijedna upotreba sredstava prinude prilikom izvršenja prinudnih udaljenja.

V MEĐUNARODNE I DOMAĆE AKTIVNOSTI NPM-a

5.1. Saradnja sa Potkomitetom za prevenciju torture

Član 17 Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture (OPCAT) predviđa da svaka država članica je dužna da ima, odredi ili uvede, najkasnije godinu dana nakon stupanja na snagu ovog protokola ili nakon njegove ratifikacije ili pristupanja ovom protokolu, jedan ili više nezavisnih nacionalnih mehanizama za prevenciju torture na nacionalnom nivou, a član 20 [...] Da bi nacionalni mehanizmi za prevenciju mogli da izvršavaju svoja ovlašćenja, države članice ovog protokola obavezuju se da im obezbede: [...] (f) pravo da imaju kontakte sa Potkomitetom za prevenciju torture, da mu dostavljaju podatke i sastaju se s njim.

NPM Crne Gore, u toku izvještajne godine, nije imao finasijskih mogućnosti da prevede Izvještaj o radu NPM-a za 2022. godinu, na neki od službenih jezika Ujedinjenih nacija i dostavi ga SPT-u,

kao ni posebne izvještaje urađene u toku 2022. ili prethodnih godina, tako da ova vrsta saradnje nije ostvarena.

Ipak, tokom izvještajne godine ostvarena je direktna saradnja sa Komitetom za prevenciju torture na način što je Zaštitnik, g-din Bjeković u aprilu online imao izlaganje na 73. sjednici Komiteta.

5.2. Učešće na konferencijama, okruglim stolovima i radnim sastancima

Sastanak sa predstavnicima FRONTEX-a

U januaru je održan sastanak sa predstavnicima Frontex-a. Imajući u vidu da je saradnja sa Frontex-om od izuzetnog značaja za Crnu Goru, održavanjem ovog sastanka se dodatno potvrdila posvećenost integracionom procesu i jačanje graničnih kontrola i nadzora državne granice. Učesnica sastanka bila je zamjenica Mirjana Radović.

Obilježavanje Međunarodnog dana podrške žrtvama torture

U junu je obilježen Međunarodni dan podrške žrtvama torture. Zamjenica Zaštitnika za prevenciju i zaštitu od torture učestvovala je u drugom panelu, na kojem je predstavljen Izvještaj o ljudskim pravima u institucijama zatvorenog tipa u Crnoj Gori, koji je izradila NVO Građanska alijansa, a povodom obilježavanja Međunarodnog dana podrške žrtvama torture.

Konferencija nacionalnih mehanizama za prevenciju torture

Zamjenica Zaštitnika, Mirjana Radović, učestvovala je na petom sastanku nacionalnih mehanizama za prevenciju torture i organizacija civilnog društva, koji su u Varšavi organizovali Asocijacija za prevenciju torture (APT) i Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (OSCE - ODIHR) u Varšavi.

Međunarodni trening o sprečavanju seksualnog zlostavljanja u zatvorima

Četvorodnevni trening "Seksualno uznemiravnaje i zlostavljanje u zatvoru" organizovala je Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (OSCE - ODIHR), a održan je u Varšavi. Crnogorski NPM predstavljala je savjetnica Jelena Nedović.

Evropska konferencija NPM „Monitoring poštovanja prava specifičnih grupa koje su lišene slobode“

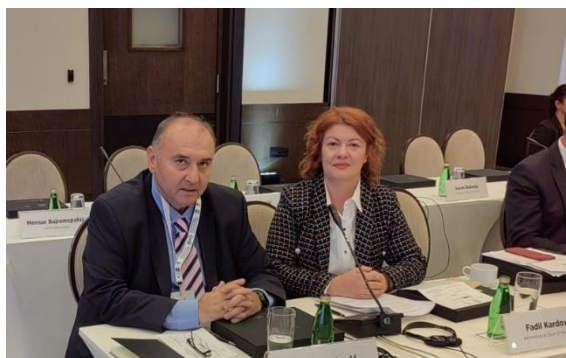
Na konferenciji je učestvovala zamjenica Zaštitnika za prevenciju i zaštitu od torture, Mirjana Radović. Učesnici konferencije razmijenili su mišljenja i iskustva u vezi sa različitim izazovima sa kojima se susreću u praksi prilikom preventivnih obilazaka, imajući u vidu da sprječavanje torture i nehumanog i ponižavajućeg postupanja zahtijeva holistički, interdisciplinarni i dugoročni pristup.

Sastanak Mreže nacionalnih mehanizama za prevenciju torture Jugoistočne Evrope

U ime crnogorskog NPM-a učestvovali su Ombudsman Bjeković i zamjenica Radović. Prezentirali su temu "Djeca i adolescenti sa dominantnim problemima mentalnog zdravlja i mentalnim i fizičkim invaliditetom" i "Primjena mjera prinude prema maloljetnicima i licima sa mentalnim oboljenjem", u okviru čega je predstavljena praksa i preporuke u ovoj oblasti.

Radionica o azilu i integraciji

Ombudsman Siniša Bjeković, zamjenica za prevenciju i zaštitu od torture Mirjana Radović i glavna savjetnica Marijana Sinđić učestvovali su na radionici o azilu i integraciji –najbolje prakse u Crnoj Gori i Finskoj, koja se u organizaciji UNHCR-a i MUP-a održala 22-23.novembar 2022. godine.

Predstavljanje rezultata projekta koji je realizovan sa UNHCR

Institucija Zaštitnika sa Agencijom Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) sprovela je projekat “Analiza postupanja državnih organa u odnosu na tražioce azila i lica koja su izrazila namjeru da podnesu zahtjev za dobijanje međunarodne zaštite u našoj državi“, iz kog je proistekla istoimena Analiza. U ovom dokumentu identifikovani su izazovi, nedostaci i date preporuke za efikasno postupanje nadležnih organa.

Trening za multidisciplinarne timove za sprječavanje zloupotrebe droga

Danijela Brajković, savjetnica, bila je učesnica treninga koji je organizovan za multidisciplinarne timove za sprečavanje zloupotrebe droga. Multidisciplinarni timovi funkcionišu u četiri crnogorska grada - Podgorica, Nikšić, Bar i Cetinje. Savjetnica Brajković je istakla da je Zaštitnik kao Nacionalni mehanizam za prevenciju torture, u više navrata, kroz monitoring ustanova u kojima se nalaze osobe zavisne od psihoaktivnih supstanci, davao je preporuke za unapređenje statusa osoba koje se bore sa problemom zavisnosti.

Konferencija o reintegraciji bivših zatvorenika

Glavna Savjetnica za prevenciju i zaštitu od torture Marijana Sinđić učestvovala je na konferenciji o reintegraciji bivših zatvorenika. Tretmanski rad i individualizacija tretmana za mlade u zatvoru od velike je važnosti u procesu njihove resocijalizacije i rehabilitacije. Savjetnica Sinđić je govoreći na završnoj konferenciji projekta "Reintegracija kroz edukaciju" podsjetila da je Zaštitnik, kao NPM, u više navrata kroz preporuke ukazivao na značaj tretmanskog rada i podrške od strane stručnih lica u zatvorima.

Sastanak sa predstavnicima NVO

U instituciji Zaštitnika u januaru je održan sastanak sa predstavnicima civilnog sektora, povodom izrade Plana obilazaka za 2023. godinu koje će realizovati Nacionalni mehanizam za prevenciju torture.

Pozivu za sastanak odazvali su se predstavnici NVO Građanska alijansa, Juventas, U ime svih nas, Sinergija novih krila i predstavnik Udruženja paraplegičara, a prisustvovali su Siniša Bjeković, Zaštitnik, zamjenica Zaštitnika za prevenciju i zaštitu od torture Mirjana Radović i savjetnici iz sektora.

VI PREDSTAVLJANJE RADA NPM-a

Izvještaj NPM-a za 2022. godinu dostavljen je Skupštini Crne Gore, Upravi policije, Upravi za izvršenje krivičnih sankcije, psihijatrijskim ustanovama i svim resornim ministarstvima.

U cilju obavještavanja šire javnosti Izvještaj je objavljen na internet stranici institucije Zaštitnika, a zamjenica Zaštitnika, Mirjana Radović, rad NPM-a predstavila je na Odboru za ljudska prava.

Na Odboru za ljudska prava razmotren je izvještaj NPM-a za 2021.godinu

Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, kao matični Odbor je u oktobru razmotrio Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu i predložio zaključke kojima se prihvata Godišnji izvještaj NPM-a za 2021. godinu. Tokom plenarnog zasjedanja odnosno na trećoj sjednici drugog redovnog zasjedanja u 2022. godini održanoj dana 28.11.2022. godine odlučivalo se o Predlogu zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode, kako u odnosu na 2020. godinu, tako i u odnosu na 2021. godinu koji zaključci nijesu nijesu usvojeni (glasala su 42 poslanika – 12 za, 10 protiv, 20 uzdržanih).